

ՎԵՆԵՏԻԿ - Ս. ՂԱԶԱՐ

Ա. ՏԱՐԻ

2152

Uit de nalatenschap van
Nubar Jessayan (1920-2009)

ՍԵՓԱՆ

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ Ա. ՏԱՐԻ

Ս Ե Ի Ա Ն

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ր Ա Ն

Ա. Տ Ա Ր Ի

Գ· Տ Պ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Uit de nalatenschap van
Nubar Jessayan (1920-2009)

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ – Ս· ՂԱԶԱՐ
— 1959 —

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԵՒԱՆ ընթերցարաններու Ա. հատորին ներկայ Գ. տպագրութիւնը արդէն ինքնին փայլուն ապացոյց մըն է թէ այս մեր շարքը լիովին համապատասխանած է դպրոցական մեր պարդի պահանջներուն:

Գ. տպագրութիւնը կը պահէ նախընթացին առթիւ եղած բարեփոխութիւնները եւ յաւելումները, կատարելով այս անգամ միայն թեթեւ սրբագրութիւններ եւ հպումներ:

Կը խնդրենք յարգելի ուսուցիչներէն եւ ազնիւ վարժուհիներէն՝ հետեւելու մեր նիւթերու կարգին, առանց ոստոստելու եւ միանգամայն կանոնաւոր կերպով կատարել տալու գրաւոր պարտականութիւնները:

Կը թելադրենք նկատի առնել նաեւ հետեւեալ կէտերը.

Ա. – Հայ մանուկին մտքին մէջ գոյացնել խոր համոզումը իր մայրենի լեզուին գեղեցկութեան, որմէ պիտի ծնանի սէրը հանդէպ իր հայրենիքին եւ ազգային մշակոյթին:

Բ. – Խնամել աշակերտներուն առոգանութիւնը անոնց մատղաշ հասակէն, արտասանութեան կտորներով, որոնցմէ դիւրամատչելի բաւական էջեր տրուած են այս Ա. հատորին մէջ:

Գ. – Կրթել սիրտը մանուկներուն, ներշնչելով անոնց եղբայրութեան գաղափարը իրարու հանդէպ, որպէսզի իրենց հասակին աճումին հետ կրթուին համերաշխութեան հոգիով, որ այնքան անհրաժեշտ է մեր ազգին համար: Այս ուղղութեամբ ալ արդէն դրած ենք հատորին մէջ հրահանգիչ կտորներ:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

1. ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԱՐԱՆԸ

Այս տարի ես նախակրթարանի առաջին դասարանն եմ: Երբ տարի մը առաջ մայրիկս զիս դպրոց բերաւ՝ չատ փոքր էի ու հազիւ կրնայի խօսիլ: Երեք տարիներ անցան, արդէն մեծցեր եմ. Ծաղիկ դասարանը լաւ աւարտեցի, քննութիւններս չատ յաջող անցան: Ծնողներս այնքան ուրախացան, որ դեղեցիկ արձակուրդ մը անցընել տուին տանելով զիս ծով, զոր բնաւ չէի տեսած: Հիմա վերջացաւ արձակուրդը. բայց ես տխուր չեմ, սիրով դպրոց կ'երթամ, որովհետեւ նոր բաներ պիտի սորվիմ:

Զիս արձանագրել տալէն վերջ՝ մայրս ըսաւ.

— Զաւա՛կս, նայէ՛ որ այս տարի ալ դասերդ լաւ սորվիս: Հիմա մեծցեր ես, կը հասկնաս թէ ուսումը ո՛րքան օգտակար է: Ես ու հայրիկդ սրտով միշտ

քեզի հետ ենք, երբ դու դպրոցն ես. ամէն անգամ որ լաւ նիշերով տուն վերադառնաս՝ մեզի դեղեցիկ նուէր մը բերած պիտի ըլլաս:

Յետոյ մայրս համբուրեց զիս — աչքերուն մէջ արցունք կար — եւ չարունակեց. նայէ՛ որ ազնիւ ըլլաս ընկերներուդ հետ եւ սիրես զիրենք. անոնք ալ քեզի պէս հայ տղաք են. մէկ ազգի զաւակներ էք, եղբայրներ էք, քոյրեր էք:

Ես մօրս խոստացայ զինքն ու հայրիկը երջանիկ ընել, լաւ սորվելով եւ ազնիւ ըլլալով:

2. ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԸ

Առաջին դասը հայերէն լեզու էր: Տեսուչը փափաքեցաւ որ բոլոր դասարանները հայերէնով սկսին դպրոցական նոր տարին: Մեր սիրելի լեզուն է, ըսաւ բակին մէջ բոլորիս, այն լեզուն՝ որ մեր հայրերը կը խօսէին ու կը գրէին եւ մեզի աւանդեցին: Սիրեցէք մեր լեզուն եւ աշխատեցէք լաւ սորվիլ: Ամէն ազգ իր լեզուն կը սիրէ եւ փափաքով կը սորվի, որովհետեւ իր սրտին անոյշ եւ մտերիմ զգացումները միայն մայրենի լեզուով կարելի է յայտնել:

— Մեր ազգը դարերով չատ չարչարանքներ, հալածանք ու ջարդ կրած է. եթէ մեր լեզուն ու քրիստոնէական կրօնքը չըլլային, մենք չատոնց կորսուած էինք, եւ Հայաստան անունը ջնջուած կ'ըլլար աշխարհիս վրայէն: Սորվեցէք հայերէն լեզուն, ինչպէս կը սորվիք ձեր ծնողներուն եւ եղբայրներուն ու քոյրերուն անունները:

Երբ դասարան մտանք, վարժուհին անոյշ ժպիտով անցաւ իր դրասեղանին առջեւ. երեանիս խաչակնքեցինք ու սկսանք կարդալ մեր ընթերցանը:

3. ԱՆՁՐԵՒ ՈՒ ՀԱՑ

Գարուն եկաւ ամպերով
Ամպեր եկան անձրեւով։

Անձրեւ տանիմ արտին տամ
Արտն ալ ինծի ցորեն տայ։

Ցորեն տանիմ ջաղացք[1] տամ
Ջաղացքն ինծի ալիւր տայ։

Ալիւր տանիմ տաշտին[2] տամ
Տաշտն ալ ինծի խմոր տայ։

Խմոր տանիմ թոնրին[3] տամ
Թոնիրն ինծի նոր հաց տայ։

Յ. Թումանեան

ԲԱՌԵՐ

1. Ջաղացք (*ուղիղը՝* ջրաղաց) – *ուր ցորենը կ'աղան։*
2. Տաշտ – *փայտէ մեծ աման ուր խմոր կը շաղուէն։*
3. Թոնիր – *հողին մէջ անցուած կլոր փոսը։*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տունը

1· Որմ – *պատ*:
2· Լուսամուտ – *պատուհան*:
3· Սանդուղ – *տան մը մէկ յարկէն միւսը ելլելու եւ իջնելու աստիճաններըը*:
4· Դահլիճ – *զարդարուն սենեակ, հիւրանոց*:
5· Ձեղուն – *տանիքին տակը*:
6· Ակուբ – *կրակարան (օճախ)*:
7· Կտուր – *տանիք*:
8· Ծխան – *ուսկից կրակարանին ծուխը դուրս կ'ելլէ*:

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵԻԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Մեր տան .... ճերմակ ներկուած են*:
2· *Սենեակիս .... առջեւ նստած վողոցը կը դիտէի*:
3· *Մարմարէ չինուած են թաղուտրի պալատին ....*:
4· *Մենք չատ հանդիսաներ կու տանք մեր .... մէջ*:
5· *Ընդհանրապէս .... մէջ կը պահեն ձմրան պաշարը*:
6· *Երբ ձմեռ պայ բոլորս .... շուրջ կը հաւաքուինք*:
7· *Մեր տան .... կարմիր աղիւսով չինուած է*:
8· *Ձմեռ ժամանակ տուներու .... ծուխ կը բարձրանայ*:

4. ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

— Ամէն տղայ պահապան հրեշտակ մը ունի իր անկողնին քով, կ'ըսէր հայրը իր Արմէն զաւակին:

— Բայց ես չունիմ, ես ամենաւին պահապան հրեշտակը տեսած չեմ, պատասխանեց տղան:

— Լաւ վնասէ, Արմէն, ու ապահով պիտի դըտնես: Անկողնիդ քով մէկը չե՞ս տեսներ:

— Անկողնիս քով մայրիկս միայն կը տեսնեմ, պատասխանեց տղան, բազուկները երկարելով:

— Շատ լաւ, վրայ բերաւ հայրը, դու ահա գտար արդէն պահապան հրեշտակդ: Պահապան հրեշտակը միշտ պահուըտած կը սպասէ բոլոր մայրերուն նաեւ: Երբ դու մայրիկդ կը տեսնես, ապահով եղիր որ պահապան հրեշտակդ ալ հոն է:

5. ՄԵՐ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆ

Այս տարուան մեր վարժուհին Օրիորդ Արփինէ կը կոչուի, քիչ մը տարիքոտ[1] է եւ մազերը տեղ տեղ ճերմկած են. չատ տարիներէ ի վեր ուսուցչուհի է մեր դպրոցին մէջ. զինքը կը ճանչնայինք անունով եւ տեսքով, հիմա մեր քոյրն է: Առաջին օրէն բոլորիս սէրն ու համակրանքը[2] գրաւեց[3]. խոստուն է, բարի եւ ազնիւ: Ընտանիք չունի, ոչ ալ ամուսնացած է, իր կեանքը տուած է տղաքներուն դաս տալու եւ զանոնք կրթելու համար:

— Իմ ընտանիքս դուք էք, ըսաւ մեզի, ես զաւակ չունիմ եւ ոչ ալ հայր ու մայր, աշխարհիս մէջ մինակ եմ եւ իմ բոլոր սէրս ու հոգիս ձեզի համար է: Ես ձեզ կը սիրեմ, իմ ազգիս զաւակներն էք, մեր ապագայ յոյսերը, երբեք աշխատանք պիտի չխնայեմ ձեզի սորվեցնելու, եւ կրթելու ձեր սիրտն ու միտքը: Ես կը սիրեմ ուրախ, զուարթ տղաքը: Մենք խնդալով եւ ուրախ սրտով պիտի սորվինք, բայց կ'ուզեմ որ դասարանին մէջ լուռ կենաք, ուշադիր ըլլաք եւ սիրով հետեւիք ձեր դասերուն: Սիրտս չատ պիտի ցաւի եթէ ստիպուիմ ձեզմէ մէկը պատժել, կամ մէկուն դէշ նիշեր դնել:

Մեզի այնպէս երեւցաւ թէ Օրիորդ Արփինէն ոչ թէ վարժուհի է, այլ մեր մեծ քոյրիկն է:

ԲԱՌԵՐ

1. Տարիքոտ – *քիչ մը ծեր:*
2. Համակրանք – *սէր ունենալ, հաւնիլ:*
3. Գրաւել – *իրեն քաշել:*

6. ԴԷՊԻ ՅԱՌԱՋ

Ուղիղ կարգով,
կանգնինք չարքով,
չարժինք վաշտ – վաշտ[1]
մենք դէպի դաշտ:

Մէկ, երկու
մի ճախ, մի աջ
մէկ, երկու
Դէպի յառաջ...

Վարժինք, չարժինք,
ընկեր անգին,
ըլլանք պաշտպան
Հայրենիքին:

Մէկ, երկու
մի ճախ, մի աջ
մէկ, երկու
Դէպի յառաջ...

Ա. Խնկոյեան

ԲԱՌԵՐ

1. վաշտ–վաշտ – *խումբ խումբ, զինուորական խումբ:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

խոհանոց

1· խոհանոց – *ուր կերակուր կ'եփեն:*
2· կաթսայ – *կերակուր եփելու մեծ աման:*
3· Տապակ – *կոթաւոր տափակ աման, բան մը տապակելու համար:*
4· կասկարայ – *քովէ քով չարուած երկաթէ բարակ ձողեր մին, ձուկ խորովելու:*
5· Շերեփ – *ապուր լեցնելու մեծ դդալ:*
6· Շամբուր – *խորոված֊ը դարձնելու երկաթէ բարակ ձողիկ:*
7· Զնջոց – *պնակներ սրբելու լաթ:*
8· Դարակ – *ամաններ չարելու պահարան:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵԻԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Մաքուր .... մէջ համեղ կերակուրներ կ'եփուին:*
2· *Ջուրը .... մէջ եռալով պղպջակներ կը հանէ:*
3· *Ջուկը կամ պետնախնձորը .... մէջ կը տապկեն:*
4· *Ջուկը .... վրայ եփուած չաւո համով կ'ըլլայ:*
5· *Ամէն բանի մէջ խառնուող տղան վոտքած .... կը կոչեն:*
6· *Որսացած թռչունը .... անցընելով խորովելին:*
7· *Խոհանոցին .... միշտ պէտք է մաքուր ըլլան:*
8· *Ամէն չարաթ օր մայրիկները խոհանոցին .... կը լուան:*

7. ԸՆԿԵՐՆԵՐՍ

Դեռ մեր դասարանի բոլոր աշակերտները չեն եկած, ոմանք կը պտուտին արձակուրդի մէջ, ուրիշներ չեն արձանագրուած: Ես չատ կը վախնամ որ անցեալ տարուան բոլոր ընկերներս ալ կրկին տեսնեմ եւ միասին ըլլանք: Սեդան, կաղ Սիմոնը, Զարիկը, Սրբուհին արդէն եկած են, դեռ կը սպասենք ուրիշներու: Նոր ընկերներ ալ ունեցանք, երկու աղջիկ եւ երեք մանչեր: Լսեցինք որ Սարգիս Միքայէլեանը պիտի չգայ, իր ծնողքը ուրիշ քաղաք փոխադրուած է: Շատ ցաւեցանք, որովհետեւ ազնիւ ու սիրելի ընկեր մ'էր:

Ուսուցչուհին բոլորիս տեղերը նշանակեց, ապա դրաւ Սիմոնին քով եւ ըսաւ.

— Դուն բարի ես, Սիմոնին պիտի օգնես, ան չատ նեղութիւն կը քաշէ քալելու, գինքը եղբօր պէս պիտի սիրես եւ պիտի ծառայես իրեն:

Ես չատ սիրով յանձն առի Սիմոնին քով նստիլ եւ իրեն օգնել:

Տղաքներէն ոմանք ուզեցին իրենց սիրելի ընկերները որոշել եւ քովերնին նստիլ, բայց վարժուհին ըսաւ.

— Հոս բոլորդ ալ քոյր եղբայր էք, ամէնքը հաւասար կերպով պիտի սիրէք, մէկ ազգի զաւակներ էք:

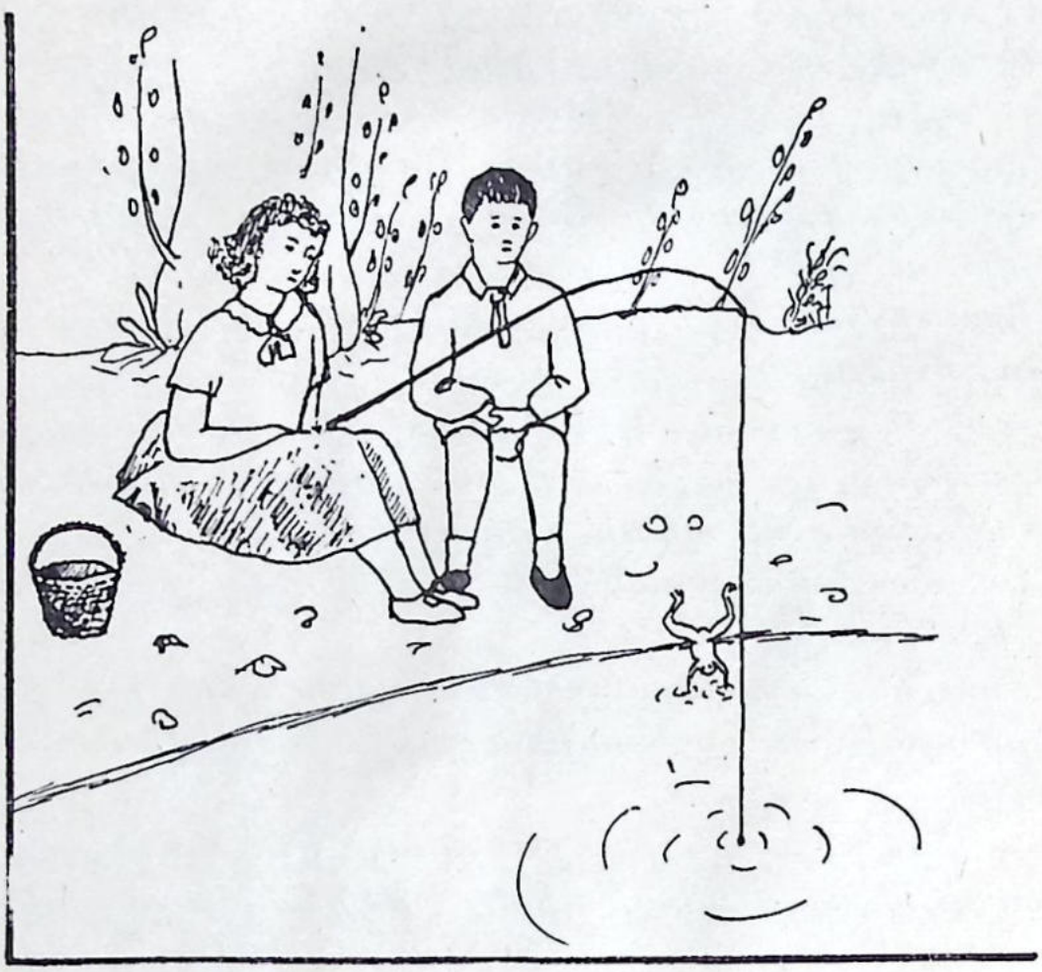
Նոր աշակերտները քիչ մը չուարած եւ տխուր էին, բայց մենք գիրենք այնպէս չձգեցինք, օգնեցինք, խօսեցանք հետերնին ու քիչ ատենէն արդէն վարժած էին մեր դպրոցին, եւ իրարու մտերիմ ընկերներ եղած էինք:

8. ՓՈՔՐԻԿ ՁԿՆՈՐՍՆԵՐԸ

Վարդուհի եւ Նուպար կարթը[1] դեռին մէջ ձգած, հետաքրքրութեամբ կը սպասէին...

— Բռնուեցաւ, բռնուեցաւ, գոչեց Նուպար:

Կարթը քաշեցին... մեծ գորտ մը դուրս ելաւ:

— Է՛հ, դուն մի՛շտ կը խօսիս ու ձուկերը կը վախցնես, ըսաւ Վարդուհի բարկացած: Տուր, ես նետեմ:

— Բաւական սպասելէ վերջ կարթը չարժեցաւ:

— Է՛հ, քեզի չըսի՞, նայէ՛, տե՛ս, ըսաւ Վարդուհի։

Կարթը քաշեցին... այս անգամ դուրս ելաւ խեցգետին մը։

— Ասիկա՞ է քու բռնածդ, ծիծաղեցաւ Նուպար։ Եկուր, հիմա մխասին բռնենք։

Եւ քարի մը վրայ կանգնած, կը սպասէին անհամբեր։

Կարթը չարժեցաւ, բայց այս անգամ այնքան ուժով, որ քիչ մնաց երկուքն ալ ջուրը իյնային։

— Ի՞նչ կը կարծես, այս անգամ ի՞նչ պիտի ըլլայ, ըսաւ Վարդուհի։

— Ես կ'ըսեմ մեծ իշխանաձուկ[2] մը։

— Իսկ ես կը կարծեմ մեծ տարեխ[3] մը, ըսաւ Վարդուհի։

Եւ ուրախացած սկսան քաշել...

— Մէկ, երկու, երեք... չափ կու տար Վարդուհի տքալով[4]։

Ուժով քաշելէն, յանկարծ թելը կտրեցաւ, երկուքը մխասին կռնակի վրայ գետին ցլորեցան։

Կարթը այս անգամ մեծ կոճղի[5] մը անցեր էր։

ԲԱՌԵՐ

1· Կարթ – ձուկ բռնելու երկաթէ վտքրիկ ճանկ։
2· 3· Իշխանաձուկ, տարեխ – ձուկի անուններ։
4· Տքալով – ժուռտուրթեամբ, հեւալով։
5· Կոճղ – ծառին հաստ արմատը։

9. ՇՈՒՆԸ ԵՒ ՕՁԸ

Ափրիկէի մէջ գիւղացի մարդ մը իր շունն ու կացինն առած անտառ կ'երթայ փայտ կտրելու: Անտառին եզերքը շունը ծառին կը կապէ հատ չըղթայով մը եւ ինքը կը մտնէ ծառերու մէջ փայտ կտրելու համար: Կ'անցնի բաւական ժամանակ՝ կացինին ձայնը անտառը կը լեցնէ: Մարդը գրաղած իր գործին՝ գրեթէ մոռցած էր խեղճ շունը, որ հաչելով ու կաղկանձելով[1] կ'ուզէր ազատիլ չղթայէն:

Երբ գիւղացին կէսօրուան մօտ վերադարձաւ շունն առնելու եւ տուն երթալու, ի՞նչ տեսնէ, չան տեղ հսկայ օձ մը ծառին տակ, հատ չղթան բերանը՝ ծառին կապուած ապրին անդին կը զարնուէր ազատելու համար:

Օձը եկած էր ու կլլած շունը եւ չղթան ալ հետը: Գիւղացին սարսափեցաւ այդ տոսկալի կենդանիէն. բայց երբ տեսաւ թէ լաւ մը ծառին կապուած էր, ոյժ առաւ, քաշեց կացինը ու ջախջախեց օձին գլուխը, հանեց կաշին եւ չուկայ տանելով տուղ տուղ ծախեց, որովհետեւ մեծ օձերու կաշիները թանկագին են ու կիներու համար շատ գեղեցիկ կօշիկներ կը շինուին, կամ թղթապանակներ[2] ու գօտիներ կը պատրաստեն:

ԲԱՌԵՐ

1. կաղկանձել – *չան լացը:*
2. թղթապանակ – *կաշիով շինուած քսակ՝ գրամ դնելու համար:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարան

1. Ջահ – *առաստաղէն կախուած զարդարուն կանթեղ։*
2. Սփռոց – *սեղանի ծածկոց։*
3. Անձեռոց – *բերանը սրբելու լաթ։*
4. Դգալ – *ապուր խմելու համար գործիք։*
5. Պատառաքաղ – *միս կամ չոր կերակուր բռնելու համար գործիք։*
6. Դանակ – *միս կամ պտուղ կտրելու ծառայող գործիք։*
7. Կրծկալ – *փոքրիկներու կուրծքին լաթը։*
8. Ատամնակրկիտ – *բարակ փայտեր ակռաները մաքրելու։*
9. Շիշ – *խմելիք ջուրը մէջը դնելիք ապակիէ աման։*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. *Մեր սեղանատան .... հինգ թեւեր ունի։*
2. *Հարուստ սեղաններու .... առեղնագործ կ'ըլլան։*
3. *Ճաշէն վերջ պէտք է .... կոկիկ մը ծալել։*
4. *Երբ .... ապուր կ'ուտեն ձայներ չեն հաներ։*
5. *Ալ ձեռքով պէտք է բռնել .... կերած ատեն։*
6. *Հացը երբեք .... չեն կտրեր։*
7. *Փոքրիկ եղբայրս միշտ .... մ'ունի վրան չաղտոտելու համար։*
8. *Երբ .... ակռաներդ մաքրես, ձեռքդ բերնիդ առջեւ բռնէ։*
9. *Մեր սեղանի ջուրի .... կանաչ ապակիով չինուած է։*

10. ՓՈՔՐԻԿ ՄԱՅՐԻԿԸ

Նազենիկ դեռ կը քնանայ։ Անոր քոյրը Զապէլ, թէեւ չատ մեծ չէ, բայց մայրիկի մը բոլոր պարծերը կ'ընէ։

Երբ դեռ Նազենիկ չէ արթնցած, Զապէլ օգտուե-

լով իր քոյրիկին քունէն, կը սկսի մաքրել ու կարգի դնել անոր փոքրիկ զգեստներն ու ճերմակեղէնները։

— Ո՛հ, ո՛րքան լուալիք ճերմակեղէն. չապիկը,

դիշերնոցը, կրծկալը[1], փոքրիկ դուրպանները... ամէնքն ալ ջուրին մէջ են: Ի՛հ, մաքրութիւն պէտք է, հանդիստ ու առողջ ըլլալու համար:

Փոքրիկ մայրիկը մէկիկ մէկիկ կ'օճառոտէ ճերմակեղէնները, կը չփէ, մաքուր ջուրէն կ'անցընէ, ապէկ մը կը քամէ ջուրը, եւ յետոյ չուանի վրայ անցուցած, արեւուն կը կախէ:

Հիմա իրաւունք մաքրուեր են եւ արեւուն տակ կը չորնան...

Չորնալէն վերջ, Զապէլ կը հաւաքէ զանոնք, սեղանին վրայ կը փռէ, մեծ խնամքով մէկիկ մէկիկ կ'արդուկէ[2] եւ զգեստեղէններու դարանին մէջ կը դնէ:

Ճաշի եւ ընթրիքի ատեն, Զապէլ փոքրիկ Նազենիկին քով կը նստի, ուտել կը սորվեցնէ, անոր վիզէն կը կապէ փոքրիկ կրծկալը, որպէսզի Նազենիկ ուտելու ատեն իր մաքուր զգեստները չաղտոտէ:

Զապէլ բնաւ պարապ չի կենար. ամէն գործի մէջ մայրիկին կ'օգնէ. տունը աւլել, մաքրել, կեղտակուր եւիել, պնակները եւ ամաններըը լուալ ու սրբել...

Հիմա մայրիկէն կարել-ալ կը սորվի, եւ երբ քիչ մը վարժի, Նազենիկին համար կրնակի օրուան աղուոր զգեստ մը պիտի կարէ:

Հայրիկը եւ մայրիկը մեծ յոյս ունին Զապէլին վրայ, որ երբ մեծնայ, բարի ու տնասէր[3] մայրիկ մը պիտի ըլլայ:

ԲԱՌԵՐ

1· կրծկալ – *տղոց կուրծքին վրայ կապուած լաթը:*
2· Արդուկ – *զգեստները չոկելու երկաթէ գործիք:*
3· Տնասէր – *տունը սիրող:*

11. ԱՌԻԾ

ԱՂՈՒԷՍ ԵՒ ԱՐՋ

Օր մը առիւծը հիւանդացաւ: Բոլոր կենդանի-ները եկան զինքը տեսնելու եւ առողջութիւն մաղ-թելու: Միայն աղուէսը ուշացաւ:

Արջը սկսաւ տուտ տուտ բաներ ըսել աղուէսին վրայ եւ բամբասել[1]. իսկ աղուէսը դրան եռեւէն լսեց արջին տուտերը, ներս մտաւ, առիւծին առջեւ ծռեցաւ եւ իր յարգանքները[2] ըրաւ:

Առիւծն ըսաւ աղուէսին.

— Բարի առողջութիւն մաղթելու չեկար, դար-չելի աղուէս, ըսէ՛, ինչո՞ւ ուշացար:

Աղուէսը պատասխանեց.

— Մի՛ բարկանար, բարի թագաւոր, դլխուդ վը-րայ կ'երդնում որ քու առողջութեանդ համար շատ բժիշկներու քով գացի եւ մեծ նեղութիւններ կը-րեցի. բայց վերջապէս լմացայ քու բժշկութեանդ դեղը:

Առիւծն ըսաւ.

— Բարի եկար, լմաստուն աղուէս, ի՞նչ է այդ դեղը:

Աղուէսն ըսաւ.

— Շատ կարեւոր եւ դիւրին դեղ մըն է. բժիշկ-ներն ըսին որ արջին մորթը ողջ-ողջ վրայէն քա-շեցէք ու տաք-տաք դրէք առիւծին վրայ. առիւ-ծին մորթին հիւանդութիւնը շուտով կ'անցնի:

Այն ատեն առիւծին հրամանով արջը բռնեցին եւ մորթը սկսան հանել. իսկ հանելու ժամանակ արջը սաստիկ ոռնոցներ կը հանէր:

Աղուհաը քթին տակէն կը խնդար ու կ'ըսէր.

— Այս պատիժը քեզի ու քու նմաններուդ համար է, որ արքունիք[3] մտնելով չարախօսութիւններ կ'ընէք անմեղներու վրայ:

Վարդան Այգեկցի

ԲԱՌԵՐ

1. Բամբասել – *մէկուն վրայ դէշ խօսիլ:*
2. Յարգանք – *պատիւ ընծայը:*
3. Արքունիք – *թագաւորի պալատ:*

12. ԱՅԳԻ

Կանանչցիր, կանանչցիր
Իմ սիրուն այգի,
Կանանչ ու կարմիր
Ըզգեստներ հագիր:

Գարուն ու վարդեր
Եկան քեզ համար.
Կանանչցիր այգի,
Անշուք[1] մի՛ մընար:

Կանանչն ու կարմիր
Նըշան են կեանքի.
Գարուն է եկեր,
Կանանչցիր այգի:

Ա. Խնկոյեան

ԲԱՌԵՐ

1. Անշուք – *առանց զարդի:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պարտէզ

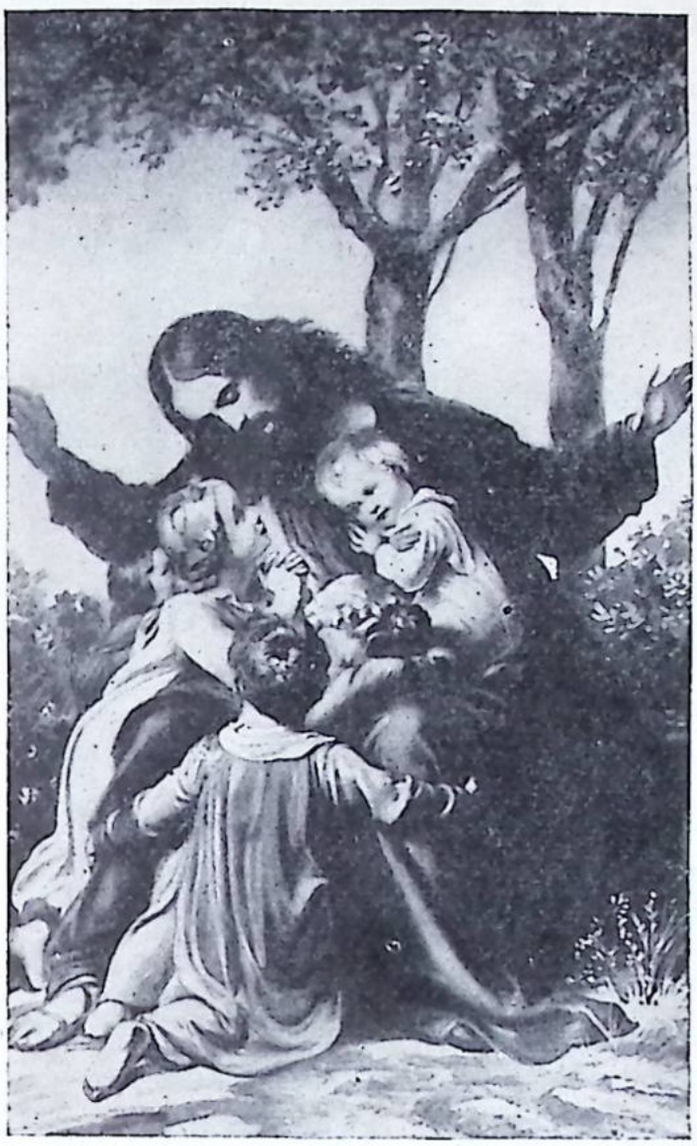
1· Բուրաստան – *ծաղիկներու պարտէզ*:
2· Ցանկապատ – *պարտէզի չորս կողմի պատը*:
3· Աճուռ – *կտոր մը հող ուր ծաղիկ կը տնկեն*:
4· Ջերմանոց – *ձմեռը տունկեր պահելու տաք տեղ*:
5· Թաղար – *ծաղիկ տնկելու հողէ աման*:
6· Շատրուան – *ցատկող ջուրով աւազան*:
7· Ցնցուղ – *ծաղիկներուն ջուր տալու գործիք*:
8· Բահ – *հող փորելու տափակ գործիք*:
9· Բրիչ – *հող փորելու սուր գործիք*:
10· Փոցխ – *ակռաներով գործիք մը չոր խոտերը հաւաքելու*:

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Պարտիզպանը կը խնամէ .... ծաղիկները*:
2· *Մեր պարտէզին .... թռչուններով չինուած է*:
3· *Ծաղկանոցին մէջ վերեք .... վարդերու համար են*:
4· *Ապակիներով կը չինեն .... որ տունկերը արեւ տեսնեն*:
5· *Մեր տան պատշգամին վրայ .... ծաղիկ կը պահենք*:
6· *Հասարակաց պարտէզին մէջ .... մը կայ*:
7· *Ամէն առաւօտ եւ իրիկուն պէտք է .... ջուր տալ ծաղիկներուն*:
8–10· *Պարտիզպանը .... ու .... հողը կը փորէ, ու .... չոր խոտերը կը հաւաքէ*:

13. ՅԻՍՈՒՍ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Երբ Յիսուս գիւղէ գիւղ կը պտըտէր Աւետարանը քարոզելու համար, շատ անգամ կիներու խումբեր իրեն կը բերէին իրենց տղաքը, որպէսզի ձեռքը անոնց դնէ ու օրհնէ:

Սակայն Յիսուսի աշակերտները կը նեղանային կիներուն եւ չէին ուզեր որ տղաքը մօտենան իրենց: Յիսուս ասիկա տեսնելով, օր մը ըսաւ անոնց.

— Թոյլ տուէք որ մանուկները լինձի գան, արգելք մի՛ ըլլաք անոնց, որովհետեւ երկնքի արքայութիւնը անոնցն է: Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, ով որ մանուկի մը պարզունակ հոգիով եւ ամբողջական վստահութեամբ չընդունի երկնքի արքայութիւնը՝ չի կրնար հոն մտնել:

Յետոյ իր գիրկը առնելով այդ մանուկները ու ձեռքը անոնց գլխուն վրայ դնելով՝ օրհնեց, որպէսզի բարի ու առաքինի ըլլան եւ պահեն իրենց մանկական անմեղութիւնը:

14. ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐ

— Ո՛հ, մայրիկ, նայէ՛, ո՛րքան չատցեր են ծիծեռնակները. ամէնքն ալ հոս եկեր են... ինչո՞ւ ամէնքն ալ հոս եկեր են...

— Սիրուն զաւակս, ըսաւ մայրիկը, ամէնքն ալ մէկտեղ մեր տանիքին տակը եկեր են եւ իրարու կը սպասեն, որովհետեւ քիչ վերջ պիտի մեկնին. մեզ պիտի թողուն ու պիտի երթան:

— Այլեւս պիտի չտեսնե՞նք զանոնք:

— Այո՛, այլեւս պիտի չտեսնենք զանոնք մինչեւ ձմեռը անցնի ու նոր գարուն գայ:

— Գարնան նորէն կը վերադառնա՞ն:

— Այո՛, տղաս, գարնան նորէն կը վերադառնան, ուրախ ձայներով օդը կը լեցնեն, բոյներ կը շինեն ու ձագեր կը հանեն:

— Բայց հիմա ինչո՞ւ կը մեկնին, ո՞ւր կ՚երթան ամէնքը միասին:

— Հիմա օրերը կարճ են, տղաս. իրիկունը շուտ կը մթնայ, գիշերները ցուրտ կ՚ընէ, ձմեռը կամաց կամաց կը մօտենայ: Ծիծեռնակները ցուրտէն

չատ կը վախնան, կը մսին եւ կեցակուր չեն դառներ, անոր համար տաք երկիրները կ'երթան:

* * *

Ծիծեռնակները քիչ վերջ ամէնքը միասին թռան, քանի մը չրջան ըրին օդին մէջ, ճիւ ճիւ իրարու

ձայն տուին, խումբ կազմեցին ու սկսան հեռանալ...

— Երթաք բարո՛վ, սիրո՛ւն ծիծեռնակներ. չուտ վերադարձէք ու մեզի անոյշ գարուն բերէք:

15. ՏԵՐԵԻԱԹԱՓ

— Ա՛յ վոքրիկներ, ա՛յ սիրուններ,
Ըսաւ քամին[1] տերեւներուն, —
Աչուն եկաւ, մօտ է ձըմեռ,
Ի՞նչ կը դողաք ծառի ծայրին:

Ոակի, դեղին, վառ ծիրանի
Գոյներ հագէք խայտաբըղէտ[2],
Ու ճիւղերէն ձեր մայրենի
Եկէ՛ք ինձ մօտ, վախէ՛ք ինձ հետ...

Եկէ՛ք տանիմ հեշտ[3] ու անթեւ,
Անհետ[4] ճամբով, անյայտ տեղեր,
Զէք իմանար այսուհետեւ՝
Դողը ի՛նչ է, ի՛նչ է ձըմեռ...

Տերեւները աս լըսեցին,
Նաչխուն–նաչխուն գոյներ հագան,
Տըխուր երգեր[5] սըսըրացին,
Հովի թեւին թըռա՛ն, վախա՛ն:

Յովհաննէս Թումանեան

ԲԱՌԵՐ

1. Ֆամի – *հով:*
2. Խայտաբղէտ – *դոյնզդոյն, խառուսիկ:*
3. Հեշտ – *դիւրին:*
4. Անհետ – *անցած տեղէն առանց նշան կամ հետք թողլու:*
5. Տխուր երգեր սըսըրացին – *աշնան հովերը ուժով եւ տխուր ձայներով կը փչեն տերեւները շարժելով:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բաղաթը

1· Պողոտայ – *մեծ փողոց*:
2· Ծառուղի – *ծառերով զարդարուած ճամբայ*:
3· Մայթ – *ճամբու եղերքին մարդերու քալելու համար վերապահուած մասը*:
4· Մայրաքաղաք – *տէրութեան մը գլխաւոր քաղաքը*:
5· Պատշգամ – *պատուհաններէն դուրս ելած տեղ*:
6· Խաւուր – *ուր որ ապրանք կը ծախեն*:
7· Յուցափեղկ – *խանութներու առջեւը ապակիով զոյգ մասը, ուր ապրանքներ կը ցուցադրուին*:
8· Փեղկ – *պատուհանները փակելու տախտակէ դուռ*:

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Երեւան մայրաքաղաքը լայն .... ունի*:
2· *Գեղեցիկ են այն քաղաքները որ .... ունին*:
3· *Քաղաքին մէջ պէտք է միշտ .... վրայէն քալել*:
4· *Հայաստանի .... Երեւան կը կոչուի*:
5· *Մեր տան .... վրայ ծաղիկներ դրած ենք*:
6· *Տղաք չատ կը սիրեն .... առջեւը կայնիլ*:
7· *Երբ .... զարդարուած ըլլան, գեղեցիկ կը տեսնուին*:
8· *Փոթորիկի ժամանակ պէտք է պատուհաններու .... փակել*:

16. ՀՆԱՐԱԳԷՏ ՆԱՊԱՍՏԱԿԸ

Ժամանակին ծեր նապաստակ մը կար որ չատ ձագեր ունէր: Օր մը երբ իր բոյնէն դուրս ելաւ, ի՛նչ տեսնէ, տան չորս կողմը աղուէսներ կը վազվզեն:

— Զիւնը գլխուս, ըսաւ, հիմա ի՞նչ պիտի ընեմ, ի՞նչպէս իմ ձագուկներս պիտի ազատեմ այս չար գազաններուն[1] ձեռքէն:

Սակայն հայրիկ նապաստակը չատ խելացի եւ փորձառու մէկն էր: Իսկոյն տախտակ մը գտաւ, ներկեր առաւ եւ սկսաւ վրան բաներ մը գրել. իր փոքրիկները զարմացած կը նայէին եւ կ'ըսէին իրարու.

— Հայրիկը արդեօք ի՞նչ կը գրէ վրձինով:

Ծեր նապաստակը առաւ տախտակը, փայտի մը ծայրին գամեց եւ տարաւ իր բոյնին առջեւը տընկեց, եւ սուսիկ-բուսիկ իր բոյնը մտաւ ձագերով մխասին:

Աղուէսը երբ այնտեղէն անցաւ, տեսաւ գրուածը ու կարդաց.

« Այստեղ կ'ապրի ՊԱՐՈՆ ՇՈՒՆԸ, ո՛վ որ աղուէսի կամ գայլի տեղ գիտէ՝ թող իմաց տայ »:

— Վա՛յ, տունս քանդուեցաւ, պոռաց աղուէսը, եւ լեղապատառ[2] փախաւ իրեններուն քով: Ա՛յ, կնի՛կ, տղա՛ք, տղա՛ք, չուտ բոլորդ հոս եկէ՛ք, Պարոն շունը եկեր մեր հայրենիքը հաստատուեր է: Երթանք, չուտով հեռանանք, որ մեր գլխուն փորձանք չգայ:

Նապաստակները երբ իրենց բոյնէն տեսան թէ աղուէսները սարսափած կը փախչին, ուրախութեամբ գոչեցին.

— Կեցցէ՛ մեր հնարագէտ[3] հայրիկը:

Ստ. Լիսիցեան

ԲԱՌԵՐ

1· Գազան – *մսակեր վայրի կենդանի*:
2· Լեղապատառ – *սարսափած, վախցած*:
3· Հնարագէտ – *միտք ընող, վարպետ*:

17. ՄԻ՛ ՋԱՐՋԱՐԷՔ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ

Վարժուհին այսօր մեզի չարաղբութեան նիւթ տուաւ « Մի՛ չարչարէք կենդանիները »: Բոլորս դլուխնիս կախած սկսանք մտածել թէ ի՛նչ պիտի դրենք: Կամաց կամաց ամէն աշակերտ սկսաւ գըրել, միայն Ժիրայր Սիմոնեանը, որ մեր մէջ ամէնէն փոքրն է, ճակատը կը չփէր, ապին անդին կը դառնար ու չէր կրնար սկսիլ իր չարաղբութիւնը: Ջիչ վերջ գտա՛յ, գտա՛յ, պոռաց՝ ձեռքերը չփելով, եւ սկսաւ դրել:

Երբ չարաղբութիւնները վերջացան, վարժուհին առաւ եւ սկսաւ կարդալ Ժիրայրին դրածը.

« Յակոբիկ չար տղայ մըն էր, միշտ կենդանիները կը չարչարէր: Օր մը՝ երբ ճամբայէ մը կ'անցնէր, տեսաւ որ խոչոր վագր մը պառկած էր, գնաց անոր պեխերէն քաշեց, պոչէն քաշեց, վայտով կողը խթեց, այն ատեն վագրը զինքը կերաւ: Այդ օրէն սկսեալ Յակոբիկ այլեւս կենդանիներուն չարչարանք չտուաւ »:

Վարժուհին յանկարծ ուժով մը խնդաց ըսելով.

— Ժիրայր, ի՞նչ դրեր ես:

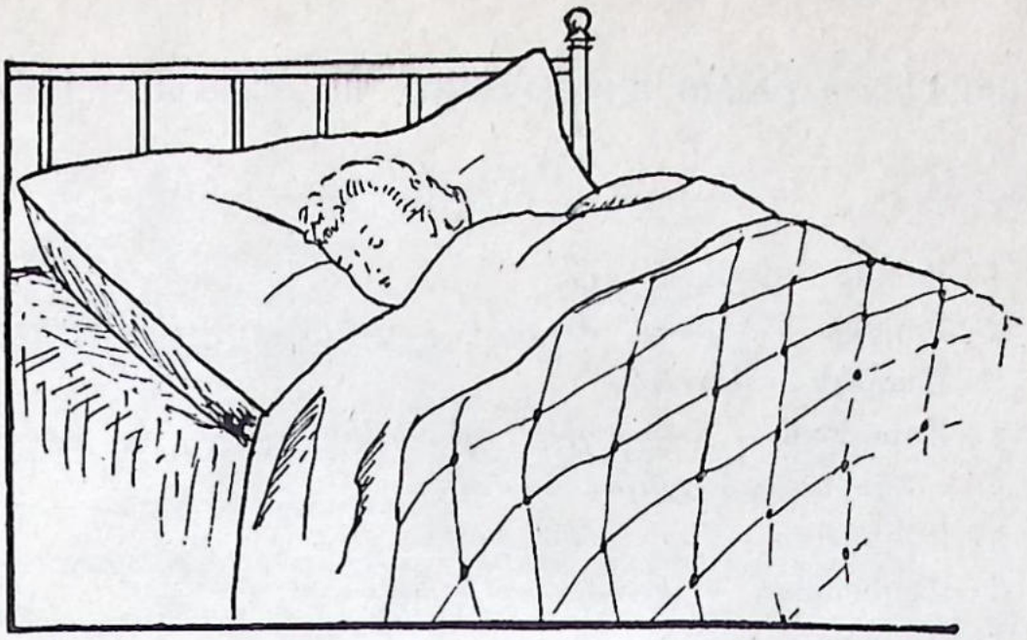
— Այո՛, Օրիորդ, վագրը այնպիսի դաս մը տըւաւ չար Յակոբիկին, որ խելքը գլուխն եկաւ եւ ա՛լ կենդանիները չնեղեց:

18. ՄԱՅՐԻԿԸ ԿԸ ՀՍԿԷ

Երբ քուն կ'ըլլամ ո՞վ կը հրսկէ
Լուռ իմ վերաս, ու կը ծածկէ
Ոտքերս, թեւերս, ուսերըս բաց,
Գորովանքէն[1] յափշտակուած[2]:

Օրօր կ'երգէ անոյշ ձայնով,
Ու կը պագնէ յանկարծ ուժով.
Յետոյ նստած ինձ կը նայի,
Չի կշտանար որ բաժնուի:

Ձեռքերս առած ձեռքերուն մէջ
կը պատմէ նոր հէքեաթ[3] անվերջ.
Ֆունիս մէջ ալ դեռ կը խօսի,
Ինչպէս առուն որ կը հոսի[4]:

Յետոյ վերջապս խաչ կը գըծէ,
Եւ անդամ մ'ալ կը համբուրէ.
Կը հեռանայ յուշիկ յուշիկ.
— Այդ դու ես, իմ անոյշ մայրիկ:

Հ. Վ. Յ.

ԲԱՌԵՐ

1. Գորովանքի – *զուարթով եւ անուշութեամբ զգացուած սէր:*
2. Յափշտակուիլ – *զմայլած նայիլ:*
3. Հէքեաթ – *երեւակայական, չինծու պատմութիւն:*
4. Հոսիլ – *ջուրին վազելը, երթալը:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ծով

1· Կռհակ, վտակ – *ալիք*:
2· Խախել – *զարնել, ժայռին բախիլ, դուռը բախել*:
3· Մակոյկ – *նաւակ*:
4· Առագաստ – *հաստ լաթ որ հովին դիմաց կը բռնէն նաւակ քշելու համար*:
5· Ովկիանոս – *չատ մեծ ծով*:
6· Մարտանաւ – *պատերազմի նաւ*:
7· Ծովափ – *ծովին ղեռքը*:
8· Նաւահանգիստ – *ուր նաւերը կու գան կը կենան*:
9· Փրփրադէզ – *սասոիկ փրփրած ալիք*:
10· Նաւաստի – *նաւու վրայ աշխատող մարդ*:

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Ովկիանոսներու մէջ .... չատ մեծ կ'ըլլան*:
2· *Ալիքները ծովեղերքի ժայռերուն կը ....*
3· *Շատ հաճելի է .... պտոյտը*:
4· *Երբ նաւակները իրենց .... բանան, գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզուի ծովուն վրայ*:
5· *Խոշոր ձուկերը .... մէջ կը դոնուին*:
6· *Պատերազմի առեն .... թնդանօթներով կը կռուին*:
7· *Կատաղի ալիքները կը զարնուէին ժայռոտ ....*
8· *Այն ծովային քաղաքները որ .... ունին, չատ առեւտուր կ'ընեն*:
9· *Աւազին վրայ կը դառնային .... ալիքները*:
10· *Գրեթէ միչտ ծովերու վրայ կ'ապրին ....*

19. ՓՈՔՐԻԿ ԽԱՆՈՒԹՊԱՆԸ

— Մամիկ, մամիկ, եկուր խաղանք, կը խնդրէր փոքրիկ Երուանդը:

— Լաւ, խաղա՛նք, ըսաւ մամիկը:

— Խանութ խաղանք, կ՚ըլլա՞յ մամիկ:

— Լա՛ւ, խանութ խաղանք:

Երուանդ վազեց, բերաւ քանի մը աթոռ, սեղան մը եւ քովէ քով դրաւ:

— Ահիկա սեղանը, ըսաւ ուրախ ուրախ: Վրան չարեց տուփեր, դրքեր, լրագիրներ, քոյրիկին պուպրիկը, իր հոլը[1], ուրիշ խաղալիկներ, նորէն տուփեր, նորէն դրքեր, մէկ երկու հատ ալ չիշ, խնձորը որ դեռ չէր կերած եւ անոր քով իր գրպանի փոքրիկ զմեւլին:

Խանութը պատրաստ էր:

Վազեց քովի սենեակը, բերաւ պապիկին գունաւոր մեծ թաշկինակը, կապեց գայն մէջքին դոգնոցի պէս, եւ երկար մատիտ մը անցուց ականջին ետեւը եւ կեցաւ խանութին առջեւ:

— Ադի՛ն հրամեցէք, հո՛ս հրամեցէք... ինչ որ կ՚ուզէք կը ծախեմ, կարմիր խնձոր խոշոր խոշոր ... գինի՞ կ՚ուզէք, անոյշ գինի... բողկ ալ ունիմ, հա՛ հա՛ հա՛:

— Շաքար ունի՞ս, խանութպան աղբար, հարցուց մամիկը:

— Որքան որ ուզես, պատասխանեց խանութպանը:

— Լա՛ւ. հինգ մեղր չաքար տուր ինծի:

Փոքրիկ խանութպանին խնդալը եկաւ, բայց զսպեց[2]:

— Ներեցէք, տիկին, մեր քով չաքարը մեղրով չեն ծախեր, ըսաւ քաղաքավար կերպով:

— Հապա ինչո՞վ, հարցուց մամիկը:

— Շաքարը քիլոյով կը ծախեն։

— Քիլոյո՞վ, հա՛, իրա՞ւ կ'ըսես, ըսաւ մամիկը։ Լա՛ւ, խնդրեմ, ինծի հինգ քիլոյ շաքար տուր, հինգ քիլոյ ալ հաւկիթ։

— Ներեցէք, տիկին, ժպտեցաւ խանութպանը, մենք հաւկիթը քիլոյով չենք ծախեր։

— Հապա ինչո՞վ, հարցուց մամիկը։

— Հաւկիթը կը ծախենք հատով։

— Հատո՞վ, հա, իրա՞ւ կ'ըսես. լա՛ւ, խնդրեմ, ինծի քսան հատ հաւկիթ տուր, հարիւր հատ ալ պինի։

Փոքրիկ խանութպանը այս անգամ խնդալը չկըրցաւ բռնել։

— Ներեցէք, տիկին, մենք պինին հատով չենք ծախեր։

— Հապա ինչո՞վ, հարցուց մամիկը։

— Պինին կը ծախենք չիչով։

— Չիչո՞վ, հա՛, իրա՞ւ կ'ըսես. լա՛ւ, ինծի երկու չիչ պինի տուր, երեք չիչ ալ լուցկի։

— Ներեցէք, տիկին, մենք լուցկին չիչով չենք ծախեր։

— Հապա ինչո՞վ, հարցուց մամիկը։

— Լուցկին կը ծախենք տուփով։

— Տուփո՞վ, հա՛, իրա՞ւ կ'ըսես. լա՛ւ, ինծի երկու տուփ լուցկի տուր, եօթը տուփ ալ բողկ։

— Բայց, տիկին, ո՛վ լսեր է որ բողկը տուփով ծախեն։

— Հապա ինչո՞վ, հարցուց մամիկը։

— Բողկը կը ծախեն ... բողկը ... բողկը ..., կմկմաց խանութպանը, ու չգիտցաւ թէ ինչո՞վ կը ծախէ իր բողկը։

ԲԱՌԵՐ

1. Հոլ – *քուղով (սիճիմ) դարձնելիք միայոհ դնդակ։*
2. Ջսպել – *ինքզինքը բռնել։*

20. ԱՌԻԾԸ ԵՒ ՄԿՆԻԿԸ

Հակայ առիւծ մը անտառին մէջ հանդիստ կը քընանար:

Զարահճի[1] *մկնիկ մը ծակէն դուրս ելաւ.*

— Ասիկա կենդանիներուն բարի թագաւորն է, ըսաւ, եւ սկսաւ անոր չորս կողմը խաղալ, կռնակին վրայ ցատկել, դլխուն վրայ ելլել, մինչեւ ականջին մէջ դնաց նայելու թէ ի՛նչ կար այդ մութ տեղը: Առիւծը քունին մէջէն փոքրիկ քերուբտուք մը ղգալով դլուխը ուժով մը ցնցեց[2]*: Մկնիկը առիւծին քթին զարնուելով քայլ մ՚անդին պետին ինկաւ: Աչքնցաւ առիւծը եւ չորս կողմը նայելով ոչ ոք տեսաւ. յանկարծ իր ոտքերուն առջեւ նշմարեց*[3] *փոքրիկ մուկը որ վախէն կը դողար: Թաթերուն մէջ առաւ, կ՚ուզէր ճզմել այդ անպիտանը որ իր քունը խանգարած*[4] *էր:*

Մկնիկը սկսաւ աղաչել որ զինքը ազատ ձգէ:

— Դուն մեր բարի թագաւորն ես, խնայէ կեանքիս, ըսաւ, օր մը կրնամ օգտակար ըլլալ քեզի:

Առիւծը ամչցաւ այսքան փոքրիկ անասունէ մը վրէժ առնելու, ազատ ձգեց եւ ըսաւ.

— Գնա՛, ուրիշ անգամ չարութիւն չընես:

Անցան օրեր: Այդ անտառին մէջ որսորդներ եկան վայրի կենդանիներ որսալու: Անոնք յաջողեցան այդ առիւծը թակարդի[5] *մէջ ձգել ու հաստ չուաններով կապկպել: Առիւծը կատաղութենէն*[6] *այնպէս կը պոռար, որ ամբողջ անտառը կը թնդար*[7]*: Բոլոր անասուններըը փախան իրենց վախէն, միայն մկնիկը վազեց առիւծին քով եւ սկսաւ կրծել չըւաններն ու ազատել առիւծը:*

Թէ՛ մեծին եւ թէ պզտիկին պէտք է բարիք ընել, օր մը բարիքը քեզի կը դառնայ:

ԲԱՌԵՐ

1. Զարաճճի – *անհանդիստ, պղտիկ չարութիւններ ընող:*
2. Ցնցել – *ուժով չարժել:*
3. Նշմարել – *տեսնել, նկատել:*
4. Խանգարել – *արգելք ըլլալ, աւրել:*
5. Թակարդ – *վանդակ, որոգայթ, կենդանի բռնելու դործիք:*
6. Կատաղութիւն – *սաստիկ բարկութիւն:*
7. Թնդալ – *ահաւոր ձայն հանել:*

21. ՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկ Վահէն ա՛լ ձանձրացեր էր չարունակ խօսք լսելէն: Հնազանդիլ, միշտ հնազանդիլ. հայրիկը կը հրամայէ, մայրիկը կը հրամայէ, ե՞րբ պիտի ըլլայ որ ես ալ հրամայեմ, ըսաւ օր մը նեղուած:

— Դուն ալ կրնաս հրամայել, զաւակս, պատասխանեց մայրը: Հրամայէ՛ ձեռքերուդ որ ամէն բանի չդպչին, գաւաթները, պնակները չկոտրեն: Ըսէ՛ ոտքերուդ որ հանդարտ կենան, աթոռներուն վրայ չելլեն, նստած տեղդ չուանի պէս չչարժին: Իսկ լեզուիդ լաւ խրատ մը տուր որ պէտք եղած տեղը լուռ կենայ, ո՛չ սուլէ, ո՛չ ալ աղմուկ հանէ, եւ եթէ բան մը հարցնեն՝ ազնիւ կերպով խօսի: Ականջներուդ ալ ըսէ որ մտիկ ընեն հայրիկիդ, մայրիկիդ, վարժուհիիդ խօսքին: Իսկ այն քու վատվռուն[1] աչքերուդ պատուիրէ, որ տղին անդին չնային երբ սորվելու եւ աշխատելու ժամանակ է: Դեռ շատ բաներ կան, ըսաւ մայրը, որոնց վրայ կրնաս հրամայել. օրինակի համար, ըսէ՛ դուն քեզի որ առտուները, երբ վրադ ծուլութիւն գայ, անկողինէն չուտ վեր ցատկես, որկրամոլ[2] չըլլաս եւ պնակին մէջէն

համեղ պատառները չընտրես, այլ պէտք եղածը ուտես եւ վարժիս չափրած կերակուրներդ ուտել:

— Իսկ ամէնէն կարեւոր խրատը որ կրնաս դուն քեզի տալ, աւելցուց հայրիկը, երբեք առտ չխօսիլ, անկեղծ ու պարզ ըլլալ, քաջութիւն ունենալ յանցանքդ խոստովանելու:

— Կը տեսնե՞ս, Վահէ, դարձեալ ըսաւ մայրը, ո՛րքան բաներ կան, որոնց կրնաս շատ լաւ հրամայել. վարդան զօրավարին պէս մեծ մարդ կ'ըլլաս եւ օր մը բանակներու ալ կը հրամայես:

ԲԱՌԵՐ

1. Վաւվռուն – *շատ կենդանի, չարժուն:*
2. Որկրամոլ – *շատակեր:*

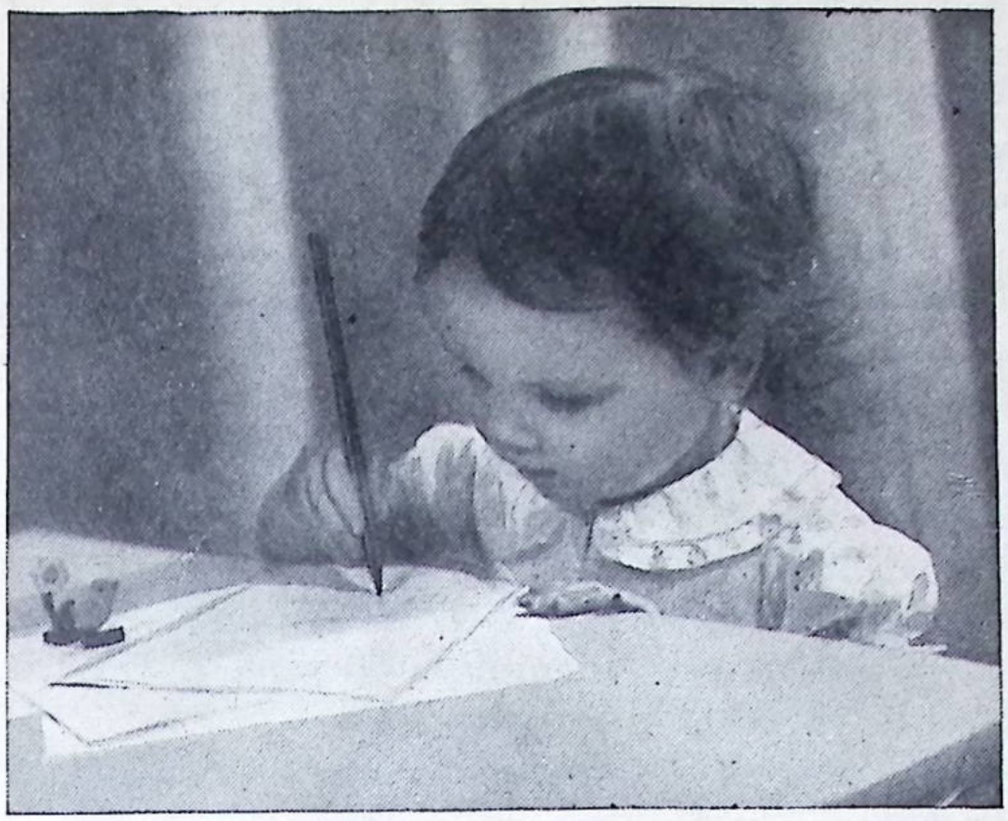
ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԴՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Արհեստներ

1· Երկաթագործ – *երկաթի վրայ աշխատող:*
2· Ատաղձագործ *կամ* հիւս – *փայտի վրայ աշխատող:*
3· Ոսկերիչ – *ոսկիով զարդեր չինող:*
4· Ժամագործ – *ժամացոյց չինող:*
5· Դերձակ – *զգեստ չինող:*
6· Սափրիչ – *մազ կտրող:*
7· Լուսանկարիչ – *պատկեր քաշող:*
8· Հացագործ – *հաց եփող:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Այն խանութները ուր .... կ'աշխատին, միշտ սեւ ու մրոտ են:*
2· *.... աթոռ կամ սեղան կը չինեն:*
3· *Հայերը նշանաւոր .... են ամէն տեղ:*
4· *Ժամացոյցը երբոր աւրուի պէտք է .... տանիլ:*
5· *Մենք քաղաքին լաւագոյն .... կարել կու տանք մեր հագուստները:*
6· *Մազերս կտրել տալու համար մեր տան մօտիկ .... պացի:*
7· *Աշխարհիս բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ նշանաւոր .... հայեր են:*
8· *Ամէնէն կարեւոր արհեստը .... արհեստն է:*

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

22. ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԴ ԸՐԷ՛

ՅԵՏՈՅ ԽԱՂԱ՛

Զանասէր Զապէլ պատուհանին առջեւ նստած, իր վաղուան դասերը կը պատրաստէր։

Աբեւու փայլուն ճառագայթ մը իյնալով գրքին վրայ, զինքը խաղալու հրաւիրեց։

— Սիրուն Զապէլ, ըսաւ արեւը, բաւական է, չատ մի՛ կարդար, չատ մի՛ տրտմիր։ Հիմա քիչ մը դուրս ելլիր, խաղա՛։

Զապէլ պատասխանեց։

— Ո՛չ, պայծառ արեւ, ո՛չ։ ես հիմա չեմ խա–

ղար, նախ դասերս վերջացնեմ, յետոյ կը խաղամ։

Եւ Զապէլ չարունակեց իր դասերը սորվիլ։

Մէյ մըն ալ սիրուն ճնճղուկ մը թռչելով եկաւ պատուհանին վրայ կեցաւ, եւ Զապէլի ականջին ըսաւ.

— Սիրուն մանկիկ, բաւական չէ՞ այսքան սորվածդ. քիչ մըն ալ դո՛ւրս ելլիր, երգէ՛, խաղա՛, զուարճացի՛ր։

Զապէլ պատասխանեց.

— Ո՛չ, սիրուն ճնճղուկ, ո՛չ. ես դեռ չեմ կրնար խաղալ ու երգել, քանի որ դեռ դասերս լաւ չեմ պատրաստած։

Զապէլ չարունակեց գրել ու կարդալ։ Բայց հիմա ալ իրենց պարտէզի կեռասենին երեւցաւ Զապէլի եւ ականջին փսփսաց.

— Բաւական չէ՞ այսքան սորվածդ. եկո՛ւր, վրաս ելլիր, եւ հասուն ու կարմիր կեռասներս կեր ու կշտացիր։

Զապէլ պատասխանեց.

— Ո՛չ, չնորհակալ եմ, հիմա ախորժակ չունիմ, հիմա ուրիշ գործ ունիմ։

Ճեղացի Զապէլ ոչ մէկուն խօսքէն չխաբուեցաւ. վերջապէս իր դասերը լաւ սորվեցաւ, դրաւոր պարտականութիւնները վերջացուց, յետոյ պարտէզ վազեց եւ ըսաւ.

— Ո՞վ էր անիկա, որ զիս խաղալու կը հրաւիրէր. եկէ՛ք, հիմա պատրաստ եմ խաղալու, խնդալու ու երգելու։

Այն ատեն դուրս ելաւ արեւը, ժպտեցաւ Զապէլի երեսին եւ իր անոյշ ճառագայթը ղրկեց զինքը համբուրելու։ Ճնճղուկը երգեց իր անոյշ երգերը։ Կեռասենին ալ Զապէլի հրամցուց իր կարմիր պտուղները։

23. ԲԱԴԻ ՀԱԽԿԻԹԸ

Գարնան ժամանակ պառաւ կին մը 12 հաւկիթ դրաւ թխամայրին[1] տակ: Հաւը տարածեց իր թեւերը հաւկիթներուն վրայ եւ քանի օր վերջ հաւկիթներէն դուրս ելան սիրուն եւ դեղին ճուտիկներ[2]: Բայց կապոյտ գոյնով հաւկիթ մը կար, որ դեռ ձագ չէր հանած: Թխամայրը դարձեալ նստեցաւ հաւկիթին վրայ եւ քանի մը օր վերջ լսեց որ ներսէն ձայն կու գայ: Իր կտուցով կամացուկ մը զարկաւ հաւկիթին, եւ ահա դուրս ելաւ բրդոտ, տափակ քիթով եւ կարճ ոտքերով ճուտիկ մը:

— Այս տղաս միւսներուն բնաւ չի նմանիր, ի՞նչ պիտի ըլլայ արդեօք, մտածեց հաւը ինքնիրեն: Է՛հ, Աստուծոյ տուածն է, ըսաւ, եւ հաւաքեց բոլոր ճուտիկները կեր վինտռելու համար: Ճուտիկները միշտ իր մօտն էին, կը ցատկէին, մայրիկին հետ հողը կը փորէին՝ որդեր գտնելու համար. բայց այդ մէկ հատիկը միշտ քիչ մը հեռու կը մնար միւսներէն:

— Գովես եկուր, կը պոռար մայրը չատ անգամ, բայց տափակ դլխով ճուտիկը չատ ականջ չէր կախեր:

Օր մը ըսաւ իր ճուտիկներուն.

— Այսօր ձեզ ճահիճին մօտ պիտի տանիմ, ուշադիր եղէք ջուրը չխյնալու, կը խեղդուիք, ես ալ, դուք ալ լողալ չենք գիտեր, ջուրին վրայ կարելի չէ քալել:

Հաւն ու ճուտիկները կամաց կամաց գացին ճահիճին մօտ: Կանաչ գոյնով ջուրը փոքրիկներուն վրայ չատ վախ ազդեց, գորտերը մէջը կը կռկռային ու կը ցատկէին ամէն կողմէն: Տափակ դլխով

ու կարճ ոտքերով ճուտիկը առանց վախի նետուեցաւ ջուրին մէջ ու պզտիկ նաւակի պէս սկսաւ լողալ։ Հաւը աս որ տեսաւ, սկսաւ պոռալ, կանչել.

— Դո՛ւրս ելիր, կը խեղդուիս։ Օձնուէ՛ն, օձնուէ՛ն...։

Ճուտիկը սակայն հանդարտ եւ անվախ կը լողար։

Երեկոյեան մօտ բոլորը հաւնոց դարձան։ Թլխամայրը առաւ փոքրիկ լուղորդը եւ պատուէն տարաւ, ըսելով.

— Ասիկա միշտ հաւնոցը պահէ, անխոհեմ է, օր մը փորձանք պիտի բերէ։ Այսօր սարսափելի բան մ'ըրաւ, ջուրը նետուեցաւ։

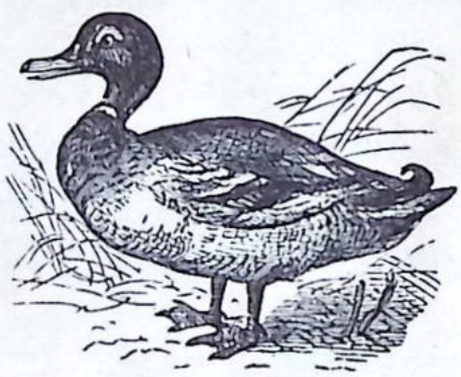
Պատաւը ըսաւ.

— Ասիկա բադ է, լաւ լողալ դիտէ, մի՛ վախեր։

— Եթէ բադ է՝ քովդ պահէ, ուրիշ անգամ տակս սխալ հաւկիթ մի՛ դներ։

ԲԱՌԵՐ

1. Թխսամայր – *ձագ հանելու համար հաւկիթներու վրայ նստող հաւ։*
2. Ճուտիկ – *հաւու ձագ։*

24. ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՂ ԹՌՉՆԻԿԸ

Թուփերուն[1] տակ ոսկեշաղ[2]
Փոքրիկ թռչուն մը թաւռեր[3],
Վերադարձին կենսուրախ[4]
Իր բոյնը նոր կը չինէր։

Գարձեալ աշխարհս երազ էր՝
Նման անցեալ օրերու,
Ազնիւ բառեր կը վնտռէր
Գարնան գովեստ հիւսելու։

Վաղը ձագեր պիտ՝ հանէ
Իրեն նման ոսկեզոյն,
Եւ անոնց հետ պիտ՝ երգէ
Ծաղիկներու մէջ գարուն։

ԲԱՌԵՐ

1. Թուփ – *փոքր ծառ, որ միշտ մանր կը մնայ։*
2. Ոսկեշաղ – *վրան ոսկի թափուած։*
3. Թաւիլ – *թռչունին ճիւղին վրայ հանգչիլը։*
4. կենսուրախ – *շատ ուրախ։*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տօներ

1· Զատիկ – *Յիսուսի Յարութեան օրը:*
2· Ս· Ծնունդ – *Յիսուսի ծնած օրը:*
3· Համբարձում – *Յիսուսի երկինք վերանալը:*
4· Հոգեգալուստ – *երբ Հոգին սուրբ առաքեալներուն վրայ իջաւ:*
5· Վարդավառ – *երբ Յիսուր Թաբոր լերան վրայ բոլորովին լուսաւորուեցաւ:*
6· Նաւասարդ – *Հին Հայերու նոր տարին (7 Օգոստոսին):*
7· Վարդանանց – *Աւարայրի պատերազմի տօնը:*
8· Վերափոխում – *Աստուածամօր երկինք վերանալու օրը:*
9· Խաչվերաց – *Յիսուսի խաչին նուիրուած տօնը:*
10· Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ – *Լուսաւորչի նշխարներու գիւտին տօնը:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Երբ դարնան ծաղիկները բացուին այն աեն .... կու գայ:*
2· *Մանուկներու ամէնէն սիրած տօնը Յիսուսի .... է:*
3· *Հայաստանի մէջ .... տօնին մարդիկ լեռները կ'ելլեն ու վիճակ կը ձգեն:*
4· *Զատիկէն 50 օր վերջը .... է:*
5· *Հին Հայերը .... տօնին ժողովուրդին վրայ վարդի ջուր կը ցանէին:*
6· *Երբ .... տօնները գային՝ Հին Հայերը մեծ հանդէսներ կ'ընէին:*
7· *Հայերու ամէնէն սիրելի տօնն է ....*
8· *Հայերը սովորութիւն ունին .... տօնին խաղող օրհնելու:*

25. ԾԻՏԸ

1.

Կար ու չկար ծիտ մը կար:

Անգամ մը այս ծիտին ոտքը փուշ կը մտնէ: Ասդին կը թռչի, անդին կը թռչի, կը տեսնէ պառաւ մը որ ցախ[1] կը վնտռէ, թոնիրը վառելու ու հաց եփելու համար:

Կ'երթայ անոր ու կ'ըսէ.

— Մամիկ, մամիկ, ոտքիս փուշը հանէ՛, թոնիրդ վառէ՛, ես ալ երթամ կուտ վնտռեմ, կեանքս պահեմ:

Պառաւը փուշը կը հանէ, թոնիրը կը վառէ:

2

Ծիտը կ'երթայ, կու գայ ու կ'ըսէ.

— Իմ փուշս ետ տուր:

Պառաւը կ'ըսէ.

— Փուշը թոնիրը նետեցի:

— Փուշս տուր, կը պնդէ ծիտը, թէ չէ՝ ասդին կը թռչիմ, անդին կը թռչիմ, հացիկդ կ'առնեմ դուրս կը թռչիմ:

Պառաւը հացիկ մը կու տայ: Ծիտը հացիկը կ'առնէ ու կը թռչի:

Կ'երթայ կը տեսնէ հովիւ մը, որ նստեր կաթ կը խմէ առանց հացի: Կ'ըսէ.

— Հովիւ աղբար, կաթը ինչո՞ւ առանց հացի կը խմես: Սա հացիկը ա՛ռ, բրդէ կաթին մէջ՝ կե՛ր. ես ալ երթամ կուտ վնտռեմ, կեանքս պահեմ:

3.

Կ'երթայ, կու գայ ու կ'ըսէ.

— Հացիկս տուր:

— Կերայ, կ'ըսէ հովիւը:

— Չէ՛, կ'ըսէ, հացիկս տուր, թէ չէ՝ ասղին կը թռչիմ, անդին կը թռչիմ գառնուկդ կ'առնեմ դուրս կը թռչիմ:

Հովիւը ճարահատ գառ մը կու տայ: Ծիտը կ'առնէ ու կ'երթայ:

Կ'երթայ կը տեսնէ, որ տեղ մը հարսնիք կ'ընեն, բայց մատղու չունին որ մորթեն: Կ'ըսէ.

— Ի՞նչ չուարեր էք. սա գառս առէք մորթեցէք եւ անոյշ ըրէք: Ես ալ երթամ կուտ վինտռեմ, կեանքս պահեմ:

4.

Կ'երթայ, կու գայ ու կ'ըսէ.

— Գառս տուէք:

— Մորթեցինք կերանք, ուսկի՞ց տանք, կ'ըսեն: Սա կը պնդէ.

— Չէ՛, գառս տալու էք, տուէ՛ք, թէ չէ՝ ասղին կը թռչիմ, անդին կը թռչիմ, հարսիկը կ'առնեմ դուրս կը թռչիմ:

Ու հարսը կ'առնէ կը թռչի:

Կ'երթայ, կ'երթայ եւ ճամբուն վրայ աշուղ մը կը տեսնէ ու կ'ըսէ.

— Աշուղ աղբար, ա՛ռ սա հարսը քովդ պահէ, ես ալ երթամ կուտ վինտռեմ, կեանքս պահեմ:

5.

Կ'երթայ, կու գայ, աշուղին առջեւը կը կտրէ ու կ'ըսէ.

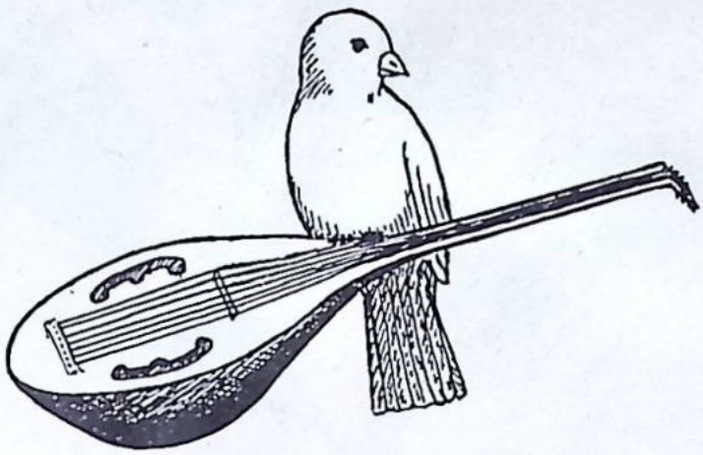
— Իմ հարսս ինծի տուր:

— Հարսը իրենց տունը գնաց։

— Ձէ՛, իմ հարսս տուր, թէ չէ՝ սազին կը թըռչիմ, անդին կը թռչիմ, սազիկդ կ՚առնեմ դուրս կը թռչիմ։

Աչուղը սազը կը հանէ կու տայ անոր։

Սազը կ՚առնէ, ուսին կը նետէ, կը թռչի, կը թառի տեղ մը, կը սկսի նուագել ու ճռուողելով երգել։

Ծընդլը մընդլը ծի՛ւ, ծի՛ւ։
Փըչիկ տուի, հացիկ առի,
Հացիկ տուի, գառնիկ առի,
Գառնիկ տուի, հարսիկ առի,
Հարսիկ տուի, սազիկ առի,
Սազիկ առի ու թառեցայ,
Ա՛յ, թառեցայ, աչուղ դարճայ,
Ծընդլը, մընդլը, ծի՛ւ, ծի՛ւ։

ԲԱՌԵՐ

1. Ցախս – *չորցած փոքրիկ ճիւղեր։*

26. ՃՇՄԱՐԻՏ ԶԱՐԴԵՐ

Պարտէզին մէջ ծեր կեռասենի մը կար։
Գարունը եկաւ եւ կեռասենին զարդարուեցաւ կանաչ տերեւներով։
Տերեւներն ըսին ծեր կեռասենիին.
— Մենք քու զարդերդ ենք։

կեռասենին ժպտեցաւ եւ ըսաւ.

— Վերջը կը տեսնենք:

Քիչ մը ժամանակ անցաւ, կեռասենին ծածկուեցաւ ճերմակ-վարդագոյն ծաղիկներով: Մեղուները կը թռչէին ծաղիկներուն վրայ եւ կը համբուրէին զանոնք:

Ծաղիկները ուրախացան եւ ըսին ծեր կեռասենիին.

— Մենք քու զարդերդ ենք:

Ժպտեցաւ ծեր կեռասենին եւ ըսաւ.

— Վերջը կը տեսնենք:

Ծաղիկները երկար չապրեցան, չուտով մեռան, եւ վար թափեցան, իսկ անոնց տեղ երեւցան կանաչ կլոր գնտիկներ, մեծցան ու կարմիր կեռասներ եղան:

Ծեր կեռասենին ըսաւ.

— Ահա, ասոնք են իմ զարդերս. այս կեռասներուն մէջէն սերմեր կ'ելլեն, հողին մէջ կ'իյնան եւ ինծի պէս մէկ մէկ կեռասի ծառեր կ'ըլլան, եւ երբ մեռնիմ՝ անոնք իմ տեղս կ'անցնին:

Մարդիկ գոլեցին եւ իրաւունք տուին ծեր կեռասենիին:

Ինչպէս ծառին արժէքը տերեւներուն ու ծաղիկներուն մէջ չէ, այլ պտուղներուն մէջ, նոյնպէս մարդու մը արժէքը դեղեցիկ խօսքերու մէջ չէ, այլ իր գործերուն մէջ:

27. ԳԵՏԱԿԸ

— Ո՞ւր կը վազես
Այդպէս արագ,
Ա՛յ դու կայտառ[1]
Սիրուն գետակ:
Կանգ ա՛ռ[2], խաղանք
Այս ծառին տակ:

— Չէ՛, փոքրիկ Ջան,
Երթամ պիտի,
Ջաղացքը տե՛ս
Գիւղին մօտի,
Պէտք է այժ տամ
Որ պըտըտի:

— Հովտին մէջն ալ
Անուշահոտ,
Ինձ կը սպասեն
Ծաղիկ ու խոտ,
Յոգնած, ծարաւ
Հովիւն ու հօտ[3]:

— Դէ՛, կը տեսնե՞ս
Շատ են գործերս,
Պէտք է բարի
Սերմանեմ ես,
Որ դուն՝ ծաղիկ,
Յորեն հնձես[4]:

ԲԱՌԵՐ

1. Կայտառ – առոյգ, ուժով:
2. Կանգ ա՛ռ – կեցիր:
3. Հօտ – ոչխարի խումբ:
4. Հնձել – քաղել:

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թռչուններ

1· Արծիւ – *շատ մեծ թռչուն մը, որ թռչուններու թագաւոր կը կոչուի:*
2· Կռունկ – *մեծ թռչուն մը, ձմեռը տաք երկիր կ'երթայ:*
3· Բազէ – *կեռ կտուցով մսակեր թռչուն:*
4· Սոխակ – *երգող փոքրիկ թռչուն մը:*
5· Ծիտ – *ճնճղուկ:*
6· Արտոյտ – *թռչնիկ մը որ ուղղ մոլոր երկինք կ'ելլէ:*
7· Ծիծեռնակ – *մկրատի պէս պոչով թռչուն մը:*
8· Թուքակ – *գունաւոր թռչուն, որ կրնայ քանի մը բառ սորվիլ:*
9· Դեղձանիկ – *գեղին գոյնով երգիչ թռչնիկ մը:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Թռչուններու մէջ ամէնէն բարձր .... կը թռչի:*
2· *Ձմեռ առեն .... մէկ շարքով տաք երկիր կ'երթան:*
3· *Փոքրիկ թռչուններու եւ հաւերու թշնամին .... է:*
4· *Երեկոյեան թռչիներուն տակ նստած ..... մինակը կ'երգէ:*
5· *Ամառ ձմեռ .... միշտ մեր տուներուն վրայ կը մնան:*
6· *Երբ տեսնէք որ օդին մէջ թռչուն մը դառնալով ու երգելով վեր կը բարձրանայ, գիտցէք որ .... է:*
7· *Գարնան սկիզբը հեռուներէն խումբով կու գան ...*
8· *Հարաւային Ամերիկայի մէջ շատ .... կը գտնուին:*
9· *.... ոսկի գոյն ունին եւ տուներու գարդը կը կազմեն:*

28. ԱՆՄԵՂ ՎԱՐՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Օհանիկին մայրը գործի համար տունէն դուրս ելած էր: Օհանիկ հազիւ դեռ ութ տարեկան էր: Տան մէջ մինակ էր, չորս կողմը նայեցաւ եւ պատէն կախուած չուանի կծիկ մը տեսաւ. կ'ուզէր անպատճառ առնել այդ կծիկը, բայց չատ բարձր էր, չէր հասներ: Առաւ աթոռ մը, սեղանին վրայ դնելով վեր բարձրացաւ, սեղանին վրայ իւղի չիչ մը կար՝ ինկաւ կոտրեցաւ: Ամբողջ գետինը իւղ եղաւ. սրբեց ու սրբեց՝ չկրցաւ հետքը անյայտացընել: Ի՞նչ պիտի ըսէր մայրիկին: Իջաւ պարտէզ եւ զմելիով բարակ ճիւղ մը կտրեց, վրան քանի մը ղարդեր չինեց՝ կեղեւը տաշելով, ու երբ մայրիկը տուն վերադարձաւ, ընդառաջ[1] վազեց անոր եւ հարցուց.

— Մայրի՛կ, պտոյտդ աղուոր եղա՞ւ, հաճելի՞ էր:

— Այո՛, զաւակս, պատասխանեց մայրը, իսկ դուն բարի կեցա՞ր տանը մէջ:

— Ո՛չ այնքան. նայէ՛ հոն, չիչը... իւղը... եւ գաւազանը անոր երկնցուց, ըսելով. արժանի եմ լաւ պատիժ մը կրելու, ես արդէն գաւազանը պատրաստեր եմ:

Զարդարուած գաւազանը մօրը երկարեց. մէկ կողմէն քիչ մը կը վախէր, միւս կողմէն չարաճճի աչքերով կը ժպտէր:

Մայրը ուշադրութեամբ նայեցաւ տղուն աչքերուն մէջ եւ յետոյ խնդալով Օհանիկի վարպետութեան վրայ, ըսաւ.

— Շատ կը ցաւիմ եղածին համար, բայց աչքերէդ կը հասկնամ որ դուն անմեղ ես, ուստի կը նե-

բեմ քեզի. միայն դիտցիր որ ո՛ եւ է գործ մը ընելէ առաջ, պէտք է լաւ խորհիլ[2] անոր հետեւանքներուն[3] վրայ:

ԲԱՌԵՐ

1. Ընդառաջ – *դիմացը, առջեւը (երթալ)*:
2. խորհիլ – *մտածել*:
3. Հետեւանք – *եռեւէն գալիքը*:

29. ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ

Այս դիշեր տօն է ամէն յարկի[1] տակ,
Մինչ ճիւնը կ'իջնէ երկնքէն բարակ,
Սառած է առուն, ծառերն են ճերմակ.
Այս դիշեր տօն է, կը հնչէ[2] զանգակ:

Ամէն տան մէջ նոր ծառ մը կը ծաղկի,
Տերեւներն արծաթ, ճիւղերն ալ ոսկի.
Կարմիր ու կանաչ մոմեր կը վառին.
Այս դիշեր տօն է, կը հնչէ զանգակ:

Յիսուս յարդի[3] վրայ պառկած կը ժպտի.
Կ'աղօթէ Մարիամ, Յովսէփ կը նայի.
Կը չնչեն տաք հով էշն ու եզ գոմին[4]
Այս դիշեր տօն է Յիսուս Մանուկին:

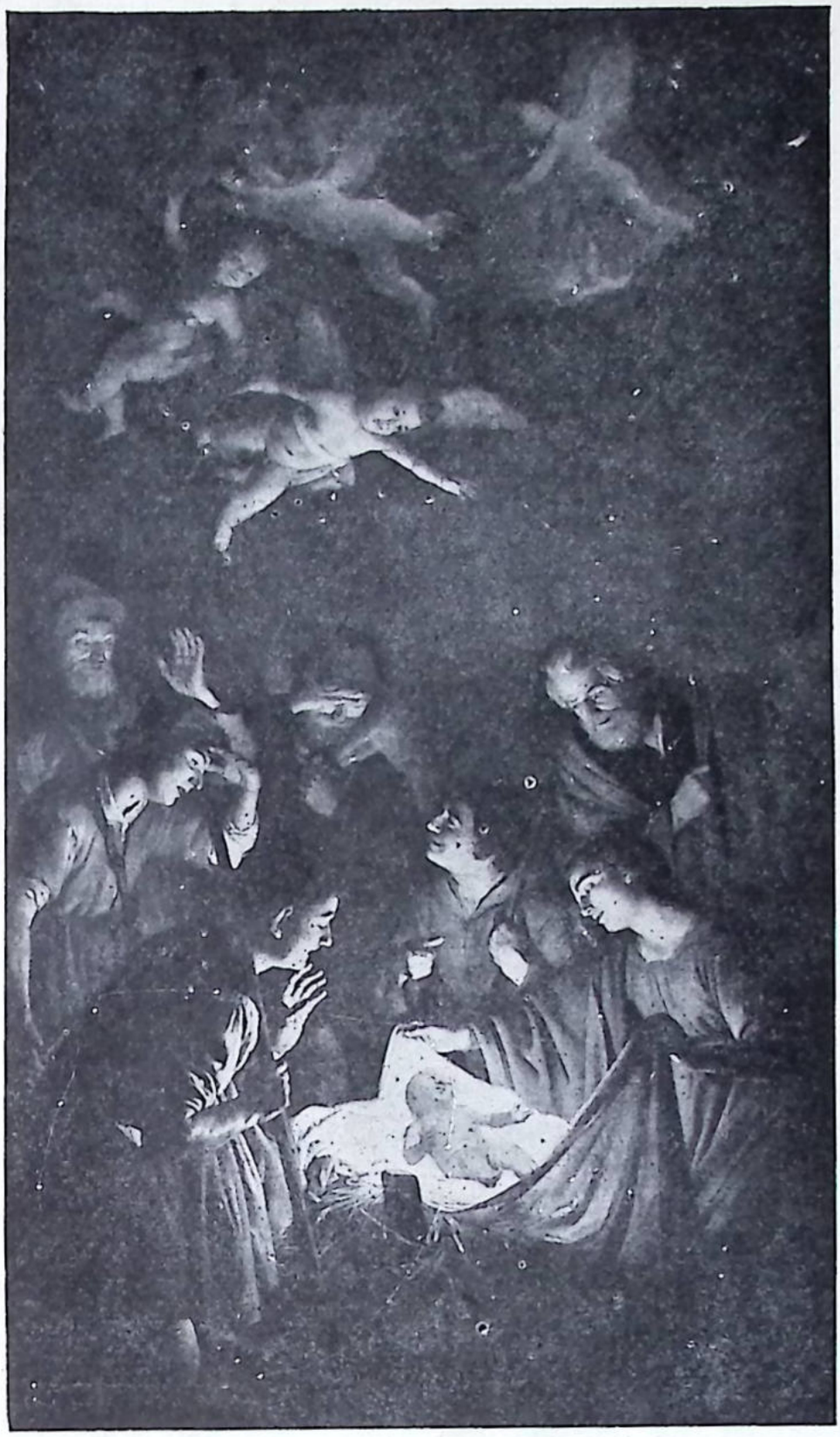
Կու գան սարերէն ըսպիտակ[5] հօտեր[6],
Երկնքէն կ'իջնեն անթիւ հրեշտակներ,
Ու ժըպիտ մ'ունի Մանուկն ամէնուն.
Այս պիշեր տօն է խեղճ հովիւներուն:

Պալատներէ ներս, հիւղերու[7] մէջ ցած,
Ցնծութիւնն[8] է իր լոյսերը վառած.
Ծառին տակ կ'երգեն մանուկ, ծերունի.
Այս պիշեր տօն է ամէն հասակի:

ԲԱՌԵՐ

1· Յարկ – *տուն, բնակարան:*
2· Հնչել – *դանդակ զարնել, նուագել:*
3· Յարդ – *չորցած ցորենի ցօղուն:*
4· Գոմ – *ախոռ:*
5· Սպիտակ – *ճերմակ:*
6· Հօտ – *ոչխարի խումբ:*
7· Հիւղ *կամ* հիւղակ – *գիւղական աղքատ տուն:*
8· Ցնծութիւն – *ուրախութիւն:*

Յիսուսի Ծնունդը

30. ԹՌՉՈՒՆՆԵՐՈՒ ՔՈՒՆԸ

Երբ արեւը մարը մտնելու մօտ ըլլայ, մեծ ու փոքրիկ թռչունները կը սկսին ուրախութեամբ ճիւղէ ճիւղ ցատկռտել. յանկարծ կապոյտ երկնքին մէջ իրարու հետ մրցումի կ'ելլեն, կը բարձրանան խմբովին, սեւ կէտեր կ'ըլլան պայծառ կապոյտին մէջ եւ նորէն կը դառնան ծառերու վրայ:

Գեղեցիկ արեւ մը ցիրենք երջանիկ ըրած է օրուան մէջ. անոնք գտած ու կերած են որդեր, ճանճեր ու մժեղներ, եւ մաքուր առուակէն խմած զով ջուրը:

Շուտով պիտի գայ գիշերը: Ամէն թռչուն իր յատուկ ծառն ունի՝ որուն վրայ կ'երթայ թառելու: Երկու երկու, կամ երեք երեք իրարու քով կը թառին ամէն մէկ ճիւղի վրայ:

Սոխակը կը մտնէ վարդենիներու կամ թուփերու մէջ, նա կը սիրէ առանձին տեղ ըլլալ ու երգել: Բոլոր թռչունները մտիկ կ'ընեն իր հրաշալի ձայնը, եւ յանկարծ ուրիշներ ալ կը մասնակցին սոխակի երգին: Երբ արեւը արդէն մարը մտած է եւ մութը քիչ մը կոխած, ամէնքն ալ քնանալու կը պատրաստուին:

Թռչունները իրենց աչքերը երկինք սեւեռած՝ կը նային թէ երբ կապոյտ գոյնը պիտի սեւնայ. յանկարծ խոր լռութիւն կը տիրէ, իրենց թեւերը կ'ուռեցնեն եւ փոքրիկ գլուխնին կը ծածկեն թեւերուն տակ: Թռչունները կը քնանան խաղաղ լռութեան մէջ, ինչպէս մանուկները իրենց փափուկ անկողիններուն մէջ, եւ Աստուած բոլորին վրայ կը հսկէ, որ առանց վախի քնանան:

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ձիւն եւ ամբրեւ

1. Բուք – *ձիւնախառն հով:*
2. Փոթորիկ – *սեւ ամպերով սաստիկ հով:*
3. Սառնամանիք – *լեռներու ծայրը միշտ մնացող սառ:*
4. Սպիտակ – *ճերմակ:*
5. Շիթ – *անձրեւի կաթիլ:*
6. Հեղեղ – *անձրեւէն վերջ ճորերէն վազող առատ ջուր:*
7. Մռայլ ամպեր – *սեւ դոյնով ամպեր:*
8. Շանթ – *կայծակ:*
9. Ծիածան – *անձրեւէն վերջ երկնքի մէջ տեսնուած կամար:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. *Փետրուար ամսուն, Հայաստանի մէջ սաստիկ .... եւ ցուրտ կ'ընէ:*
2. *Ծովերուն վրայ ... շատ վտանգաւոր են նաւակներուն եւ նաւերուն համար:*
3. *Արարատ լերան գագաթը միշտ .... ծածկուած է:*
4. *Երբ ձմրան ձիւն տեղայ, դաշտերը .... փափուկ սաւանով մը կը ծածկուին:*
5. *Ձմրան անձրեւները խոշոր .... կ'ունենան:*
6. *Գիւղերու մէջ .... սոխակ տուներ եւ կենդանիներ կը քշեն ու կը տանին:*
7. *Ամբողջ երկինքը .... ծածկուեցաւ, անձրեւի վախ կայ:*
8. *Հեռաւոր հորիզոնին վրայ փայլատակումով եւ ոռոտումով .... ծառերուն վրայ ինկաւ:*
9. *Յորդ անձրեւէն վերջ երկնքին վրայ եօթը դոյներով .... գեղեցիկ տեսարան մը բացաւ:*

31. ՍԱԼՈՐԻ ԿՈՒՏԸ

Մայր մը սալոր գնած էր, որպէսզի ճաշէն յետոյ զաւակներուն բաժնէ: Սալորները համրած ու դրած էր պնակի մը մէջ:

Վանիա երբեք սալոր կերած չէր: Այս պտուղները գինքը սաստիկ փորձութեան մէջ ձգեցին. նէ չարունակ անոնց չուրջը կը դառնար ու կը հոտուըտար:

Սենեակին մէջ մինակ մնաց. չկրցաւ փորձութեան դիմանալ, սալոր մը առաւ եւ կերաւ: Ճաշէն առաջ մայրը սալորները համրեց եւ տեսաւ որ հատ մը պակաս էր: Հայրիկին իմաց տուաւ: Սեղանին վրայ հայրը հարցուց.

— Զաւակներս, ձեզմէ մէկը սալոր կերա՞ծ է:

— Ո՛չ, պատասխանեցին ամէնքը:

Վանիա խնճորի մը պէս կաս-կարմիր եղած՝ ինքն ալ ըսաւ.

— Ո՛չ, չեմ կերած:

Այն ատեն հայրը չարունակեց.

— Ո՛վ որ կերած է, լաւ բան մ'ըրած չէ, մանաւանդ չատ դէշ ըրած է, որովհետեւ սալորը կուտ ունի եւ այդ կուտը ո՛վ որ կլլէ, քանըշորս ժամէն կը մեռնի:

Վանիա գոյնը նետեց ու գոչեց.

— Ո՛չ, ես կուտը պատուհանէն դուրս նետեցի:

Բոլորը խնդացին, եւ Վանիա սկսաւ լալ:

Լեւոն Թոլստոյ

32. ՍԱՐԴԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մի՛այն սարդերը չէին տեսած կաղանդի ծառը։

1

Նոր Տարիին նախորդ օրն էր։

Կաղանդի ծառը զարդարուած էր գոյնզգոյն մոմերով, հրեշտակներով, դեղին նարինջներով, կարմիր խնձորներով ու սիրուն խաղալիկներով։

Իրաւցնէ չատ սիրուն ծառ մըն էր։ Մեծ սենեակին մէջ դրուած էր, դռները փակուած էին, որպէսզի տղաք ներս չմտնեն Նոր Տարիէն առաջ։

Նոր Տարիէն առաջ բացի տղոցմէ ամէնքը տեսան կաղանդի ծառը, տեսան ու չատ հաւնեցան. ի՛նչ սիրուն ծառ էր... ո՛րքան խաղալիկներ, չաքարներ...

Փոքրիկ Պոպի չուն ալ տեսաւ, չորս կողմը դարձաւ, աղէկ մը դիտեց։

Դեղին դեղձանիկն ալ տեսաւ, իր վանդակին մէջ քնանալէն առաջ։

Նոյնիսկ փոքրիկ սեւ մկնիկներն ալ, թէպէտ կատուէն կը վախնային, բայց տեսնելու եկան, երբ սենեակին մէջ մարդ չկար։

Մի՛այն սարդերը չէին տեսած Կաղանդի ծառը։

Որովհետեւ, ճիշտ Նոր Տարիէն առաջ, ծառաները լաւ մը մաքրեր էին տունը։ Ամէն կողմ աւելով սրբած էին։ Եւ սարդերը ամէն կողմէ ստիպուեցան փախչիլ։

Բայց չատ հետաքրքիր էին։

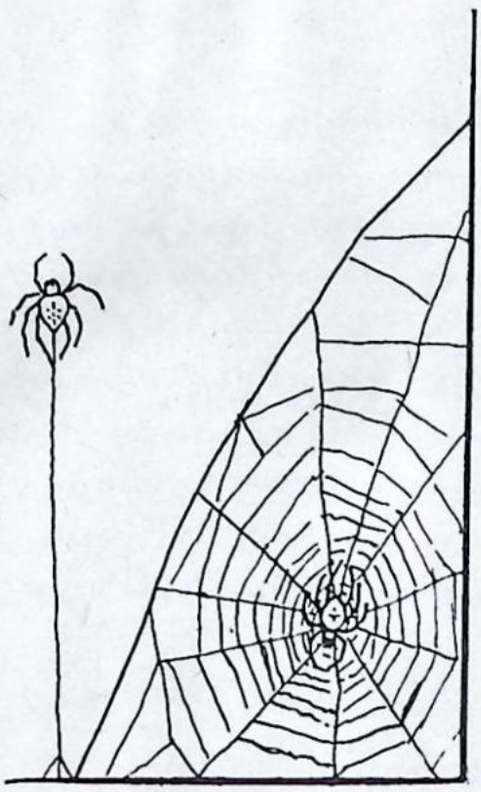
Գացին Կաղանդ Պապային եւ ըսին.

— Բարի Կաղանդ Պապա, ամէնքը տեսան կա-

ղանդի ծառը, մխայն մենք չտեսանք, անոր համար շատ տխուր ենք:

Կաղանդ Պապան շատ ցաւեցաւ, եւ հրաման տուաւ որ երթան տեսնեն իրիկուան դէմ:

Երբ ամէնքը քնացած էին, սարդերը կամաց կամաց իջան սանդուղներէն, եւ առանց աղմուկ հանելու ներս մտան:

Ի՛նչ ուրախութիւն. ամէն կողմ չրջեցան, վերը, վարը, չաքարներուն ու խաղալիկներուն վրայ, ամէն բանի վրայէն անցան: Երբ ամէն բան տեսան, տեղերնին դարձան, շատ գոհ մնացեր էին:

2

Նոր Տարիին առաւօտը բացուելէն առաջ, Կաղանդ Պապան իջաւ Կաղանդի ծառը տեսնելու ու նուէրներ բերելու համար փոքրիկներուն:

Բայց շատ զարմացաւ, երբ տեսաւ որ ամէն կող-

մերը սարդի ոստայններ պատած եւ տգեղ ցուցեր էին ծառը:

Ի՞նչ ընէր կաղանդ Պապան ... մատովը դպաւ կաղանդի ծառին... եւ յանկարծ բոլոր սարդի ոստայնները ոսկի եւ արծաթ դերձաններու փոխուեցան:

Այդ օրէն վերջ, մարդիկ սկսան կաղանդի ծառին վրայ ոսկի եւ արծաթ դերձաններ կախել:

33. ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Երկայն արեւ ու երկայն օր
Ֆեզ կը մաղթեմ, մայր սիրելի,
Տարին ըլլայ չընորհաւոր,
Յոյսերով վառ, ցնծութեամբ[1] լի[2]:

Թող մութ ամպեր հեռանան միշտ
Ֆու աչքերուդ լինջ[3] երկնքէն,
Ու դուն, մայրիկ, չունենաս վիշտ,
Այլ համբոյրներ իմ շրթներէն:

Ամէն առտու դէմքիդ վրան
Արեւ ծագի ոսկի լոյսով,
Եւ մեր սրտերն իրարու գան
Երջանկութեան հեշտ[4] համբոյրով:

ԲԱՌԵՐ

1. Ցնծութիւն – *ուրախութիւն*:
2. Լի – *լեցուն*:
3. Լինջ – *մաքուր, անարատ*:
4. Հեշտ – *հաճելի, անոյշ*:

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ՈՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լեռներ

1· կատար – *լեռներու ծայրը:*
2· Լանջ – *լերան կողը:*
3· Վիհ, անդունդ – *խոր փոսեր:*
4· Ապառաժ – *լեռներու վրայ հսկայ ժայռեր:*
5· Ստորոտ – *լերան տակը:*
6· Լեռնաշղթայ – *իրարու մօտ չարուած լեռներ:*
7· Սեպաձեւ – *վիմի չիտակ կտրուած ժայռ:*
8· Բարձրաւանդակ – *լեռներու վրայ դաշտավայրին:*
9· Սար – *խոտով ծածկուած տափակ լեռ:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Արարատ լերան .... կարծես երկնքին կը պռչէի:*
2· *Արագած լերան .... պարնան պեղեցիկ եւ հոտաւէտ ծաղիկներով կը ծածկուին:*
3· *Արտաւազդ թագաւորը իր ձիով ու շուներով Արարատի .... ինկաւ:*
4· *.... վրայ ոչ ծառ եւ ոչ ալ խոտ կը բուսանի:*
5· *Կանաչ դաշտերը տարածուած են լեռներու .... ը:*
6· *Կիլիկիայէն մինչեւ հարաւային Հայաստան Տաւրոսի .... կ'երկարի:*
7· *Շատ վտանգաւոր է .... լեռներու վրայ մագլցիլը:*
8· *Հայաստան ծովէն 1500 մեթր բարձր ըլլալով ընդարձակ .... մ'է:*
9· *Ամառուան սկիզբը հայ գիւղացիները իրենց կովերով եւ ոչխարներով .... կ'ելլեն ու առատ խոտ կը գտնեն:*

34. ՎԱՂԸ՝ ԹԷ ՄԻՒՍ ՕՐ…

Հրայր վարժած էր ամէն օր հաւնոց երթալու. կը նայէր թէ իրենց խոշոր հաւը հաւկիթ ածե՞ր էր. եւ եթէ դանէր, ուրախութեամբ կը բերէր ու կը յանձնէր մայրիկին:

Օր մը Հրայր չատ զարմացաւ, երբ տեսաւ որ մայրիկը հաւկիթը մառան չդրաւ, այլ պնաց հաւնոցին մէջ յարդէ փոքրիկ բարձ մը չինեց, վրան դրաւ նոյն օրուան հաւկիթը, եւ անոր չուրջը չարեց ուրիշ հաւկիթներ ալ, եւ հաւը բռնեց վրան նստեցուց եւ դուռը փակեց:

Հազիւ թէ տուն դարձան, Հրայր սկսաւ իր հարցումները.

— Ինչո՞ւ հաւը հաւկիթներու վրայ կը նստի:

— Տղաս, որպէսզի տաք պահէ զանոնք:

— Ի՞նչ, հաւկիթները կը մրսի՞ն. մենք չե՞նք կրնար տաքցնել հաւկիթները:

— Մենք կը տաքցնենք եփելու համար. հաւը կը տաքցնէ ձագ հանելու համար. այդ հաւկիթներէն մէկ մէկ փոքրիկ հաւեր, մէկ մէկ վառեակներ պիտի ելլեն:

— Ե՞րբ պիտի ելլեն ձագերը, վա՞ղը թէ միւս օր:

5· — Սեւան Ա· տպրի

— Ո՛չ, տղաս, ձագերը կ'ելլեն երեք չաբաթէն:

Հրայր անհամբեր սպասեց. քանի օր չարունակ կ'երթար նայելու թէ հաւկիթները հաւի փոխուե՞ր են...

Վերջապէս քանմէկերորդ օրը տեսաւ որ հաւկիթները կոտրեր էին, մէջէն փոքրիկ վառեակներ ելեր էին, քիչ փետուր ունէին ու կը տաքնային թխամօր թեւերուն տակ:

Անկէ վերջ Հրայր ամէն օր կեր կը տանէր հաւիկներուն, ջուր կը խմցնէր, ձեռքին մէջ կ'առնէր, կը սիրէր ու կը համբուրէր զանոնք:

35. ԲՐԴՈՑ ԽԱՂԸՆԿԵՐԸ

Պանդոկին մէջ նստած էր արջ խաղցնողը ու կը ճաչէր, իսկ արջը կապած էր դուրսը՝ սիւնին: Անոր տեսքը սարսափելի էր, բայց ոչ մէկուն կը վնասէր:

Պանդոկի վերի սենեակին մէջ կը խաղային երեք փոքրիկներ. մեծը վեց տարեկան էր, իսկ ամէնէն փոքրիկը հազիւ երեք տարեկան կար:

Թըմփ, թըմփ, մէկը սկսաւ սանդուղներէն վեր բարձրանալ: Ո՞վ կրնար ըլլալ...

Յանկարծ դուռը բացուեցաւ, եւ ահագին բրդոտ արջը ներս մտաւ:

Փոքրիկները չատ վախցան, ու մէկ մէկ անկիւն կծկեցան: Արջը մօտեցաւ երեքին ալ, հոտուըտաց իր լայն դունչովը[1], բայց ոչ մէկ վնաս ըրաւ անոնց:

— Կ'երեւի թէ մեծ չուն մըն է, մտածեցին տըղաքը: Սիրտ առին եւ սկսան չոյել արջը:

Արջը յատակին վրայ փռուեցաւ. փոքրիկը անոր վրայ ինկաւ, կը թաւալէր ու կը խաղար: Իսկ մեծ

եղբայրը առաւ իր թմբուկը եւ սկսաւ զարնել: Հաղիւ թմբուկը թնդաց, արջը տեղէն ելաւ, կանգնեցաւ եաեւի թաթերուն վրայ եւ սկսաւ պարել:

Ի՛նչ ուրախութիւն...

Իսկոյն[2] փոքրիկները իւրաքանչիւրը վերցուց

մէկ մէկ վայտ իրրեւ հրացան, արջին ալ աւելի կոթ մը տուին, որ ալէկ մը բռնեց:

Հիանալի[3] ընկեր մը դաեր էին:

Իրարու եաեւէ չարուած, ուրքերնին դեռին զարնելով կը քալէին, — մէկ, երկու... մէկ, երկու... Յանկարծ դուռը բացուեցաւ, եւ մայրը սարսափահար[4] կանգնեցաւ դրան առջեւ: Փոքրիկները մէկը ուրախ զուարթ մօրը վազեց եւ ըսաւ.

— Մայրի՛կ, տե՛ս, գինուոր կը խաղանք։
Ձիչտ այդ վայրկեանին վրայ հասաւ արջին տէրը։

ԲԱՌԵՐ

1· Դունչ – *բերան ու քիթ (կենդանիներու)։*
2· Իսկոյն – *չուառով։*
3· Հիանալի – *չատ գեղեցիկ։*
4· Սարսափահար – *սաստիկ վախցած։*

36. ՀԱՅՐԵՆԻ ԴՐՕՇԱԿ

Հայրենի դրօշակ, ես կը սիրեմ քեզ,
Կ'ուզեմ որ վերտաս դուն միշտ ծածանիս[1]
Տեսնեմ ամէն օր քեզ արեւուն պէս,
Ու երբոր մեռնիմ, դու լո՛կ[2] գրկես գիս։

Եթէ գիս մարտի[3] կանչէ հայրենիք,
Հերոսացանն ուսիս սահմանին վերտայ,
Ո՞ր ծիածանն[4] է քեզմէ գեղեցիկ
Որ ինձ կուռւի մէջ դերօշակ ըլլայ։

Եղիր Մասիսի գագաթներուն զարդ,
Եղիր մեր վառքին, անունին նըշան.
Փայլէ չողի[5] պէս, ծածանէ զերտարթ,
Քեզ համար մեռնող հազարներ միշտ կան։

ԲԱՌԵՐ

1· Ծածանիլ – *օդին մէջ չարժիլ։*
2· Լոկ – *միայն։*
3· Մարտ – *կռիւ, պատերազմ։*
4· Ծիածան – *ծիրանի գօտի։*
5· Շող – *ճառագայթ։*

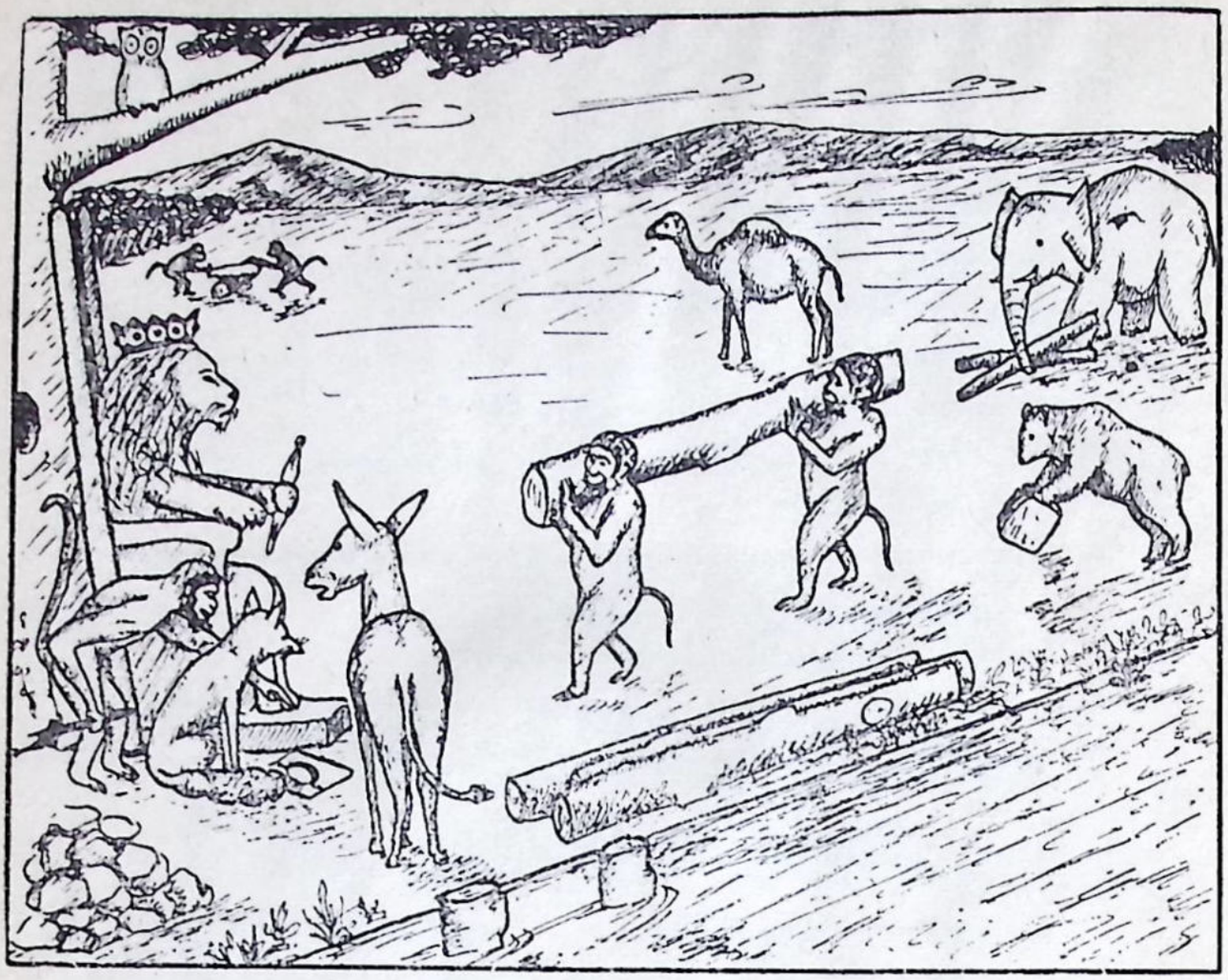
ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԴՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցի

1· Գմբէթ – *Եկեղեցիին կլոր տանիքը:*
2· Սրբատաշ – *տաշուած եւ մաքրուած քար:*
3· Աւազ խորան – *մէջտեղի մեծ խորանը:*
4· Աւանդատուն – *եկեղեցիին վրայ սենեակ մը, ուր սըրբատան իրեղէնները կը պահեն:*
5· Շուրջառ – *պատարագի առեն քահանային հագած պիտոյը:*
6· Սաղաւարտ – *պատարագի առեն քահանային դրած գլխանոցը:*
7· Բուրվառ – *խունկ ծխելու սման:*
8· Գշոց – *դանդակներով կլոր եւ տափակ գործիք մը:*
9· Աշտանակ – *մոմերը վրան դնելիք առարկայ:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Հայկական եկեղեցիները .... ութ անկիւնով չինուած են:*
2· *Եկեղեցիները պատերը .... քարերով միշտ կը շինուին:*
3· *Ժամին մէջտեղ կը բարձրանայ .... ը:*
4· *Ժամկոչը միշտ .... կը մտնէ ու կ'ելլէ:*
5· *Քահանան պատարագի առեն ոսկեղէն .... մ'ունէր:*
6· *Պատարագիչ քահանային .... վրայ 12 առաքեալները պծուած էին:*
7· *Երբ .... կը ճօճէին՝ խունկը անոյշ բոյրով վեր կը բարձրանար:*
8· *Արծաթէ երկու .... պատարագի քաղցր երգերուն կ'ընկերէին:*
9· *Խորանին վրայ .... չարուած էին, ու մոմերը կը վառէին:*

37. ԿԱՄՈՒՐՋ ՇԻՆՈՂՆԵՐԸ

Կենդանիները երկար ատենէ ի վեր կը գանգատէին որ անտառին քովէն անցնող գետը կամուրջ մը չունէր։

Առիւծը հրամայեց որ անտառին բոլոր կենդանիները հաւաքուին։

Հրամանը չուտով կատարուեցաւ. վազեցին եկան փիղը, ընճուղտը, վագրը, արջը, գայլը, աղուէսը, կապիկը, խոզը, էշը եւ ամէն տեսակ անասուններ։

Առիւծը, թագաւորական ճառ մը խօսելէն վերջ, պարոն Աղուէսը կամուրջին շինութեան առաջին

ճարտարապետը անուանեց. իսկ պարոն Կապիկը դրապիր եղաւ:

Պարոն Աղուէս եւ պարոն Կապիկ թուղթ–մատիտ առնելով, սեղանի առջեւ նստան եւ սկսան ամէնուն պաշտօնները բաժնել:

Փիղը փայտ պիտի բերէր իր պատիճով, Արջը ջուր պիտի կրէր, Ձոզը ցեխ պիտի չինէր, Ուղտը աւազ պիտի հասցնէր, իսկ քար կրելը Իշուն մնաց:

Այս որոշումէն յետոյ, բոլորը միասին գետին եւ– ղերքը գացին, որպէսզի լաւ մը քննեն կամուրջին տեղը: Առիւծն ալ հոն էր եւ կը դիտէր թէ ինչպէս կ'աշխատին:

Պարոն Էշը տեսնելով որ առիւծը քիչ մը ժպտելով իրեն կը նայի, քաջալերուեցաւ եւ իր սրտին ցաւը պատմեց.

— Տէր թագաւոր եւ աշխատասէր պարոններ, ըսաւ Էշը, ամէն բան աղէկ որոշեցինք, ամէն բանի խելք հասցուցինք, միայն բանի մը դեռ խելքս չպատռկեցաւ. ըսէք, կ'աղաչեմ, այս կամուրջը որ պիտի չինենք, գետին երկայնքի՞ն՝ թէ լայնքին վրայ պիտի ձգենք:

Ամէնքը միասին կուչտ – կուչտ խնդացին Իշուն խելացի հարցումին վրայ, եւ ըսին որ ինքը քար կրելուն նայի:

38.

ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ

ԳԵՂԱՄ

Ջա՛ն, փոքրիկ, սիրուն աղջիկ,
Քեզ արեւ, քեզ կեանք, քեզ սէր.
Նայուածքդդ արեւս մէջ լիք
Կը վառէ հազար յոյսեր:

Արեւին որդին ես դու
Մեր հողին քընքուշ ծաղիկ,
Դու ոսկեղէն վառ խոստում,
Ջա՛ն, փոքրիկ, սիրուն աղջիկ:

Քեզ համար դեռ որքան չուտ,
Ինձ համար ուշ է արդէն...
Կը զգամ խինդը քու հոգւոյդ,
Ջա՛ն, փոքրիկ, սիրուն աղջիկ:

39.

ՍԻՐՈՒՆ ՏՂԱՅ

ՍԱՐԵԱՆ

Ջա՛ն, վոգբիկ, սիրուն տըղայ,
Ֆեզ արեւ, քեզ կեանք, քեզ սէր.
Նայուածքըդ սրտիս վըրայ
Կը վառէ հազար յոյսեր:

Աբեւին որդին ես դու
Այս ծաղկող հողին վըրայ
Դու ոսկեղէն վառ խոստում,
Ջա՛ն, վոգբիկ, սիրուն տըղայ:

Ֆեզ համար դեռ որքան չուտ,
Ինձ համար ուշ է արդէն...
Կը զգամ խինդը քու հոգւոյդ...
Ջա՛ն, վոգբիկ, սիրուն տըղայ:

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գիրք

1· Մատեան – *դիրք*:
2· Թերթ – *դրքի մը մէկ մէկ թուղթերը*:
3· Լուսանցք – *դրքին էջերու եզերքները*:
4· Տպարան – *ուր որ դիրք կը տպեն*:
5· Հրատարակել – *դիրք մը դրել եւ մէջառեղ հանել*:
6· Կազմարար – *այն անձը՝ որ դրքերուն կողք կը դնէ*:
7· Գրավաճառ – *դիրք ծախող*:
8· Հեղինակ – *դիրք գրող*:
9· Գրագէտ – *այն անձը՝ որ լաւ դրել գիտէ*:

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1· *Հին ատեն հայերը .... բառը կը գործածէին դիրք ըսելու համար*:
2· *Գիրք մը կը կազմուի շատ .... որոնք էջեր կը ձեւացնեն*:
3· *Եթէ դիրքը լայն .... չունենայ՝ գեղեցիկ չ'ըլլար*:
4· *Առաջին հայ .... ո՞ր քաղաքին մէջ հաստատուեցաւ*:
5· *Շատ մեծ ծախք կ'ուզէ լաւ դիրք մը .... համար*:
6· *Թանկագին դիրք մը պէտք է լաւ .... տանիլ՝ կազմելու համար*:
7· *Ամէն տեսակ դիրք կարելի չէ պտնել .... մը քով*:
8· *Ամէն դիրք գրող .... չի կոչուիր, այլ դիրքը արժէքաւոր պէտք է ըլլայ*:
9· *Հայերս շատ արժէքաւոր .... ունինք*:

40. ԸՆԿՈՅԶԻ ԾԱՌԸ

Բոլոր գիւղացի տղաք լաւ կը ճանչնան ընկոյզի ծառը. ափի չափ մեծ ու փայլուն տերեւներ ունի եւ բարձր հասակ: Երբ սկսին ընկոյզները հասնիլ, տղաք քար կը նետեն թափելու եւ ուտելու համար:

Գիւղի մը մէջ ընկոյզի մեծ ծառ մը կար որ թանձր[1] *չուք ձգած էր իր տակը. գիւղացի մը տաք եղանակին եկաւ եւ հոն հանգչեցաւ: Ընկուզենիին տակ դդմենիները*[2] *բուսած էին մեծ ու դեղին դդումներով: Գիւղացին նայեցաւ ծառին եւ ըսաւ.*

— Զարմանալի՛ բան, այս ծառը հսկայ բլուրի կը նմանի եւ չատ փոքր պտուղներ կու տայ, իսկ այս դդմենիները բարակ ցօղուններ[3] *ունին եւ մարդու գլխէն աւելի մեծ պտուղներ կու տան: Ես Աստուծոյ տեղն ըլլայի՝ հակառակը կ'ընէի:*

Այս խօսած ատենը ծառին գագաթէն ընկոյզ մը վար իննալ ճիշտ իր քթին վրայ եւ այնքան արիւն բերաւ, որ խեղճ գիւղացին վախցաւ թէ մեռնի.

— Մեղայ, մեղայ, ըսաւ, լաւ որ դդում չի բուսնիր ընկուզենիին վրայ, հիմա Տէր հայրը գիւր թաղելու պիտի տաներ:

Աստուած ամէն բան իմաստութեամբ ստեղծեր է:

ԲԱՌԵՐ

1. Թանձր – *խիտ*:
2. Դդմենի – *դդումի բոյսը*:
3. Ցօղուն – *բոյսի կոթը*:

41. ԱՋԱՏԱՐԱՐ ՇՈՒՆԵՐ

Շատ անգամ կը պատահի, որ հրդեհ առած տան մէջ փոքր մանուկներ կը մնան, եւ զանոնք դուրս բերել կարելի չ'ըլլար, որովհետեւ վախէն կը պահ–

ուըտին ու կը լռեն, եւ ծուխին մէջէն չեն երեւիր:

Անոր համար կան մասնաւոր շուներ:

Այս շուները կ'ապրին հրշէջներու[1] քով, եւ երբ տան մը մէջ հրդեհ ըլլայ, ներս կը դրկեն այս շու–ները, մանուկները ազատելու համար: Այսպիսի

չուն մը ազատած էր տաններկու մանուկներ, անոր անունը Պոպի էր։

Անգամ մը տուն մը կ'այրէր։ Երբ հրշէջները եկան այս տունը, կին մը անոնց մօտ վազեց, կուլար ու կ'ըսէր, որ տան մէջ մնացած էր իր երեք տարեկան աղջիկը։ Հրշէջները Պոպին ներս ղրկեցին։

Պոպի վազեց սանդուղներէն վեր եւ ծուխին մէջ անյայտացաւ[2]։

Պոպի հինգ վայրկեան վերջ տունէն դուրս թռաւ եւ բերաւ աղջիկը, ակռաներով անոր շապիկէն բռնած։

Մայրը գրկեց իր աղջիկը եւ ուրախութենէն կուլար, աղջիկը ողջ-առողջ էր։

Հրշէջները կը չոյէին չունը ու կը դիտէին թէ արդեօք մէկ կողմը այրած չէ՞։

Սակայն Պոպի կ'ուզէր դարձեալ ներս վազել։ Հրշէջները կարծեցին թէ տան մէջ ուրիշ մարդ մըն ալ կայ, ու թողուցին Պոպին։

Շունը ներս վազեց եւ չուտով դուրս ելաւ ակռաներուն մէջ բան մը բռնած...

Երբ մարդիկը տեսան անոր բերածը, խնդալ մը փրցուցին... Պոպին մեծ պուպրիկ[3] մը բերած էր։

Լ. Թոլսթոյ

ԲԱՌԵՐ

1. Հրշէջ – *հրդեհ, կրակ մարող մարդիկ*։
2. Անյայտացաւ – *կորսուեցաւ*։
3. Պուպրիկ – *խաղալիկ, տիկնիկ (պէպէ)*։

42. ՁՄԵՌ

Փըչեցին աչնան հովերը ցրտին.
Նոյեմբերն եկաւ առանց ծաղիկի,
Ու կարծես ձիւնով ծաղկած են կրկին
Ծառերն անտերեւ[1], կարօտ Մայիսի:

Տժգոյն[2] է երկինքն ու ձիւնը կ'իջնէ
Թեթեւ ու լռիկ մարդերու[3] վրայ,
Կը հիւանդ կարծես ձեռքեր չուչանէ
Աչխարհիս համար լաչակ[4] մ'արծաթեայ:

Կը ձիւնէ նաեւ երկիքէ երկիք[5],
Եւ բոյներու մէջ կը ձիւնէ բարակ.
Կը մըսի Հանին[6], կը դողայ պապիկն,
Արեւ փնտռելով օճախին քով տաք:

ԲԱՌԵՐ

1· Անտերեւ – *առանց տերեւի:*
2· Տժգոյն – *դեղնած, գոյն չունեցող:*
3· Մարգ – *կանաչ դաշտ:*
4· Լաչակ – *բարակ քօղ:*
5· Երդիք – *տանիք:*
6· Հանի – *մեծ մայր:*

ՍՈՎՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԴՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նիջարան

1· Նիջարան – *քնանալու առնեակ:*
2· Մահճակալ – *անկողնի երկաթները:*
3· Մահիճ – *բուրդէ կամ բամբակէ անկողին:*
4· Վերմակ – *բուրդէ կամ բամբակէ կարուած ծածկոց:*
5· Ասրաւ – *բուրդէ դրծուած ծածկոց (պաթանիա):*
6· Հանդերձարան – *զգեստներ դնելու տեղ վամ դարան:*
7· Զգեստակալ – *զգեստներ կախելու փայտ:*
8· Անկողնարկ – *անկողնի մօտ փռուած դորդ:*
9· Լուացարան – *լուացուելու տեղ, ջուրի ծորակով:*
10· Բազմոց – *երկայն փափուկ նստարան:*
11· Խոզանակ – *զգեստները մաքրելու վրձին:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շատ անգամ .... երկաթները կը ճռնչեն եւ ես ցաւակելով կը զուարճանամ:
Անկողնիս մօտ փռուած .... պարսկական դորդ մ'է:
Մեր ննջասենեակի .... յախճապակիէ չինուած է:
Գիշերօթիկ դպրոցներու մէջ արգիլուած է .... խօսիլ:
Ես բուրդէ .... չեմ սիրեր, այլ կը նախընտրեմ դրծուած բուրդէ ....
Մայրիկիս .... մէջ շատ տեսակ շրջազգեստներ կան:
Երբ տուն մը այցելութեան երթաս, պէտք է զվարճկէ .... վրայ կախես:
Փոքրիկ քոյրիկս վեհաուրէ կակուղ .... վրայ կը քնանայ:
Առանց զգեստները .... լաւ մը մաքրելու՝ պէտք չէ դուրս ելլել:

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԱՆ

43. ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԱՆ

1

451 թուականին Յունիս 2ի պայծառ առաւօտ մըն էր. արեւը իր տաք ճառագայթներով կը լուսաւորէր Արտազի ընդարձակ դաշտը:

Արտազ Հայաստանի ամէնէն պեղեցիկ դաշտն է, միշտ կանաչ, միշտ ծաղիկներով զարդարուած. մէջէն կ'անցնի Տղմուտ գետը:

Արտազի մէջ երկու հսկայ բանակներ կռուի պատրաստ կեցեր էին:

Մէկ կողմը բռներ էին պարսիկները. անոնց մէջ կը տեսնուէին լերան պէս խոշոր փիղեր, որոնց կռնակին վրայ տուներ չինած, զինուորներ կը բերնակէին: Իրապէս սոսկալի բան էր:

Իսկ միւս կողմը կային Հայ զինուորները, առիւծի սրտով, առիւծի պէս քաջ:

Բայց Հայերը ո՛րքան քիչ են. պարսիկները երեք հարիւր հազար հոգի են, իսկ հայերը վաթսուն հազար միայն:

Ո՞վ պիտի յաղթէ...

Մեր Հայերը անվախ են: Հայերը այնպէս կտրիճ զօրավարներ ունին, որոնց հանդէպ պարսիկներն ալ պատկառանք կը զգան:

Բոլոր Հայերուն գլուխ կանգնած էր մեր սուրբ Վարդանը, Կարմիր Վարդանը, որ հազար մարդ կ'արժէր:

Փողերը հնչեցին, կատաղի ձիերը սկսան վազել եւ երկու բանակները իրարու զարնուեցան: Ամբողջ օրը կռուեցան: Երկու կողմէն ալ շատեր ինկան, մեռան:

Արեւը սկսաւ մարը մտնել:

Թուչունները դաշտին մէջ իրենց բոյները կը վնտռէին:

Վարդան զօրավարը յանկարծ գլուխը վեր վերցուց, նայեցաւ չորս կողմը, տեսաւ որ Հայերու բանակին մէկ թեւը ակարացեր էր: Մտրակեց իր կրակոտ ձին, Պարսիկները դողացուց եւ փախցուց զանոնք սարսափահար:

Բայց Պարսիկները չատ էին... եկան պաշարեցին Վարդանը:

Կարմիր Վարդան աչքերը երկինք վերցուց, վերջին անգամ ալ չարժեց իր երկայն սուրը, զարկաւ, սպաննեց չատեր, բայց ամէնէն վերջ ինք ալ գետին իննկաւ...

Պարսիկներէն երեք հազար հինգ հարիւր քառասունըչորս հոգի մեռան, իսկ Հայերէն հազար երեսունըվեց հոգի միայն:

Երկինքի եւ Հայրենիքի սիրոյն համար մեռաւ քաջ Վարդան:

Հայերու լեռները, Հայաստանի սոխակը, Թրուչուններն ու ծաղիկները երգեցին ու լացին կարմիր Վարդանի մահը:

Հայրեր ու մայրեր իրենց զաւակներուն օրինակ տուին կարմիր Վարդանը. հայ կտրիճներ ու հերոսներ նմանեցան կարմիր Վարդանի. չատ քաջուԹիւններ գործեցին՝ Հայրենիքի սիրոյն համար մեռնելով:

Դո՛ւն ալ, Հայորդի, մի՛ մոռնար Հայրենիքին համար զոհուողները:

Սիրէ՛ Վարդանը, սիրէ՛ բոլոր Հայերը ու ծառայէ՛ Հայրենիքիդ:

44. ԵՐԲ ՏԵՐԵՒՆԵՐԸ ԻՅՆԱՆ...

Աբուսիկին մայրը ծանր հիւանդ էր, այս պատճառով աղջիկը մամին տունը փոխադրած էին, որպէսզի մօրը հիւանդութիւնը իրեն չանցնի:

Օր մը մամը լալով ըսաւ իր մէկ բարեկամուհիին.

— Այլեւս ամենեւին յոյս չկայ. բժիշկը ըսաւ թէ երբ տերեւները իյնան, տիկին Ազնիւ կը մեռնի:

Աբուսիկ այս վայրկեանին իր փոքրիկ կառոյն կը խաղցնէր ղերձանի կծիկի մը հետ. անոնք կը համարէին թէ աղջիկը բան մը հասկցած չըլլայ այդ ցաւալի լուրէն. սակայն Աբուսիկ հասկցած էր անոնց խմաստը. խեղճը ո՛չնքան կը սիրէր իր մայրիկը:

Մէկէն առաւ ղերձանին կծիկը եւ պարտէզ իջաւ, ուր վարդեր, տալիաներ եւ ուրիշ ծաղիկներ իրենց վերջին տերեւները կը ցուցնէին՝ ճիւղերէն կախուած: Եւ սկսաւ իր մանրիկ մատներով հատիկ հատիկ կապել այդ տերեւները, որպէսզի չիյնան:

— Ի՞նչ կ'ընես, Աբուսիկ, հարցուց մամը:

— Չե՞ս տեսներ, պատասխանեց փոքրիկը. ըսին թէ մայրիկը կը մեռնի, երբ տերեւները իյնան. ես ալ զանոնք ուժով կը կապեմ ճիւղերուն. այսպէս մայրիկը չի մեռնիր:

Մամը ուժով մը կուրծքին վրայ սեղմեց թոռնիկը, ու լալով համբուրեց անոր աչքերը:

Արարատ – Մասիս լեռը

45. ՄԱՍԻՍԸ

Մեր սրբազան լեռն է Մասիս,
Ամենքան կապոյտ երկնքին մօտ
Կարծես գմբէթն[1] է աշխարհիս,
Միշտ լոյսի մէջ եւ միշտ ձիւնոտ:

Ո՛չ մէկ արծիւ հոն կը հասնի,
Թէեւ ըլլան թեւերն երկաթ.
Նա ամպերուն հետ կը նպղի[2],
Արեւն ինչպէս բարձր ու ազատ:

Մեր վիճակն է նաեւ մեր անուն,
Մեր հայրերուն լայն կուրծքը թաւ[3],
Վարդան տըւաւ իր սուրբ արիւնն,
Տիգրան ալ իր թագը տըւաւ:

Դարեր ի վեր նոյն Մասիսն է,
Ոսոխներու[4] դէմ պահապան.
Քանի վերէն նա կը հսկէ՝
Պիտի ապրի միշտ Հայաստան:

ԲԱՌԵՐ

1. Գմբէթ – *կլոր տանիք:*
2. Նպղիլ – *պարծենալ:*
3. Թաւ – *հասած մարդերով:*
4. Ոսոխ – *թշնամի:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ ի ւ ղ ը

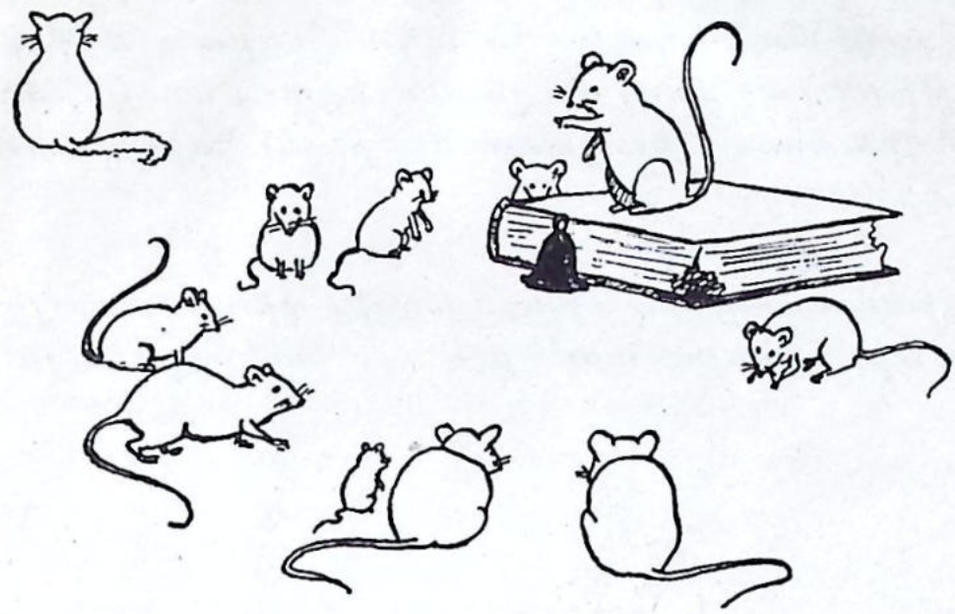
1· Մշակ – *հողին վրայ աշխատող:*
2· Արօր – *արտը հերկելու գործիք:*
3· Խոփ – *արօրին ծայրն անցուած սուր երկաթ:*
4· Ակօս – *արտին մէջ արօրի խոփով բացուած ճեղքուածք:*
5· Սերմանիլ – *ցանել:*
6· Հնձուոր – *ցորեն քաղող:*
7· Սայլ – *ցորեն կամ ուրիշ բան կրելու կառք:*
8· Կալ – *մաքուր եւ փոքրիկ դաշտ՝ ցորեն ծեծելու համար:*
9· Ջաղացք – *ցորեն աղալու տեղ:*
10· Գերանդի – *ցորեն կամ խոտ քաղելու գործիք:*
11· Մանգաղ – *ցորեն քաղելու փոքր ու կեռ գործիք:*
12· Շտեմարան, ամբար – *ցորեն պահելու տեղ:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բահերը ուսերնուն .... առաու կանուխ դաշտ վ'ելթան:
Զոյգ մը եղներ կը քաշեն .... արտ հերկելու համար:
Երկաթէ .... քարին եկաւ եւ կայծ առաւ:
Լայն .... բացուածքան ընդարձակ արտին մէջ:
Գիւղացին գոգնոցը կապած՝ ձեռքի լայն շարժումով արտը ....
Ոսկեղոյն ցորենը քաղելու համար .... կարգով շարուած էին:
Ցորենը խուրձեր (արաներ) կապած .... պիտի կը տանէին:
Զոյգ զոյգ եղներ շարունակ կը դառնային .... մէջ:
Ջուրը ուժով կը պարնէր .... քարերուն:
Արեւուն տակ .... շարժելով կը փայլէր:

46. ՄՈՒԿԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Օր մը քաղաքացի ու գիւղացի բոլոր մուկերը ժողովի նստան, մտածելու համար թէ ի՞նչպէս կրնան ազատիլ կատուին ճանկերէն, որովհետեւ կամաց կամաց պիրենք կ'ուտէր, եւ օր մը աշխարհիս վրայ բնաւ մուկ պիտի չմնար:

Ամէնէն ծեր մուկը ըսաւ.

— Ես կարծեմ թէ այս չար կատուին վիզէն պէտք է բոժոժ[1] մը կախել, որպէսզի հեռուէն իմանանք անոր ձայնը ու փախչինք: Կը տեսնէք որ ըսածս շատ խելացի է եւ այս կերպով միայն կրնանք ազատիլ:

Բոլոր մուկերը ըսին.

— Շատ լաւ է, շատ խելացի է մեր ծերուկին ըսածը:

Եւ սկսան որոշել, թէ ո՛վ պիտի կախէր բոժոժը շար կատուին վիզէն։

Ամէնքը լռեցին։

Մէկը ըսաւ.

— Իմ ոտքս վիրաւոր է, չեմ կրնար քալել։

— Իմ աչքս հեռուն չի տեսներ, ըսաւ ուրիշ մը։

— Ես չատ վախկոտ եմ, ըսաւ երրորդ մը։

Զորրորդ մը ըսաւ.

— Կատուն իմ հոտս հեռուէն կ'առնէ։

Իսկ ամէնէն խելացի մուկը ոտքի ելլելով ըսաւ.

— Ընկերներ, ես յանձն կ'առնեմ կախել, եթէ ուրիշ մը կատուին ականջներուն մէջ բամբակ թխէ, որպէսզի իմ քալելս չիմանայ։

Եւ որովհետեւ կատուին ականջներուն մէջ բամբակ թխող քաջ մուկ մը չգտնուեցաւ, մուկերու ժողովը ցրուեցաւ, եւ կատուն մինչեւ այսօր առանց բոժոժի մնաց։

Վախկոտ մարդիկ միայն խօսիլ գիտեն, բայց երբ քաջութիւն ընելու առենը գայ, ամէնքը խոյս[2] կու տան։

ԲԱՌԵՐ

1· Բոժոժ – *փոքրիկ զանգակ*։

2· Խոյս տալ – *վախնալ*։

47. ՄԱՄԻԿԸ

— *Մամի՛կ, ինչէ՞ն է որ մազերդ ճերմակ են այդպէս:*

— *Զմեռ է, տղա՛ս, տարիներու ձիւնն է սա:*

— *Մամիկ, ինչէ՞ն է որ խոր ակօսներ[1] կան ճակտիդ վրայ:*

— *Վիշտն է փորեր, տղա՛ս, այդ խոր ակօսները:*

— *Մամիկ, ըսէ՛, այդ ո՞վ է որ դլուխդ այդպէս միշտ կը շարժէ:*

— *Հով մըն է որ երկնքէն կու գայ. մահս մօտի՛կ է, տղա՛ս:*

— *Մամի՛կ, ինչէ՞ն է աչքդ պղտորեր:*

— *Շատ դառն[2] արցունք թափելէն, տղա՛ս:*

— *Ինչո՞ւ համար, մամի՛կ, այդպէս ցած, այդպէս խոնարհած[3] կը պահես ճակատդ:*

— *Որ լաւ նշմարեմ[4], տղա՛ս, այն սեւ հողը, ուր հանդչելու են չուտով ոսկրներս:*

— *Եւ ի՞նչ կը մրմնջես, սիրելի՛ մամիկ, երբ թոռնիկդ կը գրկէ քեզ:*

— *Բարի լո՛յս, քեզի, նոր գարունի, նոր կեանքի դու արշալոյս:*

ԲԱՌԵՐ

1. Ակօս – *ճեղքուածք, ճակատին վրայ մորթին կազմած խոր գիծերը:*
2. Դառն – *ընդի:*
3. Խոնարհած – *դէպի առջեւ ծռած, ցած:*
4. Նշմարել – *տեսնել:*

48. ՄԱՅՐԻԿԻՆ ԳԻՐՔԸ

Պատուհանին տակ Վարդուհի
Տեսաւ արտոյտ մը գոյնզգոյն,
Այնքան զբաղթ եւ կենդանի[1]
Որ երգելով կը չինէր բոյն:

— Ինչո՞ւ ես ալ չունիմ, մայրի՛կ,
Երկու թեւեր ոսկի գոյնով,
Որ արտոյտին պէս երջանիկ
Թռչիմ ես ալ անոյշ երգով: —

Մայրը կարեց երկու թեւեր
Կարմիր, կանաչ, ճերմակ թուղթով,
Եւ Վարդուհին՝ միչտ անհամբեր՝
Պատուհանէն թըռաւ չուտով:

Անցաւ դաշտեր, ելաւ երկին,
Արտոյտին հետ երգեց անցաւ.
Բայց մայրիկին անոյշ գրկին
Նման ուրիչ տեղ չըգըտաւ:

ԲԱՌԵՐ

1. կենդանի – *չատ աչխոյժ, վառվռուն, միչտ չարժուն:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Զգեստեղէն

1· վերնազգեստ – *վրայէն հագուելիք զգեստ (վալ–թոյ)։*
2· Բաճկոն – *մինչեւ մէջքը հասնող առանց թեւերու կարճ զգեստ։*
3· կապայ – *եկեղեցականներու զգեստը։*
4· Թաղիք – *մաղէ զլխարկ։*
5· Մուճակ – *մինչեւ ծունկերը հասնող կօշիկ։*
6· Ծնկակապ – *դուրսանները ծունկին վրայ բռնող վարտ։*
7· Հողաթափ – *տան մէջ հագնելիք թեթեւ կօշիկ։*
8· Փողկապ – *վիզը կապելիք թաշկինակ։*
9· Օձիք – *այր մարդերու ճերմակ վզնոցը։*
10· Շրջազգեստ – *կիներու հագուելիք լայն զգեստ։*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երբ դեռ ըլլայ գաշտերու մէջ, խէժէ .... կը քաշեն։
Ոտքերը հանգստացնելու համար լաւ է կօշիկները հանել տան մէջ եւ .... հագուիլ։
Երիտասարդները չատ կը սիրեն ծաղկեփնակար .... կապել։
Տիկիններն ու օրիորդները ատեպ ատեն .... կը փոխեն, զեղեցիկ երեւնալու համար։
Եղբօրս .... կերպասը անգլիական է։
Հայաստանի գիւղացիներուն սիրած զլխարկը .... է։
Ձմրան ցուրտին ամէն մարդ կը փափաքի հատ .... ունենալ։
Քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ որ ուզած .... չքաշեն, այլ ճերմակ եւ մաքուր ըլլալու է։
Թափթփած տղուն .... միշտ կախուած կ'ըլլայ։

49. ԶԱՐՈՒՀԻ

Մայրիկը կանուխ արթնցուցեր էր Զարուհին, եւ կը հագուեցնէր:

Անձրեւոտ օր մըն էր:

— Մայրի՛կ, ըսաւ Զարուհի, այսօր դպրոց չերթամ, անձրեւ կու գայ:

— Անձրեւը քեզի վնաս չի տար, աղջի՛կս, ըսաւ մայրը, քեզի մեծ հովանոց մը կու տամ, բնաւ չես թրջիր: Միայն դէշ տղաքն են որ դպրոց չեն երթար, եւ իրենց ժամանակը պարապ կ'անցընեն:

— Այստեղ կը սորվիմ, մայրի՛կ, պատասխանեց Զարուհի:

— Չ'ըլլար, աղջի՛կս. փոքրիկները մինակնին չեն կրնար սորվիլ: Իսկ եթէ կարդացածդ չհասկնաս՝ որո՞ւ պիտի հարցնես:

— Քեզի կը հարցնեմ, մայրի՛կ:

— Ես իմ զբաղանքներս ունիմ. եւ արդէն չատ բաներ ես ալ չեմ հասկնար: Մինչդեռ վարժուհիդ կը հասկնայ, ու կրնայ քեզի բացատրել, որպէսզի սորվիս:

— Ուրեմն, վարժուհին քեզմէ աւելի բա՞ն գիտէ, մայրի՛կ:

— Անշուշտ, աղջի՛կս: Այդ պատճառով պէտք է ուշադրութեամբ մտիկ ընես անոր խօսքերուն եւ հնազանդիս անոր, ինչպէս ինծի կը հնազանդիս:

50.

ԱՂՈՒԷՍԸ ԲԱԺԱՆԱՐԱՐ

Երկու ագռաւ կտոր մը պանիր էին գտեր ու կ'ուզէին բաժնել իրարու մէջ: Մէկը կ'ըսէր՝ ես բաժնեմ, միւսը՝ թէ ես: Ու կը կռուէին ծառին վրայ:

Աղուէս մը վարէն տեսաւ կռիւը: Եկաւ, կեցաւ ծառին տակը.

— Ինչո՞ւ կը կռուիք, ըսաւ, պանիրը նետեցէք վար, ա՛յնպէս հաւասար բաժնեմ, որ ոչ մէկուն ո՛չ աւելի ըլլայ, ո՛չ պակաս. եւ խաղաղ կ'ուտէք կերակուրնիդ:

Վէճը դադրեցաւ, ագռաւները պանիրի կտորը վար նետեցին:

Աղուէսը առաւ պանիրը, երկու կտոր ըրաւ, դրաւ իր թաթերուն վրայ, ծանր ու թեթեւ ըրաւ, կշռեց, որ մէկունը աւելի կամ պակաս չըլլայ:

— Այս մէկը քչիկ մը ծանր է, ըսաւ, ու խածաւ քովէն, որ հաւասարցնէ:

Դարձեալ կշռեց թաթերուն վրայ, հիմա միւսն էր ծանր: Պատառ մըն ալ անկէ խածաւ, որ հաւասարցնէ:

Եւ այսպէս խածնելով մէկէն, խածնելով միւսէն,

բոլորը կերաւ, հաւասարցուց, եւ սուսիկ–փուսիկ իր գործին գնաց։

Երկու ագռաւները վերը մնացին ապշած։

51. ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վարդ մը տեսայ փայլուն, աղուոր·
Ֆիչ վերջ, աւաղ, խամրեր[1] էր·
Արշալոյս մը տեսայ բոսոր[2],
Իրիկուան դէմ մարեր էր։

Գեղեցկութիւնը մարմնական[3]
Վաղանցուկ[4] է, կը ցնդի[5]·
Ինչ որ յարդի է, տեւական[6],
Գեղեցկութիւնն է սրտի։

Հրանդ Նազարեանց

ԲԱՌԵՐ

1· Խամրիլ – *թառամիլ, չորնալ։*
2· Բոսոր – *կարմիր, վարդագոյն։*
3· Մարմնական – *մարդուս մարմնի (գեղեցկութիւնը)։*
4· Վաղանցուկ – *չտեւող անցնող։*
5· Ցնդիլ – *օդին մէջ լուծուիլ, փճանալ։*
6· Տեւական – *որ չ'անցնիր· (սրտի գեղեցկութիւնը, աղնուութիւնն է որ միշտ կը մնայ)։*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ե ր կ ի ն ք ը

1· Հորիզոն – *այն գիծը՝ ուր երկինք երկրին կը միանայ:*
2· Արշալոյս – *առաւօտեան նոր բացուող լոյս:*
3· Արեւի – *արեւելակ, արեւ:*
4· Միջօրէ – *կէսօր:*
5· Մայրամուտ – *արեւմուտք:*
6· Յարդգող *կամ* ծիր կաթին – *պարզ գիշերները երկինքի վրայ տեսնուած լուսաւոր երկար ճամբայ:*
7· Լուսնկայ – *լուսին:*
8· Մառախուղ *կամ* մէգ – *մշուշ:*
9· Աստղալից – *աստղերով լեցուն երկինք:*
10· Ցօղ – *գիշերը՝ բոյսերու վրայ իջած ջուրը:*
11· Եղեամ – *երբ գիշերուան իջած ցօղը սառած է:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բոյսերուն վրայ .... ապակիի կտորներու պէս կը տեսնուի:

Առաւօտեան .... բոյսերուն համար շատ օգտակար է՝ ցօղը տալէն դիմանալու համար:

Ամէն մարդ .... ճաշ կ'ընէ:

Երբ .... երկինքին մէջտեղ բարձրանայ, շատ տեւական տաքութիւն կու տայ:

Երբ անձրեւէ վերջ օդը տաքնայ ամէն կողմ .... կը տիրէ:

Թռչուններուը .... վերջ թեւերնին ծալած կը քնանան:

Գեղեցիկ .... մը աղուոր օրուան մը նշանն է:

Ո՛րչափ լեռներէ վեր բարձրանաս, այնքան .... կը հեռանայ:

Գիշերը երկինքին վրայ լուսաւոր ճամբայ մը կը տեսնուի՝ մէկ ծայրէն միւսը, որ .... կը կոչուի:

52. ԾՈՎԵՐՈՒ ՀՐԱՇԱԼԻՔԸ

Մոր ծովերու եւ ովկիանոսներու տակը աշխարհներ կան, որոնք կարծես թէ հէքեաթներու[1] մէջ պատմուած զարմանալի թագաւորութիւններու կը նմանին: Հոն կարելի չէ երթալ ո՛չ լինքնաշարժով, ո՛չ չոգեկառքով եւ ո՛չ ալ սաւառնակով: Երթալու համար պէտք է ջուրին մէջ նետուիլ ու վար իջնել, այնքան իջնել՝ որ կարելի ըլլայ ծովերու տակի հողին հասնիլ:

Ի՛նչ զարմանալի բաներ կան հոն, կարծես թէ հէքեաթներու երկիր է: Աբեւուն լոյսը մինչեւ հոն չի հասնիր, բայց ջուրերուն մէջ կը չարժին արծաթագոյն եւ ազօտ[2] լոյսեր, գունաւոր ձուկեր են, ծովամայրեր[3], այնքան թափանցիկ[4], որ կարծես թէ իրենց մարմինները միայն լոյսով չինուած են: Երկնքի աստղերու չափ բազմաթիւ են, կը չարժին աղին անդին, ոմանք կայծեր կը ցաւկեցնեն, ուրիշներու մարմինէն բարակ լոյս մը կը ծորի[5]: Արիւնի պէս կարմիր բուսատեր ալ կան որոնք կպած են քարերու, կամ հողին. վոքրիկ թուփերու կը նմանին, բայց իրենք ալ կենդանիներ են: Բուսատերու պատեանները[6] ոսկրի պէս կարծր են ու չատ յարդի, անոնցմով զարդեր կը չինեն:

ԲԱՌԵՐ

1. Հէքեաթ – *չինծու դեղեցիկ պատմութիւն:*
2. Ազօտ – *հազիւ տեսնուելիք, մեղմ:*
3. Ծովամայր – *կլոր եւ լայն մարմնով եւ երկայն թաթերով ծովային կենդանի մը:*
4. Թափանցիկ – *ապակիի պէս:*
5. Ծորիլ – *հոսիլ, թափիլ:*
6. Պատեան – *հատատ կեղեւ, ոսկրէ կամ փայտէ:*

7· — Սեւան Ա· տարի

53. ԻՆՉՈՒ՞ ԱՐԱՄԻԿ...

Արամիկ երբ օր մը դպրոցէն վերադարձաւ, մօրը քով վազեց ու ըսաւ.

— Մայրի՛կ, ինչո՞ւ Արամիկ դրած էք անունս, նայէ, ընկերներս ինչ ազուոր անուններ ունին. Անդուան, Ժոզէֆ, Վէնսան, Ժորժ... աւելի ազուոր չե՞ն այս անունները:

— Ոչ, տղաս, օտար անուններ են անոնք, որ հայու մը չեն վայելեր: Ասկէ զատ, Արամ՝ մեծ հայրիկիդ անունն էր. քեզ տեսնելով ինքը կը յիշեմ միշտ:

— Բայց ինչո՞ւ մեծ հայրիկս Արամ կը կոչուէր:

— Որովհետեւ Արամ հայկական անուն է, եւ մեր ընտանիքին մէջ լաւ սովորութիւն մը կայ, միշտ հայկական անուններ դործածել:

— Արամ անունով մեծ մարդ մը եղա՞ծ է Հայրենեաց մէջ:

— Այո՛, տղաս, հին ատեն Հայաստանի մեծ թագաւորներէն մէկն էր Արամ: Ան շատ կը սիրէր իր ազգը, եւ անոր համար շատ աշխատեցաւ, Հայաստանէն դուրս վռնտեց օտար իշխանները, նոր նոր եկեղեցներ դրաւեց, ու մեծցուց հին Հայաստանը, եւ հրաման տուաւ որ նոր բնակիչներն ալ հայերէն խօսին եւ հայերէն չխօսողը պատժեն: Եւրոպացիները մեզի Արմէնի անունը տուին Արամի անունով, Հայաստանն ալ Արմենիա կոչեցին:

— Ո՛հ, հիմա հասկցայ. շատ չնորհակալ եմ, մայրի՛կ, որ ինծի օտար անուն չէք դրած. շատ գոհ եմ իմ անունէս:

54. ՀԻՆ ՏՆԱԿԸ

Հայրենի վեմին զմրուխտ[1] *ափերուն*
Մեր հին ընտակն է կըքած[2] *մենաւոր.*
Ա՛խ, ես հեռաւոր ճանապարհներուն[3]
կը քալեմ հիմա մենակ ու մոլոր[4]*:*

կը չաչէ[5] *ահեղ*[6] *իմ գլխուս վըրայ*
Աչնան ցուրտ քամին այս մութ օրերուն.
կը վառի՞ արդեօք օճախըս հիմա
Հայրենի վեմին զմրուխտ ափերուն:

Ալեքսիս Խահակեան

ԲԱՌԵՐ

1. Զմրուխտ – *կանաչ յատկի քար. կը գործածուի իբր ածական նաեւ գեղեցիկ կանաչութեան համար:*
2. Կքիլ – *ծռիլ, վար կախուիլ:*
3. Ճանապարհ – *ճամբայ:*
4. Մոլոր – *ճամբան կորսնցուցած:*
5. Չաչել – *գարնանալով ձայն հանել:*
6. Ահեղ – *զօրաւոր, վախնալիք:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վայրենի կենդանիներ

1· Գազան – *վայրենի կենդանի:*
2· Որջ – *կենդանիներու բնակարան:*
3· Այծեամ – *վայրի այծ:*
4· Կիներ – *վայրի խոզ:*
5· Եղջերու – *ճիւղաւոր եղջիւրներով կենդանի մը, որ հիւսիսային ցուրտ երկիրները կը բնակի:*
6· Եղնիկ – *բարակ ոտքերով կենդանի մը, հորթի չափ, որ տաք երկիրները կը բնակի:*
7· Ջայլամ – *ամէնէն մեծ թռչունը, որ տաք երկիրներ կ'ապրի եւ չի կրնար թռչիլ:*
8· Վագր – *առիւծի չափ մեծ գազան մը, որ Ասիոյ մէջ կը գտնուի:*
9· Վագերագի – *իշու հասակով եւ ձիու նման կենդանի մը, վրան սեւ ու ճերմակ գիծերով:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

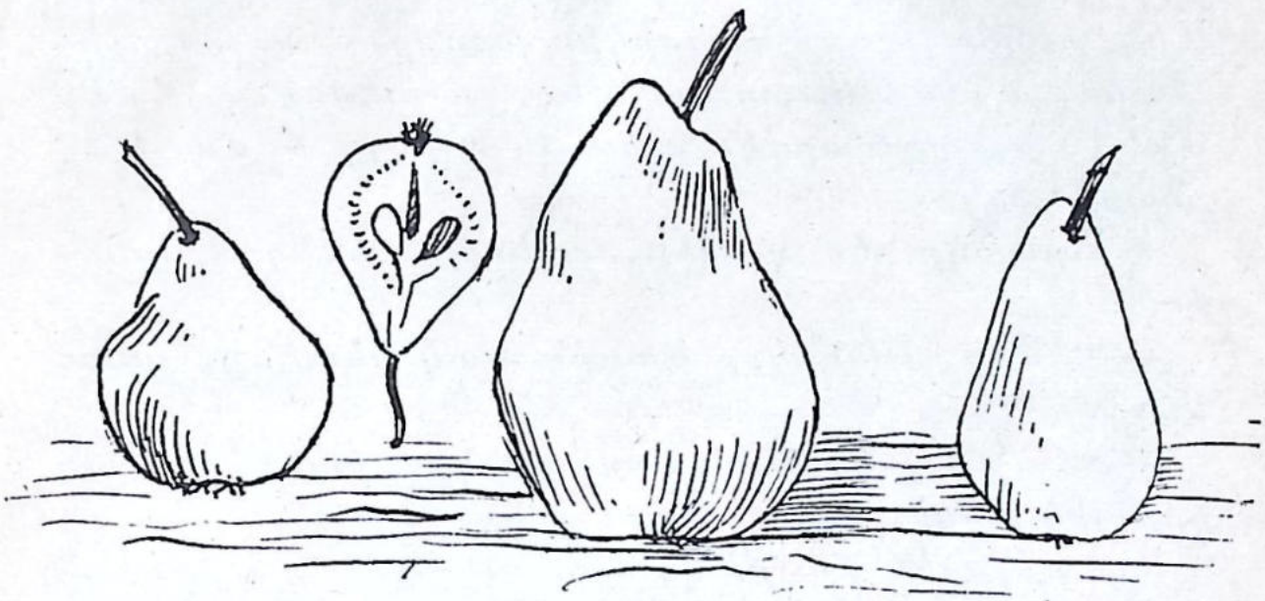
Վայրի .... թերնէն դուրս ելած երկու մեծ ակռաներ ունի եւ մինը չատ համով է:
Հիւսիսային ցուրտ երկիրներ բնակող ազգերը ... կաթը կը խմեն, մինը կ'ուտեն եւ աշխատանքի կը գործածեն:
.... խոշոր հաւկիթ կ'ածէ, որ մէկ քիլոյ կրնայ կշռել:
Բոլոր .... պէտք է վախնալ, որովհետեւ մարդ ալ կ'ուտեն, եւ վտանգաւոր է իրենց .... մօտենալ:
Ասիոյ մէջ .... տարին հազարաւոր մարդ կ'ուտէ:
Ափրիկէի մէջ հազարաւոր .... մեսեն կ'արածեն:
Եթէ կարելի ըլլար .... ընտանեցնել, կրնար իշու պէս բեռ կրել:

55. ՏԱՆՁԵՐԸ

— Աստուած մեզ կը տեսնէ:

Տիկին Արուսեակ ամէն առաւօտ չուկայ կ'երթար օրուան ուտելիքները գնելու: Օր մը սակայն տունը մնաց:

Զարիկ ու Վարուժան, Արուսեակի երկու մանչերը, ճիշտ այդ օրը պարտէզ իջան, եւ կարծելով որ մայրիկին չուկան է, տանձենիէն քանի մը պը-

տուղ փրցուցին ու պատին տակ քաշուեցան ...: Բայց մայրիկը արդիլած էր դպչիլ տանձերուն:

— *Այստեղ նստինք, ուտենք մեր տանձերը, մէկը չի տեսներ մեզ — ըսաւ Զարիկ:*

— *Ո՛չ, հոս ապահով չէ, պատասխանեց Վարուժան, դիմացի տունէն կրնան տեսնել: Եկո՛ւր, մեր սենեակը երթանք:*

— *Լուսիկ քոյրիկնիս հոն է, դաս կը պատրաստէ, յիշեցուց Զարիկ:*

— Այն առեն մառան[1] երթանք, ըսաւ Վարուժան:

— Հո՛ն ալ ապահով չէ. աղախինը կը տեսնէ, պատասխանեց Զարիկ: Ու քիչ մը մտածելէն վերջ՝ ըսաւ. դառ՛յ. եկո՛ւր դիւնեատուն երթանք, հոն մութ է, մարդ չկայ:

— Բայց ես կը վախնամ, սիրտս հանդիստ չէ, պատասխանեց Վարուժան...

— Ի՞նչ եղաւ որ...

— Բան մը յիշեցի... մայրիկը անցած օր կ'ըսէր՝ թէ Աստուած ամէն տեղ է, ամէն բան կը տեսնէ. եթէ չար կենանք՝ մեզ կը պատժէ:

— Իրաւ. իմ սիրտս ալ հանդիստ չէր, ըսաւ Զարիկ, բայց կ'աշխատէի ինքզինքս ալի ցուցնել: Այո՛, ես ալ յիշեցի մայրիկին խօսքը... այո՛, դիւնեատան մէջ ալ Աստուած մեզ կը տեսնէ... մեր տանձ գողնալը արդէն տեսաւ. բայց հիմա ի՞նչ ընելու ենք...

— Շիտակը չեմ գիտեր, պատասխանեց Վարուժան:

— Եկո՛ւր, տանձերը ծառին տակ նետենք, ըսաւ Զարիկ:

— Չէ՛, մայրիկին խոստովանինք ըրածնիս, ան կը ներէ մեզի, ըսաւ Վարուժան:

Այս միջոցին մայրիկը պատուհանէն դուրս երկընայաւ, եւ յուզուած ձայնով ըսաւ.

— Ապրի՛ք, սիրունիկներս, ուրախ եմ որ ձեր խղճի ձայնին մտիկ ըրիք... ես կը ներեմ ձեզի. վե՛ր եկէք. թոյլ կու տամ որ տանձերը իմ առջեւս ուտէք: Այսօր ձեզի չաքար ալ պիտի դնեմ:

ԲԱՌԵՐ

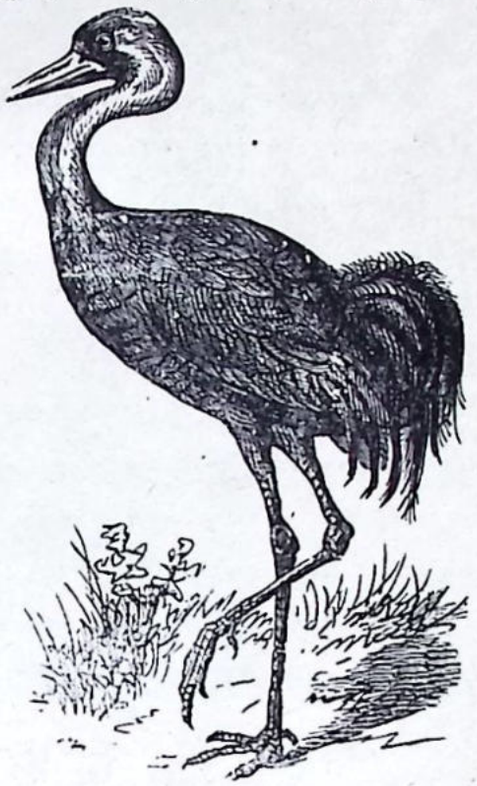
1· Մառան – ուր ուտելիքները կը պահեն:

56. ԿՌՈՒՆԿԸ

1

Անտառապահ[1] Սարգիս չատ կը սիրէր որսորդութիւնը, եւ միշտ հրացանով կը պարտէր։

Աչնան օր մը, երբ անտառին ծայրէն կ'անցնէր, վերէն աղմուկ մը լսուեցաւ. վեր նայեցաւ, — թռչուններու երամն[2] էր։

— Սագեր են, մտածեց Սարգիս, նշան առաւ ու կրակեց։ Երամէն թռչուն մը վար իջնակաւ։ Սարգիս մօտեցաւ անոր։

— Զեռքս կոտրէր, աս ի՞նչ ըրի։ Ասիկա կռունկ[3] է, սագ չէ. խե՛ղճ թռչուն, ըսաւ, եւ բարձրացուց կռունկը։

Կռունկին ոտքը վիրաւորուեր էր։

— Ոչինչ, սիրելիս, ես քեզ կը բժշկեմ, ըսաւ նա, եւ վիրաւորը թռչունը տուն տարաւ։

— Տե՛ս, քեզի ընկեր բերի, ըսաւ նա իր աղջկան։

Նազենիկ սիրեց կռունկը. խոստացաւ խնամել թռչունը մինչեւ միւս աշուն, երբ կռունկին ընկերները նորէն անցնէին այն կողմերէն։

Այդ օրուընէ կռունկը Նազենիկին սիրելին դարձաւ, նա կը սիրէր եւ կը խնամէր վիրաւոր թռչունը։

Սկիզբը կռունկը չէր կրնար երկու ոտքի վրայ կենալ, վիրաւոր ոտքը միշտ վեր կը պահէր. երբեմն ալ պատին կը կռթնէր որ վար չիյնար։

Կռունկը չուտով բոլորովին ընտանեցաւ. Նազե-

նիկ հագիւ կը կանչէր, իսկոյն[4] քովը կու գար. Նազենիկ չատ գոհ էր:

2

Անցաւ ամբողջ տարի մը:

Աչնան, երբ հեռու աչխարհ կ'երթային թռչուն-ները եւ անոնց երամները կ'անցնէին Սարգիսի եր-դիքին[5] վրայէն, կռունկը կը լսէր անոնց ձայնը... կը բարձրացնէր գլուխը, կը թափահարէր[6] թեւերը եւ կ'ուզէր թռչիլ, բայց չէր կրնար, վիրաւոր ոտքը չէր թողուր:

Ամէնքն ալ կը խղճային կռունկին, որ չէր կրնար միանալ ընկերներուն երամին:

Օր մըն ալ, երբ Նազենիկ կը կերակրէր կռունկը, վերէն չատ մօտիկ կռունկներու կառաչը[7] լսուեցաւ: Երկուքն ալ գլուխնին բարձրացուցին. կռունկներու երամը կ'անցնէր:

Կռունկը թափ[8] տուաւ թեւերուն, փետուրները ուղղեց ու թռաւ՝ բարձր ճիչ մը արձակելով:

— Թռա՛ւ, հայրիկ, թռա՛ւ կռունկը, բացագան-չեց ուրախութեամբ Նազենիկ:

Նա գոհ էր որ կռունկը գտաւ իր ընկերները, թէեւ կը ցաւէր իր թռչունէն բաժնուելուն համար:

ԲԱՌԵՐ

1. Անտառապահ – *անտառի պահապան:*
2. Երամ – *խումբ:*
3. Կռունկ – *երկայն ոտքերով արագիլի նման թռչուն մը, որ ձմեռ ատեն տաք երկիրներ կ'երթայ:*
4. Իսկոյն – *չուտով:*
5. Երդիք – *տանիք:*
6. Թափահարել – *թեւերը բանալ եւ իրարու զարնել:*
7. Կառաչ – *կռունկին ձայնը:*
8. Թափ տալ – *ոյժ տալ:*

57. ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

Հոգի մը կայ որ ինձ հետ
Ընկեր է միշտ սիրելի.
Իր դէմքն անոյշ, լուսաւէտ[1]
Արշալոյսին կը նմանի:

Կը հետեւի քայլերուս,
Ձիս կը գրկէ ամէն ժամ,
Ինձ ոյժ կու տայ, խըրախոյս[2]*,*
Երբ տրտմութեան մէջ իյնամ:

Հեռու մեղքի փորձանքէ
Զիս ամէն ժամ կը պահէ·
Գորովանքով[3] *միչտ կ'ըսէ·*
— Ըզգո՛յշ, Աստուած կը տեսնէ:

Ու երբ յոգնած քուն ըլլամ,
Անկողնիս մօտ կը նստի,
Հսպասելով ժամէ ժամ,
Որ արշալոյսը բացուի:

Եւ գիրկն առած կարօտով
Կը համբուրէ զիս անյապ[4]*,*
— Քեզ հետ, կ'ըսէ, երգելով
Օր մը երկինք պիտ՝ երթանք:

— Ո՛վ Հրեշտակդ իմ Պահապան,
Դո՛ւն ես ընկեր սրտագին·
Քեզ հետ կ'ուզեմ անպայման
Երթալ երկինք անձկագին[5]*:*

Հ· Վահան Յովհաննիսեան

ԲԱՌԵՐ

1· Լուսաւէտ – *լուսաւոր:*
2· Խրախոյս – *քաջալերութիւն:*
3· Գորովանք – *սէր, գթութիւն:*
4· Անյապ – *առանց վչտանալու:*
5· Անձկագին – *վախով լեցուն:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փոխադրութեան միջոցներ

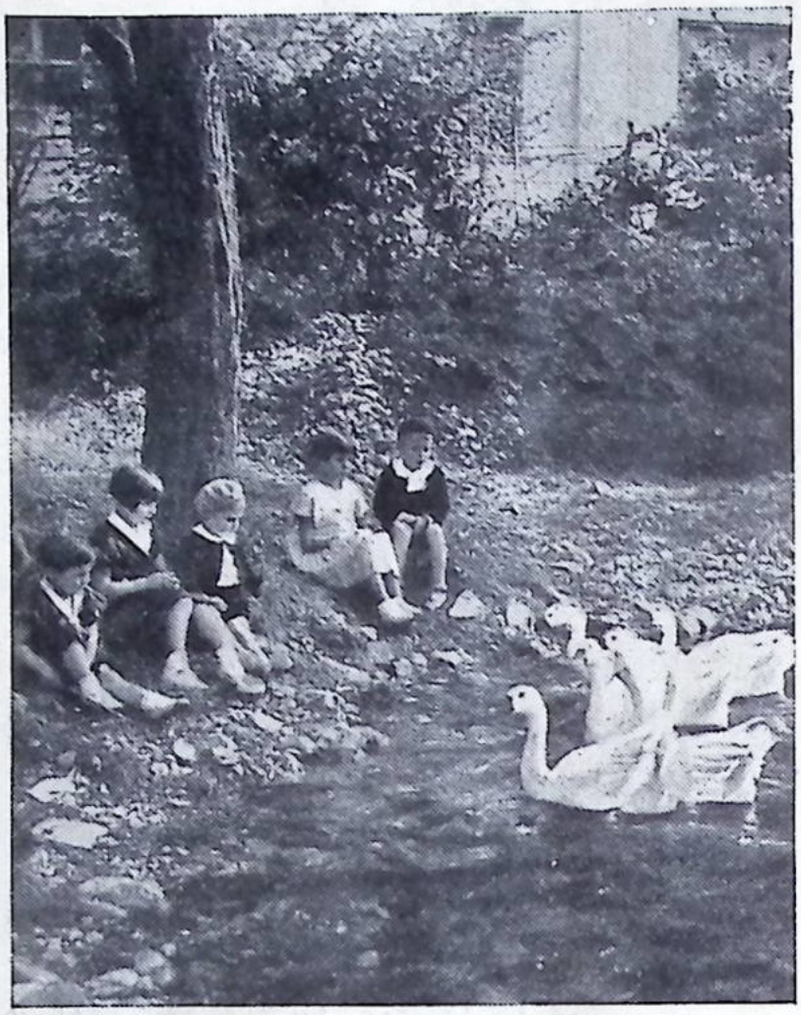
1· կառք – *երկու կամ չորս անիւներով չինուածք, որ կը քաշուի ձիերէ եւ մէջը մարդիկ կը նստին:*
2· Շոգեկառք – *շոգիով պտտող մեծ կառքեր, երկաթուղիի կապուած:*
3· Տրամուղի – (*թրամվայ*):
4· Ինքնաշարժ – (*օթօմոպիլ*):
5· Սաւառնակ – *օդին մէջ թռչող թեւաւոր դործիք մը:*
6· Հանրակառք – *քաղաքներու մէջ քալող մեծ ինքնաշարժ:*
7· Հեծանիւ – *երկու անիւով նստելու դործիք:*
8· Բեռնատար – *բեռ տանող (մեծ ինքնաշարժ):*
9· Սայլակ – *բեռ տանելու կառք, որ ձեռքով կը քշուի:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կայարանէն դուրս ելաւ .... երկար ծուխ մը եռեւէն ձգած:
Քաղաքին .... էլեկտրականութեամբ կը քալեն:
Բոլոր ընտանիքով մեր անհատական .... լեռնային պտոյտ մ'ըրինք:
Հիմա չատ պիւրին է օդին մէջէն .... հեռու երկիրներ երթալ:
Հիմա պրեթէ ամէն տղայ .... նստիլ դիտէ:
Հաճելի է երբեմն երկու պեղեցիկ ձիերով քաշուած .... մէջ նստիլ, քաղաքը տեսնելու համար:
Գործաւորները .... քար կը կրէին, տան հիմերը դնելու համար:
Մեր վոլոցէն առէջ կ'անցնին հսկայ բեռներով .... ինքնաշարժներ:

58. ԿԱՐԱՊՆԵՐԸ

Տիգրան եւ Մանուշակ ընկերներով միասին փոքրիկ լճակին ափը[1] գացին: Ջուրը կապոյտ էր, Մանուշակի աչքերուն պէս: Լճակին մէջ մեծ թռչուն-

ներ կային, երկայն վիզերով, դեղին կտուցով եւ ճերմակ փետուրներով:

— Ի՞նչ թռչուններ են, հարցուց Մանուշակ իր եղբօրը:

— Կարապներ են, պատասխանեց եղբայրը:

— Բայց չատ պեղեցիկ են, պիտե՞ս, Տիգրան, տե՛ս ինչ սիրուն վիզ ունին, ո՛րքան ճերմակ փետուրներ: Ատոնք թռչիլ ալ պիտե՞ն:

— Ո՛չ, չատ քիչ բարձրութեամբ կրնան տանիքէ տանիք թռչիլ:

Ճերմակ թռչուններըը կարկաչելով[2] իրենց մօտեցան, ո՛րքան կը փափաքէր Մանուշակ հատ մը բռնել ու համբուրել, բայց անոնք Ջուրէն դուրս չէին ելլեր:

Մանուկները զգուշանալու[3] համար քիչ մը ետ քաշուեցան: Մանուշակ դրպանէն չաքար մը հանեց եւ կարապներուն տուաւ, բայց անոնք հոտուըտացին ու չկերան:

— Ի՛նչ անխելք են, ըսաւ աղջնակը, չաքարն ալ չուտել կ՝ըլլա՞յ:

Տիգրան դրպանէն հացի կտոր մը հանեց եւ թռչուններուն նետեց, բոլորը միասին հացին վրայ նետուեցան: Տղաք չատ զուարճացան, դարձեալ հաց նետեցին լճակին աւելի խորը. կարապները փոքրիկ ալիքներ հանելով իրարու կտուցէ կը խլէին հացի կտորը: Այլեւս հաց չունէր Տիգրան, ընկերներէն մէկը քար մը նետեց: Թռչունները խաբուելով քարին վրայ վազեցին, սակայն չուտով ափսոնքը գալով կը սպասէին ուրիշ հացի: Շատ երկար սպասեցին, ու երբ տղաք ճամբայ ելան տուն դառնալու, կարապներն ալ փոքրիկ նաւակներու պէս սահեցան Ջուրին վրայէն ու հեռացան. այնքան հեռացան որ ոսկեգոյն լճակին վրայ սպիտակ[4] կէտեր եղան:

ԲԱՌԵՐ

1. Ափ *կամ* ափսւիֆ – *լճակի, գետի կամ ծովու եղերք:*
2. Կարկաչել – *թռչունի ձայն հանել:*
3. Զգուշանալ – *ուշադիր ըլլալ, վտանգէ հեռանալ:*
4. Սպիտակ – *ճերմակ:*

59. ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿ

Շատ հին ժամանակ Հայերը Արա անունով թագաւոր մը ունէին. այնքան գեղեցիկ էր եւ այնքան բարի, որ մարդիկ զինքը Արա Գեղեցիկ կոչեցին:

Իմաստութեամբ[1] կը կառավարէր իր ժողովուրդը, ամէնուն բարիքը կ'ուզէր ու չատ կը սիրէր Հայաստանը:

Իր գեղեցկութեան համբաւը[2] հասաւ չատ հեռու աշխարհներ, ամէն մարդ կ'ուզէր զինքը տեսնել, հետը խօսիլ: Այդ ժամանակ Ասորեստանի մէջ (հիմակուան Իրաքը) կը թագաւորէր Շամիրամ անունով կին մը. չատ բանակներ ունէր եւ աշխարհին ամէնէն զօրաւորն էր: Շամիրամ նամակ դրեց Արային, ըսելով.

— Դուն չատ գեղեցիկ ես, իսկ ես չատ հարուստ եմ եւ չատ զօրաւոր, եկուր ամուսնանանք իրարու հետ:

Արա յանձն չառաւ. նա արդէն ամուսնացած էր եւ չատ կը սիրէր իր Նուարդ կինն ու զաւակները:

Շամիրամ սաստիկ բարկացաւ եւ հսկայ[3] բանակ մ'առած պատերազմի ելաւ Արայի դէմ: Պատերազմը վանի լիճին քովերն եղաւ. երկու կողմէն ալ բազմաթիւ[4] զինուորներ մեռան. մեռաւ նաեւ Արա Գեղեցիկ իր հայրենիքին ու կնոջ սիրոյն համար: Շամիրամ չատ ցաւեցաւ Արայի մահուան համար, կ'ուզէր զայն ողջ ողջ բռնել եւ տխալել որ իր չար կամքը կատարէ:

Շամիրամ Արայի մարմինը բլրան մը վրայ դրաւ, ըսելով թէ երկնային չուները՝ որ յարալէզ[5] կը կոչուին, կու գան կը լզեն ու կ'ողջնցնեն: Բայց Արա Գեղեցիկ ա՛լ չարթնցաւ իր վատաւոր մահէն, որ քունէն աւելի խաղաղ էր:

ԲԱՌԵՐ

1· Իմաստութիւն – *մեծ խելք, մտացիւթիւն:*
2· Համբաւ – *անուն, հռչակ:*
3· Հսկայ – *չատ մեծ:*
4· Բազմաթիւ – *անթիւ, համրանք չունեցող:*
5· Յարալէզ – *միշտ լղոզ· հին Հայերը վկը հաւատային թէ չան կերտատրանքով բարի հոգիներ կան, որ լսելով մեռնելը կ'ողջնցնեն:*

Արա գեղեցիկի մահը

60. ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

Հայոց աշխարհ, Հայոց երկիր, Հայոց հող,
Աշխարհիս մէջ քու գրկիդ մէջ ապրիմ Թող:

Դու ժայռակուռ[1] ամրոց[2] մըն ես հընաւանդ[3],
Աշտարակներդ[4], Արագած ու Արարատ:

Թող ես ըլլամ աշտարակիդ աղաւնին,
Շուքըդ գառնայ ամբողջ կեանքիս հովանին:

Ուր ալ Թռչիմ, ինչ աշխարհ ալ Թափառիմ[5],
Նորէն ետ գամ, կըտուրիդ[6] տակ ծըլարիմ[7]:

Եթէ մեռնիմ՝ քու գրկիդ մէջ մեռնիմ Թող,
Հայոց աշխարհ, Հայոց երկիր, Հայոց հող:

Սիլվա Կապուտիկեան

ԲԱՒԵՐ

1· ժայռակուռ – *ժայռով չինուած:*
2· Ամրոց – *հաստ պատերով պաշտպանուած տեղ, բերդ:*
3· Հնաւանդ – *հին ժամանակէն մնացած:*
4· Աշտարակ – *բարձր եւ նեղ չէնք:*
5· Թափառիլ – *տեղէն տեղ քալել:*
6· Կտուր – *տանիք:*
7· Ծուարիլ – *կծկուած կենալ, պատսպարուիլ:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պտղատու ծառեր

1· Որթատունկ – *խաղողի տունկը*:
2· Ծիրանի – *ծիրանի ծառ*:
3· Սալորենի – *սալորի ծառ*:
4· Կեռասենի – *կեռասի ծառ*:
5· Արմաւենի – *արմաւի ծառ*:
6· Նռնենի – *նուռի ծառ*:
7· Ձիթենի – *ձիթապտուղի ծառ*:
8· Դեղձենի – *դեղձի ծառ*:
9· Խնձորենի – *խնձորի ծառ*:
10· Տանձենի – *տանձի ծառ*:
11· Թզենի – *թուզի ծառ*:
12· Ընկուզենի – *ընկոյզի ծառ*:

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ափրիկէի մէջ կը բուսնի .... եւ շաքարոտ պտուղ մը կու տայ:
Հայաստանի ամէնէն նշանաւոր պտուղը .... է:
.... խաղաղութեան նշանակ է:
Երբ հասունանան .... պտուղները, կը բացուին ու կարմիր հատիկները կը տեսնուին:
Փոքրիկ սեւ շիշի կը նմանին .... պտուղները:
Լայն եւ հաստ տերեւներ ունի:
Ցած եւ մաղլցող ծառ մ'է .... եւ ոսկեդոյն ողկոյզներ կու տայ:
.... կարծր կեղեւով պտուղ մը կու տայ, պէտք է կոտրել՝ միջուկը ուտելու համար:

61. ԾԱՌԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հիմա ձեզի պատմեմ ծառին պատմութիւնը:

Կար ու չկար, ծառ մը կար: Գեղեցիկ ծառ մըն էր, կանաչ տերեւներով, լեցուն պտուղներով:

Բայց օր մը աշունը ծառին քովէն անցաւ: Անկէ վերջ ծառին տերեւները սկսան դեղնիլ. ցուրտ հով մը փչեց, եւ տերեւները մէկիկ մէկիկ գետին լնկան, չորցան: Ծառը այլեւս գեղեցիկ չէր:

Երկնքի վրայ ամպեր եկան, անձրեւ տեղաց եւ խեղճ ծառը սկսաւ լալ, իսկ ճիւղերուն վրայէն արցունքի կաթիլները կախուեցան:

Ձիւղերը այլեւս առանց տերեւի մնացին: Հովը ուժով ուժով կը փչէր եւ ծառը կը մսէր, որովհետեւ զգեստ չունէր:

Ցուրտ առաւօտ մըն էր. երկնքէն սկսաւ ձիւն գալ, ճիւղերը ձիւնով ծածկուեցան եւ ամբողջ ծառը ճերմակ գոյն առաւ:

Ո՞վ էր որ ծառին տուաւ այս ճերմակ զգեստը... ձմեռն էր:

Ճերմակ զգեստ հագան նաեւ ծառին քով գտնուող փոքրիկ խոտերը:

Բայց Աստուած խղճաց ծառին վրայ: Անոյշ հով մը փչեց, ձիւնը սկսաւ կամաց կամաց հալիլ: Անոյշ հովը փափուկ կերպով չոյեց ծառին ճիւղերը, որ կարծես մեռած էին, եւ ճիւղերուն ծայրերէն սկսան տեսնուիլ կանաչ փոքրիկ տերեւներ:

Օդը զով էր եւ արեւը տաքուկ:

Փոքրիկ տերեւները սկսան ուրախ ուրախ մեծնալ

Ծառերը ձիւնի տակ

եւ քիչ վերջ ծառը կանաչ տերեւներով լեցուեցաւ, ու կանաչ տերեւներուն մէջէն ծաղիկներ երեւցան:

Ո՞վ էր որ կանաչ տերեւներով ու ծաղիկներով զարդարեց ծառը... գարունը:

Արեւը առաջուընէ աւելի տաք էր:

Ծաղիկները աւելի մեծցան, թաւեցան, անոնց տեղ կլոր կլոր պտուղներ երեւցան, եւ արեւու ճառագայթներուն տակ սկսան կարմիր գոյն առնել: Պտուղները չատցան եւ ճիւղերը վար կախուեցան:

Իսկ փոքրիկ տղաքը՝ որ պտուղ չատ կը սիրեն, սկսան ձեռքերնին ծառին երկնցնել:

Ո՞վ էր որ ծառին տուաւ ոսկի պտուղներ .... ամառը:

Ահա է պատմութիւնը աշխարհի բոլոր ծառերուն: Այս պատմութիւնը չի վերջանար ու միշտ ծայրէն կը սկսի:

Գեղեցիկ պատմութիւն մըն է ասիկա, որ Աստուած մարդոց կը պատմէ հազար ու հազար տարիներ, եւ մարդիկ բնաւ չեն ձանձրանար մտիկ ընելէ:

62. ԱՆՁՐԵԻ, ՁԻԻՆ, ԿԱՐԿՈՒՏ

Երբ տաք արեւը կը զարնէ դետերու, լիճերու եւ ծովերու վրայ, ջուրը կը սկսի գոլորշիանալ[1], ու վեր բարձրանալով՝ երկնքին մէջ ամպեր կը ձեւացընէ: Ամպերը երբեմն բամպակի պէս ճերմակ ու նօսր են. երբեմն ալ հովը զիրենք կը հաւաքէ, որով իրարու մօտ կու գան, կը սեւնան, եւ պաղ օդին հանդիպելով ջուրի կը փոխուին եւ անձրեւ կու գայ: Անձրեւը չատ օգտակար է, դաշտերու եւ անտառներու ծարաւը կ'անցընէ, առուակներու եւ գետերու ջուրերը կը չատցնէ, որ մենք խմելու ջուր ունենանք:

Երբ երկնքին մէջ չատ ցուրտ ընէ, ջուրի կաթիլները կը սառին, ինչպէս կը սառին երկրիս ջուրերը, այն տեղն երկնքին մէջ բարակ ասեղի պէս սառեր կը ձեւանան, որոնք վար կը թափին ճերմակ ու փափուկ, կ'ըսենք թէ ձիւն կու գայ: Ձիւնը չատ օգտակար է բոյսերուն, տաք կը պահէ անոնց արմատները ցուրտ րուքերէն[2], կը պարարտացնէ[3] հողը եւ կը սպաննէ վնասակար ճճիները[4]: Ձիւնին տակ է որ ցորենը եւ ուրիշ հացահատիկի[5] տունկերը կը պահուին:

Սակայն երբեմն մութ եւ թանձր ամպերը այնքան վեր կը բարձրանան, որ կը հանդիպին սառուկ ցուրտերու. այն տեղն անոնց ջուրի կաթիլները կը վոխուին կարկուտի, որ ուժով վար կը թափի եւ կը վճացնէ փափուկ ծաղիկները, ծլած ցորենը եւ ծառերու տերեւները: Գիւղացիները կը սարսափին կարկուտէն, որովհետեւ դաշտին բերքերը կը վճացնէ. անոր համար Հայաստանի մէջ կարկուտի ժամանակ զանգակները կը զարնեն եւ թոնիրներու[6] խաչերկաթները[7] դռներուն առջեւ կը նետեն, Աստուծոյ զթութիւնը հայցելու համար:

ԲԱՌԵՐ

1. Գոլորշիանալ – *շոգի ըլլալ:*
2. Բուք – *ձիւնախառն հով:*
3. Պարարտացնել – *պիրցնել, հիւթ տալ:*
4. Ճճի – *որդ:*
5. Հացահատիկ – *ցորեն, գարի եւ ուրիշ հատիկով բոյսեր, որոնցմով կարելի է հաց պատրաստել:*
6. Թոնիր – *հողին մէջ չինուած փուռ:*
7. Խաչերկաթ – *խաչի ձեւով երկաթ մը, որ թոնիրին վրայ վը դնեն:*

63. ԹՌՉՆԻԿԻՆ ԵՐԳԸ

Ծառերու խոր չուքին նստած,
Առաւօտեան դէմ վարդապոյն,
Կ'երգէ թռչնիկը լանջքին[1] ուռած,
Լանջքը կարմիր, սիրտը ցնծուն[2]:

Նա փոքրիկ է վարդի մը չափ,
Իր երգն է միչտ լար[3] մը նրբին[4],
Եւ կը կրկնէ, կ'առնէ նոր թափ[5],
Ո՛րքան երկինք կ'ելլէ արփին:

Ան չի երգեր, կը դայլայլէ[6]
Ճիւղերու մէջ, վարդերուն քով,
Ու մարդէն ալ երջանիկ է,
Իր երջանիկ գեղգեղանքով[7]:

Հ. Վ. Յ.

ԲԱՌԵՐ

1. Լանջք – *կուրծք:*
2. Ցնծուն – *ուրախ, զուարթ:*
3. Լար – *ջութակի մէկ թելը:*
4. Նրբին – *չատ բարակ:*
5. Նոր թափ – *նոր ոյժ առած:*
6. Դայլայլել – *թռչունի երգելը:*
7. Գեղգեղանք – *թռչունի երգ:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ագնիւ յատկութիւններ

1· Հեզ – *բարի, հանդարտ, խոնարհ*:
2· Երկիւղած – *Աստուծմէ վախցող*:
3· Ժրաջան – *աշխատասէր*:
4· Մարդասէր – *ուրիշները սիրող*:
5· Աղքատասէր – *աղքատները սիրող*:
6· Կիրթ – *ազնիւ, քաղաքավար, կրթուած*:
7· Ժուժկալ – *ամէն բանի մէջ չափաւոր, համբերող*:
8· Անձնուէր – *իր անձը ուրիշին համար նուիրող*:
9· Բարեսիրտ – *սիրտը բարի, ուրիշին բարիքը ուզող*:
10· Հայրենասէր – *իր հայրենիքը սիրող*:
11· Պարտաճանաչ – *իր պարտքերը դիտցող եւ կատարող*:
12· Ագնիւ – *ղեկավարները վայելուչ ու վարուելակերպը անոյշ*:
13· Գթած – *դութ ունեցող*:
14· Բարեհամբոյր – *բնաւորութիւնը անոյշ*:

ԳՐԱՒՈՐ

Վերը դրուած բառերով կազմել յարմար նախադասութիւններ:

64. ԵՐՋԱՆԻԿ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Բոլոր աչխարհիս թագուհիներուն մէջ ամէնէն երջանիկը մեղուներու թագուհին է: Ո՛չ թագ ունի, ո՛չ ոսկի պատմուճան[1], ո՛չ ալ ոսկի կօշիկներ, սակայն հազարաւոր մեղուներու սիրելին է:

Մեղուները փեթակներու մէջ կ'ապրին. անոնք ո՛չ աղիւսէ[3] եւ ոչ ալ փայտէ տուներ կը չինեն, այլ իրենց փորէն կը հանեն մեղրամոմ, եւ վեց անկիւնով սիրուն տնակներ կը չինեն, որ հայերէն բջիջ կը կոչուին: Բջիջները հազարաւոր են, մէկը միւսին կպած, կանոնաւոր եւ թաւխանոցիկ[4]: Մէջտեղի ամէնէն մեծ բջիջին մէջ կ'ապրի թագուհին՝ իր չուրջն ունենալով հպատակ մեղուները:

Թագուհին բոլոր մեղուներուն մայրն է. ամէնէն փափուկ եւ անոյշ կերակուրը իրեն համար է. երբ սուլ[5] ըլլայ՝ բոլորը կը մեռնին, անոր տալով մնացած պաչարը[6]: Վտանգի ժամանակ բոլոր մեղուները իրենց կեանքը կու տան թագուհին պաչպանելու համար:

Թագուհին ունի նաեւ իր սպասուհիները[7] որոնք միչտ իր հետ են, իրենց թաթիկներով զայն կը չոյեն, չորս կողմը իրենց թեւերը կը չարժեն, որ զով օդ տան տաք եղանակին[8]:

Մեղուներու ուրիչ հսկայ բանակ մը կը զբաղի կերակուր հոգալու. ասոնք կը տարածուին դաչտերու ծաղիկներուն վրայ եւ նեկտար[9] կը ժողվեն մեղր չինելու եւ լեցնելու համար իրենց մառաններըը[10] իբրեւ ձմրան պաչար:

Ուրիչ տեսակ մը մեղուներ կան որ ծառաներն են. ասոնք կ'աչխատին փեթակին մաքրութեան

համար, իրենց թեւերը չարժելով օդը կը մաքրեն եւ մեղրը կը չորցնեն:

Դժբախտաբար մեղուները չատ թշնամիներ ունին, միջատներ[11] եւ մողէղներ, որոնք վեթակէն ներս կը մտնեն մեղր գողնալու համար. բայց կան պատերազմող մեղուները՝ որ կը պաշտպանեն վեթակը եւ սիրով կը մեռնին թագուհիին համար:

Երբ ուրիշ թագուհի մը ծնի, հին թագուհին խումբ մը մեղուներ առնելով ուրիշ տեղ կը գաղթէ, եւ այս խումբը՝ որ հայերէն պարս կը կոչուի, նոր մեղուանոց կը չինէ:

ԲԱՌԵՐ

1. Պատմուճան – *լայն զգեստ:*
2. Փեթակ – *մեղուներու բնակարան:*
3. Աղիւս – *հողէ չինուած քար:*
4. Թափանցիկ – *մէկ կողմէն միւսը տեսնուող:*
5. Սով – *երբ ուտելիք չի գտնուիր:*
6. Պաշար – *պահուած բան՝ վերջը ուտելու կամ գործածելու համար:*
7. Սպասուհի – *ծառայող կին:*
8. Եղանակ – *կը նշանակէ թէ՛ երգի ձայն, եւ թէ՛ տարւոյն չորս բաժանումները:*
9. Նեկտար – *ծաղիկներու անոյշ հիւթը:*
10. Մառան – *ուտելիք պահելու տեղ:*
11. Միջատ – *ճանճը, մեղուն, մրջիւնը միջատներ են:*

65. ԶԱՏԻԿԸ

Այսօր արեւը կարծես թէ աւելի լուսաւոր է։ Զատիկ է։

Գարնանային գեղեցիկ օդը բռնած է երկինք ու երկիր, անոյշ տաքութիւն մը կայ ամէն կողմ։ Ծառերը, դաշտերը եւ թուփերը[1] ծաղկեր են։

Քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ մարդիկ տօնական զգեստներ հագած են։ Ի՛նչ ուրախութիւն եւ ի՛նչ մեծ հանդէսներ ամէն կողմ։ Մանուկները հագած են գեղեցիկ զգեստներ. դիշերն անքուն անցուցեր են, չուառով տեսնելու Զատկի արշալոյսը։ Ահա եկե-

ղեցիներու զանգակները քաղցրօրէն կը հնչեն[2]: *Հաւատացեալները խումբ խումբ եկեղեցի կ'երթան պատարագ ականելու եւ օծնելու Յիսուսի սուրբ Յարութիւնը:*

Մայրիկները պատրաստեր են ներկուած հաւկիթները· ամէն տղայ քանի մը հատ գրպանը՝ կ'երթայ կռուեցնելու եւ զուարճանալու: Կէսօրուան ճաշը այսօր սովորականէն աւելի ճոխ[3] *է, զանազան անուշեղէններ չարուած են սեղանին վրայ· մէջտեղը դրուած է մեծ կաք անուշեղէն մը դեղին եւ փափուկ, վրան կը բարձրանայ խաչ մը, առիկա զատկական անույշն է: Հայրիկը կ'օրհնէ սեղանը եւ ամէնքը ուրախութեամբ իրենց ճաշը կ'ընեն:*

ԲԱՌԵՐ

1· Թուփ – *փոքրիկ ծառ:*
2· Հնչել – *զարնել, ձայն հանել:*
3· Ճոխ – *հարուստ, չատ առատ:*

66. ԶԱՏԻԿ

Զատիկն եկաւ
Նաշխուն[1] *կարմիր հաւկիթներով,*
Լոյս ծագեցաւ
Ժամին[2] *վըրայ,*
Զանգակներու ղօղանջներով[3]*,*
Ալէլուիա, ալէլուիա...:

Գարնան արեւ,
Բուսցուր ժըպիտ, բուսցուր ծաղիկ,
Եւ ոսկեձեւ
Նըկարէ[4] *դուն*
Մեր պատուհանն ու մեր տանիք՝
Նաչ գըծելով մեր սրտերուն:

Յարեաւ Յիսուս,
Ալէլուիա, ալէլուիա...
Բացուեցաւ լոյս
Խորանին վրայ.
Զատիկն եկաւ ծնծղաներով[4]*,*
Հաւկիթ զարնենք ուրախ սրտով:

ԲԱՌԵՐ

1. Նաշխուն – *զոյնզգոյն, երփնեփանդ:*
2. Ժամ – *եկեղեցի:*
3. Ղօղանջ – *զանգակի ձայն:*
4. Ծնծղայ – *պղինձէ վլոր, տափակ պնակներ, որ եկեղեցի երգերուն հետ կը զարնեն:*

ԳՐԱՒՈՐ

Վերի բառերով կազմել յարմար նախադասութիւններ:

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մարդուս մարմինը

1· Հեր, վարս – *մազ*:
2· Յօնք – *աչքերու վերեւ դուրս ցցուած եւ կամարա-ձեւ մազերը*:
3· Կոպ – *աչքին վրայի ու վարի չարժող մորթը*:
4· Թարթիչ – *կոպերու մազերը*:
5· Աչք – *թուչ*:
6· Ճակատ – *ականջին եւ աչքերուն մէջտեղը*:
7· Պարանոց – *վիզ*:
8· Ծոծրակ – *վզին հաեւի մասը*:
9· Թիկունք – *կռնակ*:
10· Անուր – *բազուկին տակը*:
11· Իրան – *վիզէն մինչեւ մէջքը*:
12· Լանջք – *կուրծք*:
13· Ազդր – *ծունկէն մինչեւ մէջքը*:
14· Բազուկ – *թեւ*:
15· Արմունկ – *բազուկին դուրս ցցուած մասը, որ կը ծռի*:

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵԻԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եթէ .... չհասակ բռնած նստիս եւ չունչ առնես .... կ'ելլէ ու կ'իջնէ:
Գրքերը իր ձեռքով անոր .... տակ դրաւ:
Փոքրիկ տղան իր բազուկները մօրը .... անցուցած կու լար:
Եթէ .... ծռես .... ոսկորը դուրս կը ցցուի:
Պտուկները ընդհանրապէս վարդագոյն .... կ'ունենան:
Շուշանիկ երկայն եւ ոսկեգոյն .... ունի:
Շատ վտանգաւոր է ականջին եւ աչքին մէջտեղ դըտնուող .... զարնել:
Աչքի ... վրայ առատ .... ունենալը, ինչպէս նաեւ կամարի ձեւով սեւ .... երեսին գեղեցկութիւն կու տան:

67. ԱՌԱՋԻՆ ԱՌՈՒՏՈՒՐԸ

1

— Ա՛խ, մայրի՛կ, ե՛ս երթամ չուկան, ես ե՛ր-թամ բերեմ, կ՚ըսէր փոքրիկ Սիսակը իր մայրիկին:

Սիսակենց տունը քիչ մը հեռու էր չուկայէն, սաոր համար մայրիկը կը վախնար պինքը չուկայ ղրկելու:

Այդ օրը Սիսակին մայրիկը լուացք[1] կ՚ընէր, եւ յանկարծ օճառն էր պակսեր. ի՞նչ ընէր, լուացքը կ՚իսա՞տ թողուր:

— Հա՛, մայրի՛կ, ե՛ս երթամ չուկան... ե՛ս ե՛ր-թամ, միշտ կը պնդէր Սիսակ:

— Տէ՛, լաւ, գնա՛, տեսնեմ պիտի կարենա՞ս ը-սած ներս բերել: Ա՛ռ գամբիւղը[2], ա՛ռ քեզի սա տասը դահեկաննոցն ալ. կ՚առնես մէկ օխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ[3] ու չորս դահեկան ալ ետ կը բերես:

Հասկցա՞ր. անգամ մը կրկնէ՛ տեսնեմ. ի՞նչ պիտի ըսես:

— Մէ՛կ օխա օճառ, մէ՛կ տուփ լեղակ, եւ չո՛րս դահեկան ալ ետ, արագ–արագ կրկնեց Սխտակ:

— Լա՛ւ, ապրի՛ս, տէ՛ վազէ, չո՛ւտ, չուչանաս, տե՛ս:

Սխտակ խակոյն[4] զամբիւղը ձեռքին անցուց եւ ուրախ–զուարթ դուրս վազեց:

— Մէկ օխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, եւ չորս դահեկան ալ ետ, կը կրկնէր ճամբան, աշխատելով որ չմոռնայ:

2

Քիչ մը անդին դէմը ելաւ Մարիամը, իրենց դրացին աղջիկը:

Սխտակ ցոյց տալով ձեռքին անցուցած զամբիւղը, հպարտութեամբ ըսաւ.

— Տե՛ս, Մարիա՛մ, չուկայ կ'երթամ:

— Սխտա՛կ, եկո՛ւր որ ես ալ տիկնիկա[5] ցոյց տամ քեզի, տեսնե՛ս, ի՛նչ սիրուն է:

— Ո՛չ, ո՛չ, կ'ուշանամ, պատասխանեց Սխտակ, ու չարունակեց վազել:

— Մէկ օխա լեղակ, չորս տուփ օճառ, չորս դահեկան ալ ետ, արագ–արագ կը կրկնէր մտքէն:

3

Մօտիկ փողոցէն դուրս ելաւ բարձրահասակ, նիհար ծերունի մը, թեւին տակ մեծ հովանոց մը, կ'երթար դէպի վեր: Դպրոցին ուսուցիչն էր, պարոն Հայրապետը:

Սխտակ տեսնելով իր վարժապետը, հանեց ձեռքէն զամբիւղը, քղանցքը[6] շտկեց եւ շտապելով առաջ անցաւ:

Երբ մօտեցա ւվարժապետին, մեծի պէս բարեւ տուաւ։

— Ա՛հ, չուկա՞յ կ՚երթաս, Սիսա՛կ, հարցուց պարոն Հայրապետը։

— Այո՛, պարո՛ն, մայրիկս ղրկեց, պատասխանեց Սիսակ, ու սկսաւ նորէն կրկնել մտքովը.

— Մէկ օխա դահեկան, մէկ տուփ օճառ, չորս լեղակ ալ եա։ Մէկ օխա դահեկան, մէկ տուփ օճառ, չորս լեղակ ալ եա...

Ու կը քալէր արագ–արագ։

4

Սիսակ չարունակեց իր ճամբան, աշխատելով յիշել մայրիկին պատուէրը։

Դէմն ելաւ նախիրը[7], ու եզին մէկը կոտոշները տնկած վրան եկաւ։

Վախցաւ Սիսակ, բայց վազեց առաջ ու սկսաւ քալել։

Ի՞նչ էր ըսեր մայրիկը. մոռցեր էր։

— Հա՛, մտաբերեց[8] յանկարծ ուրախութեամբ, մէկ օխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ եա... մէկ օխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ եա...

Վերջապէս հասաւ խանութը։

Սիսակ ներս մտաւ, ու հպարտ–հպարտ ըսաւ խանութպանին.

— Մէ՛կ դահեկան լեղակ, մէ՛կ օճառ տուփ, եւ չորս օխա ալ եա։

Խանութպանը ծիծաղեցաւ.

— Ի՞նչ, ի՞նչ։

— Մէկ դահեկան օճառ, մէկ լեղակ տուփ, չորս օխա ալ եա, կրկնեց Սիսակ։

— Կ՚երեւի՝ մէկ օխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ եա, հարցուց խանութպանը խընդալով։

— Այո՛, այո՛, մէկ օխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ եա, կարմրելով հաստատեց Սխտակ։

Երջանիկ եւ ուրախ դէմքով տուն կը վերադառնար փոքրիկ Սխտակը, զգուշութեամբ բռնած գամբիւղը, եւ ձեռքին մէջ ամուր[9] սեղմած էր չորս դահեկանը։

Դունէն նեղա մտնելով վազէվազ գնաց խոհանոց ու պոռաց.

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ, տե՛ս, բերի ամէն բան. ա՛ռ քեզի մէկ լեղակ օխա, մէկ օճառ տուփ, չորս դահեկան ալ եա։

ԲԱՌԵՐ

1· Լուացք – *ճերմակեղէն ու լաթեր լուալը։*
2· Զամբիւղ – *կողով, սակառ։*
3· Լեղակ – *կապոյտ գոյնով նիւթ մը, որ բոյսերէն կը հանուի։ Լուացքին մէջ կը դնեն, ճերմակեղէնին կապոտրակ գոյն տալու համար։*
4· Իսկոյն – *չուտով։*
5· Տիկնիկ – *փոքր աղջիկներու խաղալիկ։ Կ'ըսուի նաեւ խամաճիկ, պուպրիկ։*
6· Ջղացք – *ղեստին ծայրերը, վարի մասերը (վէշ)։*
7· Նախիր – *կովերու, եղներու խումբ, իսկ առաջնորդող մարդը՝ նախրեպան։*
8· Մտաբերել – *միտքը բերել, յիշել։*
9· Ամուր – *պինդ, ուժով։*

68. ԱՌՈՒԱԿԸ

Առուակն հանգարտ կը հոսի
Փոքրիկ ժայռի մը ծոցէն,
Մանուկի պէս կը խօսի
Ալիքներով ոսկեղէն:

Կ'իջնէ խորունկ հովիտներ[1]*,*
Վարդ ու չուչան պզուելու[2]*.*
Իր երազն է ու լոկ սէր՝
Շուրջը բարիք սփռելու[3]*:*

Միշտ առոյգ[4] *է եւ զբաղթ,*
Զուռնի երգեք ծերութիւն.
Երանի՛ թէ ամէն մարդ
Ըլլար իրեն պէս ցնծուն[5]*:*

Այնքան մաքուր է հոգին՝
Կարծես անբիծ[6] *լոյս ըլլայ.*
Անկեղծութիւնն իր սրտին
Դէմքին վրայ կը շողայ[7]*:*

ԲԱՌԵՐ

1. Հովիտ – *խոր ձոր:*
2. Պզուել – *չոյելով սիրել:*
3. Սփռել – *հորս կողմը տարածել:*
4. Առոյգ – *կայտառ, թարմ:*
5. Ցնծուն – *ուրախ:*
6. Անբիծ – *մաքուր, առանց պղտի, առանց բիծի:*
7. Շողալ – *փայլիլ:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Աղբիւր – գետ

1· Ակ – *ուսկից ջուրը կը բղխի:*
2· Առուակ *կամ* առու – *վազող ջուր:*
3· Ջրվէժ – *ժայռերէն վար թաւալող ջուր:*
4· Սրընթաց – *արագ վազող:*
5· Գետակ – *փոքրիկ գետ:*
6· Հոր – *հողին մէջ փորուած խոր փոս:*
7· Հեղեղ – *անձրեւէն վերջ ձորերուն մէջ վազող ջուր:*
8· Անջրդի – *չոր տեղ, ուր ջուր չկայ:*
9· Ճահիճ – *հոտած, լճացած ջուր, ուր խոտ ալ կը բուսնի:*
10· Ջրարբի – *ջրոտ տեղ:*
11· Ոռոգել – *բոյսերուն, դաշտերուն ջուր տալ:*
12· Գետաբերան – *գետին ծով թափելու տեղը:*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի Արաքս գետը լեռներէն վար .... ձեւացընելով .... դէպի ծով կ'երթայ:

Անապատներու մէջ գետեր չերեւալով՝ մարդիկ ստիպուած են .... բանալ:

Լեռներու .... կը ձեւանան .... իսկ առուակներէն կը ձեւանան .... որոնք գետերու մէջ կը թափին:

Անձրեւներէն վերջ երբ .... ելլեն, շատ պղտոր եւ ցեխոտ ջուր կը վազէ:

Պէտք է արտերը .... որպէսզի առատ հունձք տան:

Այն տեղերը որ .... են, բոյսերը կը չորնան եւ կը մեռնին:

Գոմէշները եւ խոզերը շատ կը սիրեն պառկիլ .... մէջ:

Արաքս գետը Կուր գետին հետ միանալով Կասպից ծովը կը թափի, ըսյն .... ձեւացնելով:

69. ՀՈՎԻՒԸ

Երբ գարունը բացուի եւ ձիւներն հալին, հովիւը վարախէն[1] դուրս կը հանէ ոչխարները եւ անոնց առջեւն ինկած կը բարձրանայ սարերը: Ոչխարներուն հետ կը քալեն նաեւ մեծ մեծ չուներ, որ պայլերը սպաննեն՝ եթէ հօտին[2] վրայ յարձակին:

Ոչխարները մայելով ու արածելով կամաց կամաց կը բարձրանան լեռը: Հովիւը իր ձեռքին մէջ եղէգէ սրինգ[3] մ'ալ ունի, որ մխայնակ լեռներուն վրայ իր սիրելի ընկերն է. սակայն կը նուագէ մեղմ

ու անոյշ եղանակներ. ձորերը իր երգերով կը լեցուին ու արձագանգ կու տան: Ոչխարներն ալ կը սիրեն սրինգին երգը եւ հովիւին չորս կողմը հաւաքուելով թէ՛ կ'արածին եւ թէ մոխիկ կ'ընեն:

Ոչխարները գարնան ժամանակ կը ծնին ու սիրուն գառնուկներ կը բերեն: Գառնուկներու ոտքերը դեռ մատղաշ են, այժ չունին եւ չեն կրնար քալել: Հովիւը օրերով կը սպասէ նոյն արօտավայրին[4] վրայ, որ քիչ մը մեծնան եւ կարենան իրենց մայրերուն հետ քալել: Եթէ գառնուկ մը շատ տկար է ու չի կրնար քալել, հովիւը իր ուսը կ'առնէ զայն ու կը տանի ոչխարներու հօտին հետ:

Սարերու վրայ խումբ խումբ կը տեսնուին ճերմակ ու սեւ ոչխարներ, կարծես երկնքէն լքած փոքրիկ ամպեր ըլլան:

Երբ գիշերը վրայ հասնի, ոչխարները մեծ ծառի մը տակ կը հաւաքուին. չուները անոնց չորս կողմը արթուն կը հսկեն գայլերուն դէմ: Հովիւները մեծ կրակ մը վառած՝ չուրջը կը նստին ու կը նուագեն[5]: Աստղերը անոնց վրայ կը նային երկնքէն, ու խաղաղ գիշերուան մէջ բոլորը կը քնանան, սպասելով գեղեցիկ արշալոյսին:

ԲԱՌԵՐ

1. Փարախ – *ոչխարներու բացօթեայ բնակարան:*
2. Հօտ – *ոչխարներու խումբ:*
3. Սրինգ – *եղէգէ շինուած նուագելու գործիք:*
4. Արօտավայր – *կանաչ դաշտ, արածելու տեղ:*
5. Նուագել – *գործիքով երգել:*

70. ԼԵՌՆԵՐԸ

Սիսակի ծնողքը այս տարի իր արձակուրդը Լիբանանի լեռներուն վրայ անցուց: Սիսակ չատ եր-ջանիկ էր, կեանքին մէջ այսքան բարձր տեղեր չէր եւած: Երբ ինքնաչարժը պիրենք վեր կը բարձրացընէր, Սիսակի աչքերը չէին կշտանար չորս կողմը դիտելէն, իրեն կը թուէր[1] թէ աշխարհս ոտքերուն տակէն կը փախչէր եւ իրենք երկինք կ'ելլէին:

Լեռներու ոտքերուն տեսաւ այգիներ[2], ձիթենիներ եւ փափուկ կանաչութիւն. բայց ո՛րքան կը բարձրանային, այնքան այգիները կը նուազէին ու կը սկսէին մայրիներու եւ եղեւիններու[3] խիտ[4] անտառները, որոնք լեռներու չուրջը մութ կանաչութիւն կը ձեւացնէին:

— Մայրի՛կ, ըսաւ Սիսակ, դեռ վեր պիտի ելլե՞նք, կարծես ամպերուն հասաւ մեր ինքնաչարժը:

— Այո՛, դեռ քիչ մ'ալ պիտի բարձրանանք, որ մաքուր օդ առնես եւ զօրանաս:

Քիչ վերջ փոքրիկ դաշտի մը վրայ տեսնուեցան ճերմակ տուներ, սիրուն պատշգամներով[5]:

— Ահա՛ հոս պիտի անցընենք այս տարի մեր արձակուրդը, ըսաւ մայրը:

Երբ ինքնաչարժը կանգ առաւ[6], առաջինը Սիսակ դուրս նետուեցաւ եւ զարմանքով ըսաւ.

— Ա՛հ ի՛նչ բարձր տեղ ելանք, տե՛ս, մայրի՛կ, հեռուն Միջերկրական ծովը հազիւ կը տեսնուի:

Ամարանոցներէն[7] վեր տակաւին[8] լեռները կը բարձրանային եւ դագաթներուն վրայ ձիւն ու մշուշ կար:

Սիսակ դիտեց հորիզոնը, դիտեց լեռները, ծովը եւ մայրիները, իր աչքերը չէին յագենար[9] այսքան

դեղեցկութենէն: Հիմա երկիրս իր ոտքերուն տակն էր եւ ինքը երկնքին չատ մօտ:

— Այս գիշեր աստղերը չատ աւելի խոշոր պիտի տեսնենք, այնպէս չէ՞, մայրի՛կ:

— Ո՛հ, տղաս, պատասխանեց մայրը, աստղերը մեզմէ չա՛տ, չա՛տ բարձր են, անոնք նոյնպէս փոքրիկ պիտի տեսնես:

Այդ արձակուրդը Սիսակին համար չատ հաճելի անցաւ եւ չատ բան սորվեցաւ լեռներուն վրայ:

ԲԱՌԵՐ

1. Կը թուէր – *կը տեսնուէր, այնպէս կը համարէր:*
2. Այգի – *ուր խաղող եւ ուրիշ պտղատու ծառեր կան:*
3. Մայրի, եղեւին – *լեռնային ծառեր:*
4. Խիտ – *իրարու մօտ:*
5. Պատշգամ – *պատուհաններէն դուրս ելած տեղ (պալքոն):*
6. Կանգ առնել – *կայնիլ, կեցնալ:*
7. Ամարանոց – *տաք եղանակին բնակելիք տուն:*
8. Տակաւին – *դեռ:*
9. Յագեցնալ – *կշտանալ:*

71. ՏԻՐԱՄԱՅՐԸ

Ամէն մայրիկէ աւելի անոյշ, ամէն մայրիկէ աւելի սիրելի է Տիրամայրը:

Խորաններուս վրայ կեցած, գիրկը բռնած Յիսուս մանուկը, սիրուն սիրուն մեզի կը նայի:

Մարիամ Յիսուսի մայրն է:
Մարիամ մեր ալ մայրն է:
Յիսուս, Մարիամի Որդին, մեզ ազատեց չարէն,

բացաւ երկնքի ճամբան, ու տրվեցուց մեզի բարի ըլլալու եւ ապրելու միջոցները:

Աչխարհիս վրայ չկայ մարդ, որ աղօթած ըլլայ Տիրամօր՝ եւ Տիրամայրը անոր աղօթքը լսած չըլլայ:

Մարիամ Աթուքեան եւ սիրոյ մայրն է. ինքը կը սիրէ ամէնքը, բայց մանաւոր կերպով կը սիրէ վոքրիկ տղաքը: Կ'ուզէ որ անոնք աղօթեն իրեն, ու ծաղիկներու փունջեր նուիրեն իր խորանին: Բայց մանաւանդ կ'ուզէ որ անոնք բարի ու առաքինի ըլլան եւ անմեղութեամբ անցընեն իրենց օրերը:

Դուն ալ, Վարդանիկ, աղուոր ծաղիկներ դիր առաջ Աստուածածնի պատկերին առջեւ ու խնդրէ իրմէ ինչ որ կ'ուզես:

Աղօթէ՛ քեզի համար, աղօթէ՛ հայրիկիդ ու մայրիկիդ, եղբայրներուդ, քոյրերուդ եւ ազգականներուդ համար:

Մի՛ մոռնար աղօթել նաեւ մեր սիրելի Հայրենիքին համար:

72. ԵԿՈՒ՛Ր, ԵԿՈՒ՛Ր

Դու կապուտակ[1] ծովով եկուր,
Թեթեւ հովի թեւով եկուր.
Ծովի փրփուր լանջով[2] եկուր,
— Եկո՛ւր, եկո՛ւր, սիրուն ծիծեռ,
Գարնան զբաղթ օրերը բեր:

Սեւ ու փոքրիկ աչքեր ունիս,
Մկրատի ձեւ պոչիկ ունիս.
Ծովի փրփուր լանջով եկուր...
— Եկո՛ւր, եկո՛ւր, սիրուն ծիծեռ,
Գարնան զբաղթ օրերը բեր:

Առանց քեզի գարուն չկայ,
Առանց երգի ծաղիկ չկայ.
Ծովի փրփուր լանջով եկուր
Գարնան չունչով, կանչով եկուր...
— Եկո՛ւր, եկո՛ւր, սիրուն ծիծեռ,
Գարնան զբաղթ օրերը բեր:

ԲԱՌԵՐ

1. Կապուտակ – *կապոյտ*:
2. Լանջ – *կուրծք*:

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ածականներ

1· Փնփուշ – *սիրուն, փափուկ:*
2· Աղուոր – *դեղեցիկ:*
3· Շողշողուն – *փայլուն:*
4· Բոսորագեղ – *դեղեցիկ կարմիր:*
5· Լուսաւէտ – *լուսաւոր:*
6· Շուշանափայլ – *շուշան ծաղիկի պէս ճերմակ եւ փայլուն:*
7· Երփներանգ – *գոյնզգոյն:*
8· Սիրագեղ – *սիրով լեցուն:*
9· Բուրումնաւէտ – *անոյշ հոտ ունեցող:*
10· Մատղաշ – *նոր ծլած, թարմ, նոր ծնած տղայ:*
11· Հրաշէկ – *կրակով կարմրած:*
12· Գալարագեղ – *կանոչուքեամբ զարդարուած:*
13· Արգաւանդ – *շատ պտուղ կամ հունձք տուող:*
14· Կաթոգին – *բուռն փափաքով լի:*

ԳՐԱՒՈՐ

Վերեւ դրուած բառերով կազմել յարմար նախադասութիւններ:

73. ՁԱՅՆԱՍՓԻԹԸ

Ծաժակ նստած ձայնասփիւռին[1] առջեւ մոխիկ կ'ընէր գործիքի մէջէն եկած ձայնին, եւ դրեթէ զըլուխը գործիքին մէջ կը մտցնէր, տեսնելու համար թէ ո՛վ է երգողը:

— Սաոր մէջ պահուըտած մարդ մը կայ, ըսաւ իր մօրը:

— Չէ՛, ըսաս, պատասխանեց մայրը, ասիկա պարզ գործիք մըն է, որ հեռուէն եկած ձայները կը ժողվէ եւ մեզի կը լսեցնէ:

— Բայց ձայնը ի՞նչպէս կարելի է ժողվել, հարցուց Ծաժակ, ձայնը միայն կը լսենք, չենք տեսներ, չենք կրնար բռնել:

— Տղա՛ս, ըսաւ մայրը, հիմա մարդիկ գործիք մը գտեր են, որ կրնայ ձայներն ալ ժողվել եւ մեզի հաղորդել[2]: Քաղաքներէն դուրս, բայց գաչերուս մէջ, բարձր, չատ բարձր երկաթէ սիւներ կան, որոնք ամէնէն բարձր տուներէն ալ վեր են. ատոնց վրայ կապուած են բարակ պողպատէ[3] չուաններ. երբ ուրիշ երկիրներու երգերն ու խօսակցութիւնները մասնաւոր գործիքով աչխարհիս վրայ կը տարածեն, այն բարակ թելերը կը ստանան եւ մեզի կը հաղորդեն:

Հեռաւոր երկիրներէ եկած ձայները ատանոյ թելի կը հասնին, օդն ու հողը կը բերեն. ականջդ եթէ հողին դնես, հեռուէն քալողներու ոտքերուն ձայնը կը լսես. այսպէս ալ այն ձայները կու գան, եւ անոնց ո՛չ լեռները, ո՛չ ծովերը եւ ո՛չ մէկ բան արգելք կ'ըլլան, որ աչխարհիս վրայ տարածուին:

Վայրկեանի մը մէջ հեռուն երգողին ձայնը մեզի կը հասնի, եւ այսպէս թէ՛ քաղաքները, թէ՛ գիւղերը, թէ՛ նաւերը եւ թէ՛ օդին մէջ թռչող սաւառնակները[4] կը լսեն: Օգտակար եւ գեղեցիկ գործիք

մըն է, որ բոլոր մարդկութիւնը իրարու հետ բարեկամ կ'ընէ:

Գիտե՞ս, Յաժակ, թէ եկած այս ձայներուն մէջ ամէնէն սիրելին որն է. ան՝ որ մեր հայրենիքէն կու գայ, ու կը լսենք մեր հայկական սիրելի ու քաղցր երգերը:

ԲԱՌԵՐ

1. Ձայնասփիւռ – *ռատիոյ*:
2. Հաղորդել – *իրարու կապել*:
3. Պողպատ – *չատ կարծր երկաթ*:
4. Սաւառնակ – *օդին մէջ թռչող գործիք*:

74. ՄՏԱՑԻ ՓԻՂԸ

Փիղերը չատ խելացի կենդանիներ են, այնպէս որ հնդիկները կը գործածեն զանոնք ո՛չ միայն տեղէ տեղ ապրանք փոխադրելու, այլ նաեւ հարմարումէկ ուրիշ գործերու համար:

Ահա թէ ի՛նչ պատահեցաւ անգամ մը:

Օր մը փիղը կաթսայագործին ղրկեցին որ ծակ սան մը տանի նորոգելու համար: Փիղը գնաց եւ սանը աշխատաւորին յանձնելէ վերջ, սպասեց որ աշխատանքը վերջանայ ու նորոգուած ամանը տուն բերաւ:

Սակայն նորէն կարելի չէր սանը գործածել, որովհետեւ ջուր կը վախցնէր, ծակը լաւ գոցուած չէր:

Այս կէտը հասկցուցին փիղին, ու ընդքը կրկին կաթսագործին ղրկեցին նոյն սանով: Մտացի կենդանին գտաւ կերպը կաթսայագործին բացատրելու, թէ ո՛ւր էր պակասը, եւ թէ աշխատանքը լաւ կատարուած չէր: Գնաց մերձաւոր աղբիւրէն

ջուրով լեցուց ամանը եւ խանութ գալով, պատճով բարձրացուց սանը կաթսայատործին գլխուն վրայ. կէս գոցուած ծակէն ջուրը սկսաւ կաթիլ կաթիլ թափիլ մարդուն գլխուն վրայ:

Արհեստաւորը հասկցաւ իսկոյն թէ փիղը իրմէ ի՛նչ կ՚ուզէր ու լաւ կերպով գոցեց ծակը: Փիղը սանը տուն տարաւ, ու այս անգամ աչքերը գոհունակութեան զգացումով լեցուած էին:

75. ԱՐԱՔՍԻՆ

Դուն կը հոսիս[1] ժայռէ ժայռ
Փրփուրներով ըսպիտակ[2].
Աչխարհ մը կայ քեզ համար,
Որուն կարօտ ես անյագ[3]:

Կ՚ըսեն թէ սուրբ դըրախտէն
Դուն կը բըղխիս տակաւին[4],
Եւ ալիքներդ ալ կ՚երգեն
Մեր մարտական[5] երգերն հին:

Ձայնըդ կ՚երթայ երկինքներ,
Ինչպէս կռուի աղաղակ[6],
Եւ բերդի պէս աներեր[7],
Կը սանձես[8] զէնք ու բանակ:

Դու մերն ես լոկ[9] եւ մեր գետն,
Ակունքներէդ[10] մինչեւ ծով.
Ինչպէս յարդագողն[11] լուսաւէտ[12]
Շուրջըդ աստղեր սրփռելով[13]:

Դու, մեր Արաքս, մեր հոգին,
Երիտասարդ, կորովի[14].
Ալիքներդ միշտ պիտ՝ անցնին
Մեր աչխարհէն սիրելի:

ԲԱՌԵՐ

1· Հոսիլ – *թափիլ, վազել:*
2· Սպիտակ – *ճերմակ:*
3· Անյագ – *որ չի կշտանար:*
4· Տակաւին – *դեռ, նորէն:*
5· Մարտական – *պատերազմական:*
6· Աղաղակ – *պոռալու ձայն:*
7· Անհերեր – *անչարժ, հաստատուն:*
8· Սանձել – *դսպել, կեցնել:*
9· Լոկ – *միայն:*
10· Ակունք – *ուսկից աղբիւրին ջուրը կը բղխի:*
11· Յարդգող – *վիշերուան առտղերու լուսաւոր ճամբան:*
12· Լուսաւէտ – *լուսաւոր:*
13· Սփռել – *տարածել, ցանել:*
14· Կորովի – *ուժեղ, քաջ:*

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գէշ սովորութիւններ

1· Ախտաւոր – *գէշ սովորութիւններ ունեցող:*
2· Արբեցող – *գինեմոլ, գինով:*
3· Որկրամոլ – *շատակեր, անյագ կերող:*
4· Ստահակ – *վողոջոյնին, վողոջոյնները պատող:*
5· Կոպիտ, անտաշ – *անկիրթ, անքաղաքավար:*
6· Զայրացկոտ – *բարկացոտ:*
7· Նենգաւոր – *խաբեբայ, չարամիտ:*
8· Փսու – *իրարու ճղող, գէշ խօսք տանող բերող:*
9· Բամբասող – *ուրիշին վրայ գէշ խօսող:*
10· Ոճրագործ – *մարդասպան:*
11· Դատարկապորտ – *միշտ պարապ պտտող:*
12· Պչրասէր – *աւելորդ զարդարանք սիրող:*
13· Վայրագ – *գազանային զգացումներ ունեցող:*
14· Խորամանկ – *նենգամիտ, խարդախ:*

ԳՐԱՒՈՐ

Վերեւ դրուած բառերով կազմել յարմար նախադասութիւններ:

76. ԿԱՅԱՐԱՆԸ

Մեծ եւ փոքր քաղաքներէն քիչ մը դուրս՝ կը գտնուին կայարանները, ուր ամէն ժամ չոգեկառքերը կը հասնին եւ ուրիշներ կը մեկնին:

Կայարաններու մէջ միշտ բազմութիւն կայ, ճամբորդներ, պաշտօնեաներ, բեռնակիրներ են:

Երբ ճամբորդի չոգեկառք մը մեկնելու ըլլայ, մեծ ոգեւորութիւն[1] կը տիրէ կայարանին մէջ: Ճամբորդները պայուսակներով ասդին անդին կը վազեն, տեղ բռնելու օթեակներուն[2] մէջ, ուրիշները մայթերուն վրայ կեցած, վերջին բարեւը կու տան սիրելիներուն՝ որ կը մեկնին:

Յանկարծ չոգեկառքը կը սուլէ:

— Տիկիննե՛ր, պարոննե՛ր, կը պոռայ պաշտօնեան, տեղերնիդ դրաւեցէք, չոգեկառքը հիմա կը մեկնի: Դարձեալ ուժով սուլոց մը կը լսուի, եւ տեղաշարժը[3] դանդաղօրէն[4] կը չարժի, անիւները կը ճռնչեն[5], կառատորմը[6] մէկ գծի վրայ կը սկսի կայարանէն դուրս ելլել ու տեղաշարժը սեւ ու թանձր ծուխ մը կը ձգէ ետեւէն: Անիւները երկաթէ երկու գիծերուն վրայ կը սկսին արագօրէն դառնալ, եւ չոգեկառքը ուրախ ու յանդուգն[7] կ'երթայ հեռու քաղաքներ:

Քիչ վերջ, ահա ուրիշ չոգեկառք մը կը հասնի հեռու քաղաքէ մը, կայարանին մէջ նորէն մեծ եռուզեռ[8] կը տիրէ: Կիներ, մարդիկ եւ տղաք անձկութեամբ[9] կը սպասեն իրենց սիրելիներու գալուստին, կը համբուրուին եւ ուրախութեամբ դուրս կ'ելլեն հսկայ չէնքէն: Բայց կայարանին մէջ կեանքը միշտ նոյնը կը մնայ. չոգեկառքեր կ'երթան ու կու գան եւ մարդիկ կը մեկնին ու կը հասնին:

1· Ոգեւորութիւն – *աղմուկ եւ շարժում*:
2· Օթեակ – *չոլեկատքի վոքզիկ սննեակները*:
3· Տեղաշարժ – *չոլեկատքը քաշող մեքենան (լոքոմոթիւ)*:
4· Դանդաղօրէն – *կամաց կամաց*:
5· Ճռնչել – *երկաթի ձայն հանել*:
6· Կառատորմ – *հոսէէ հոսեւ չարուած կառքերը (վակոն)*:
7· Յանդուգն – *անվախ, քաջ*:
8· Եռուզեռ – *երթեւեկ ու աղմուկ*:
9· Անձկութիւն – *սրտի նեղութիւն, վհատաք*:

77. ՈՒԼԻԿԸ

1

Մոր անտառի մը մէջ այծ մը կար որ գեղեցիկ ուլ մը ունէր: Ան ամէն օր առնը կը ճգէր իր ուլը եւ ինքը արածելու կ'երթար: Կ'արածէր ու կուրծքը լեցուն առն կը դառնար: Տան դուռը կը զարնէր, կը մկըկար եւ այսպէս կը կանչէր.

Սեւո՛ւկ ուլիկ,
Սիրո՛ւն ուլիկ,
Մաւ եմ եկեր սարէ սար,
Կաթ եմ բերեր ֆեզ համար.
Դռնակը բաց, ներս գամ ես,
Անոյշ–անոյշ ծիծ տամ ֆեզ,
Սեւո՛ւկ ուլիկ,
Սիրո՛ւն ուլիկ:

Ուլիկը չուտով կը ցատկէր, դուռը կը բանար. մայրը ծիծ կու տար անոր ու կրկին արօտ կը վերադառնար:

2

Այս խոլորը ծածուկ կը տեսնէր գայլը։
Իրիկուն մը անիկա այծէն առաջ կու գայ, կը զարնէ դուռը եւ իր հասա ձայնովը կը կանչէ.

Սեւո՛ւկ ուլիկ,
Սիրո՛ւն ուլիկ,
Մաւ եմ եկեր սարէ սար,
Կաթ եմ բերեր քեզ համար.
Դռնակը բաց, ներս գամ ես,
Անոյշ–անոյշ ծիծ տամ քեզ,
Սեւո՛ւկ ուլիկ,
Սիրո՛ւն ուլիկ։

Ուլիկը կը լսէ ու կ'ըսէ.
— *Ատ ո՞վ ես դուն, քեզ չեմ ճանչնար։ Իմ մայրիկա այնպէս չի կանչեր։ Անոյշ ու բարակ ձայն ունի անիկա. քու ձայնդ կոշտ է ու կոպիտ։ Չեմ բանար դուռը, գնա՛։ Քեզ չեմ ուզեր։*
Գայլը կ'ելլէ կ'երթայ։

3

Կու գայ մայրը, դուռը կը ծեծէ.

Սեւո՛ւկ ուլիկ,
Սիրո՛ւն ուլիկ,
Մաւ եմ եկեր սարէ սար,
Կաթ եմ բերեր քեզ համար.
Դռնակը բաց, ներս գամ ես,
Անոյշ–անոյշ ծիծ տամ քեզ,
Սեւո՛ւկ ուլիկ,
Սիրո՛ւն ուլիկ։

Ուլիկը անմիջապէս դուռը կը բանայ, ծիծ կ'ուտէ ու մօրը կը պատմէ.

— Գիտե՞ս, մայրիկ, ինչ եղաւ: Քիչ մը առաջ մէկը եկաւ, դուռը զարկաւ, ու կը կանչէր. «Սեւուկ ուլիկ, սիրուն ուլիկ, դուռը բաց»: Հաստ ձայն մը ունէր: Այնպէս վախցայ, այնպէս վախցայ որ... դուռը չբացի: «Գնա՛, չեմ ուզեր», ըսի:

— Ա՛յ, ա՛յ, իմ սեւո՛ւկս, ի՛նչ աղէկ ես ըրեր, որ չես բացեր, ըսաւ մայրիկը սաստիկ վախցած, այն եկողը գայլն է եղեր. եկեր է որպէսզի քեզ ուտէ: Ուրիշ անգամ ալ եթէ գայ, դարձեալ դուռը մի՛ բանար: Գնա՛ ըսէ, եթէ ոչ՝ հիմա մայրիկս կու գայ ու քեզ կը սպաննէ իր սուր սուր եղջիւրներովը:

78. ՍՈԽԱԿԸ

Կ՚ուզե՞ս, մի՛թէ, սիրուն սոխակ,
Տեսնել ղըրախտ ծաղկավառ[1]*,*
Շնչել վարդի բոյրն անուշակ,
— Թըռի՛ր դէպի Հա՛յ աշխարհ:

Կ՚ուզե՞ս, մի՛թէ, երգել անվախ
Երգըդ անկեղծ ու ազատ.
Երգել սիրոյ ժամեր խաղաղ,
— Թըռի՛ր դէպի Արարատ:

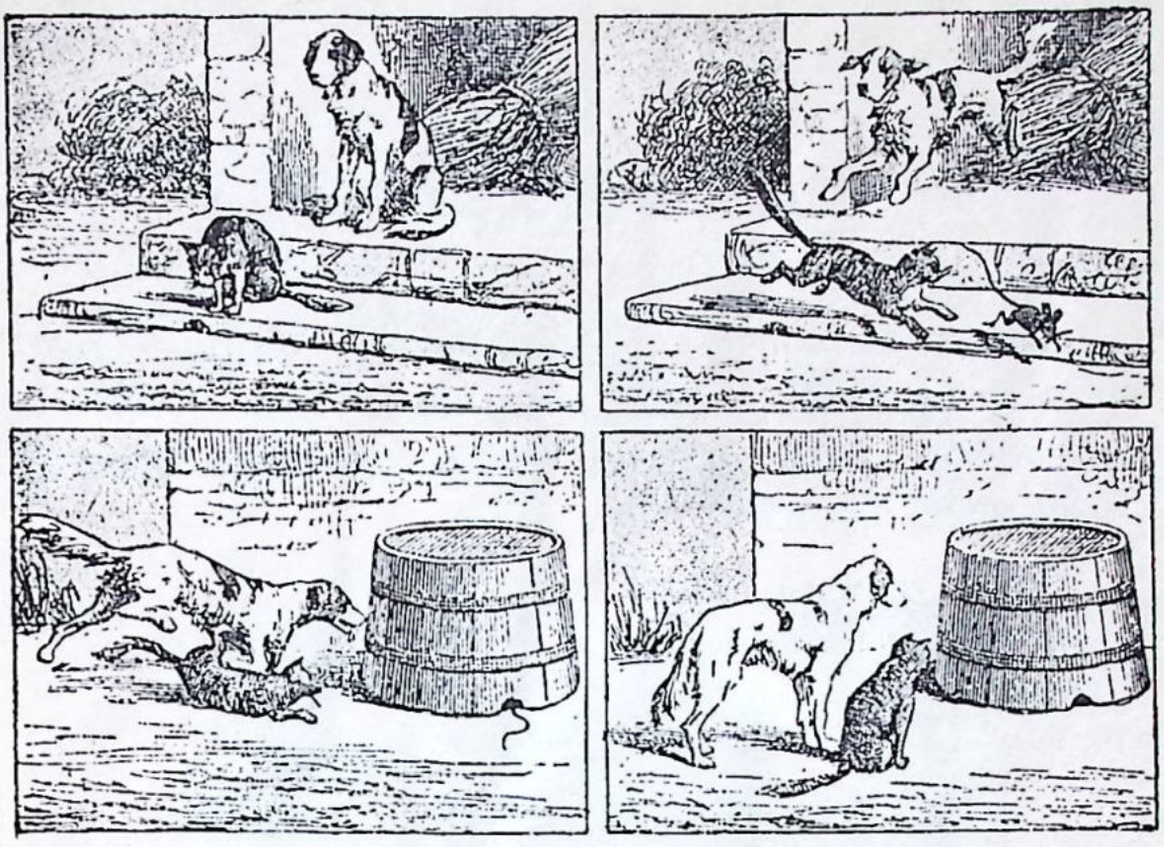
Այնտեղ պայծառ, այնտեղ անոյշ
Քեզ կը ժպտի ճոխ[2] *դարուն.*
Այնտեղ վարդի ծոցը քնքուշ՝[3]
Դու կը գտնես սէր անհուն[4]*:*

Այնտեղ երկինքն է կապուտակ,
Պայծառ արեւ ու աստղեր.
Այնտեղ ծիծաղ, ժըպիտ, բերկրանք[5]*:*
Այնտեղ կեանքն է անվերջ սէր[6]*:*

Աղեքսանդր Ծատուրեան

ԲԱՌԵՐ

1. Ծաղկավառ – *ծաղիկներով զարդարուած:*
2. Ճոխ – *հարուստ, լեցուն:*
3. Քնքուշ – *սիրուն, ազուոր, փնդիկ:*
4. Անհուն – *չատ, անսահման:*
5. Բերկրանք – *ուրախութիւն:*
6. կեանքն է անվերջ սէր – *հոն մարդիկ միշտ զիրար կը սիրեն:*

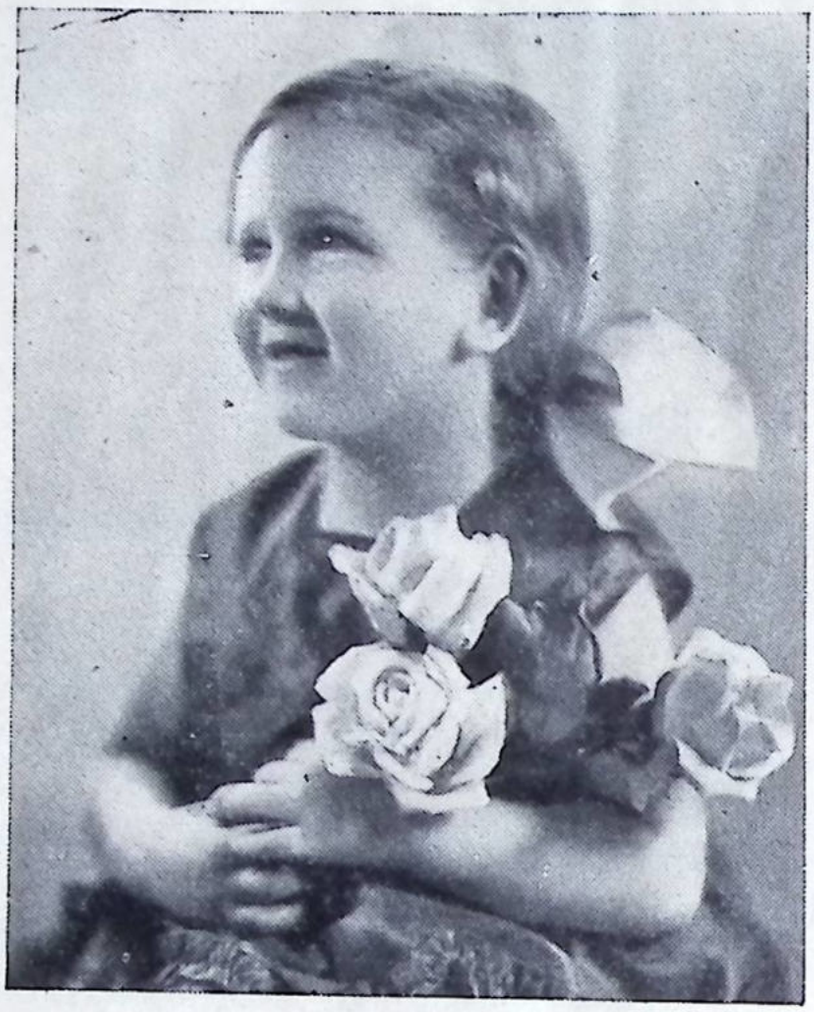
ԴՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրեցէք ինչ որ կը ներկայացնեն վերի չորս փոքր պատկերները·

1· *Կատուն ինչո՞ւ կը սպասէ այդ ծակին առջեւ:*
2· *Երբ մուկը ծակէն դուրս կ'ելլէ, ի՞նչ կ'ընեն կատուն եւ շունը:*
3· *Մուկը ի՞նչպէս կրնայ վախչիլ եւ ո՞ւր կը մտնէ՝ կատուէն ազատելու համար:*
4· *Տակառիկին առջեւ ինչո՞ւ կը սպասեն կատուն եւ շունը· պէտք չէ՞ որ իրականացնել իրենց դիտաւորութիւնը:*

79. ՄԱՅՐԻԿԻՆ ՏՕՆՆ Է

Անահիտ հագած էր կիրակնօրեայ զգեստները. փայլուն կօշիկներ ունէր, աղուոր գոգնոց, ճերմակ գուլպաներ, իսկ ոսկեգոյն մազերուն վրայ կապած էր կապոյտ ժապաւէն մը:

Այդ օրը աչքերը, քիթը, բերանը չատ լաւ լուացեր էր. քիչ մըն ալ հոտաւէտ ջուր ցանած էր իր մազերուն:

Մայրիկը դինքը Ոսկի–Մեղու կը կոչէր, որովհետեւ տան մէջ Անահիտ ուրախութենէն կը ըղձար։

Վարժուհին իրեն ոտանաւոր մը տրվեցուցեր էր եւ մայրիկը չէր գիտեր գայն։ Անահիտ կ'ուզէր անակնկալի[1] բերել մայրիկը։

Բայց մայրիկին պատրաստութիւններն ալ Անահիտ գիտէ՞. չի գիտեր, չի գիտեր...

Ճաշի վրայ Անահիտ հանգիստ կեցաւ, մեծ աղջիկի պէս եկաւ, իր գաւաթիկը հայրիկին, մայրիկին գաւաթին զարկաւ. չատ ուրախ էր, կը ժըպտէր...

Ճաշէն յետոյ գնաց պարտէզ, եւ ճերմակ, գեղեցիկ վարդեր քաղելով ներս եկաւ, սիրուն խոնարհութիւն մը ըրաւ, ու վարժուհիին տրվեցուցած այս ոտանաւորն ըսաւ.

Ըսպիտակ վարդեր, վարդեր գեղեցիկ
Ես քեզի համար բերած եմ, մայրի՛կ.
Քեզ չատ կը սիրեմ, իմ անոյշ մայրիկ,
Ահա երեք վարդ եւ երեք պաչիկ։

Մայրիկն ալ իրեն տաքուկ համբոյրներ տուաւ եւ մեծ պուպրիկ մը, որուն աչքերը չատ աղուոր էին ու կը խաղային։

Անահիտ անոր անունը Շաքէ դրաւ եւ հրամցուց մխաին խաղալու։

ԲԱՌԵՐ

1· Անակնկալ – յանկարծակի, չսպասուած։

80. ԵՐԵՒԱՆ

Արարատ լերան ստորոտը[1] կը գտնուի արդի Հայաստանի մայրաքաղաքը, Երեւան: Անոր չորս կողմը կը բարձրանան Նորքի եւ Քանաքեռի բլուրները իրենց հարուստ այգիներով: Քաղաքը ձորի մէջէն կը տարածուի դէպի դաշտերը եւ Զանգու (հին Հրազդան) գետը վրիվրադէզ[2] ալիքներով կ'անցնի մէջէն:

Նոր պալատներ, թատրոններ եւ պանդոկներ[3] կը զարդարեն զայն:

Տանիքները կարմրագոյն թեթեւ քարերով ծածկուած են, անոր համար Երեւանը կը կոչեն վարդագոյն քաղաք:

Մեր հայրենիքի մայրաքաղաքն է Երեւանը, ուր հայ գինուորն ու ժողովուրդը հպարտութեամբ կը քալեն:

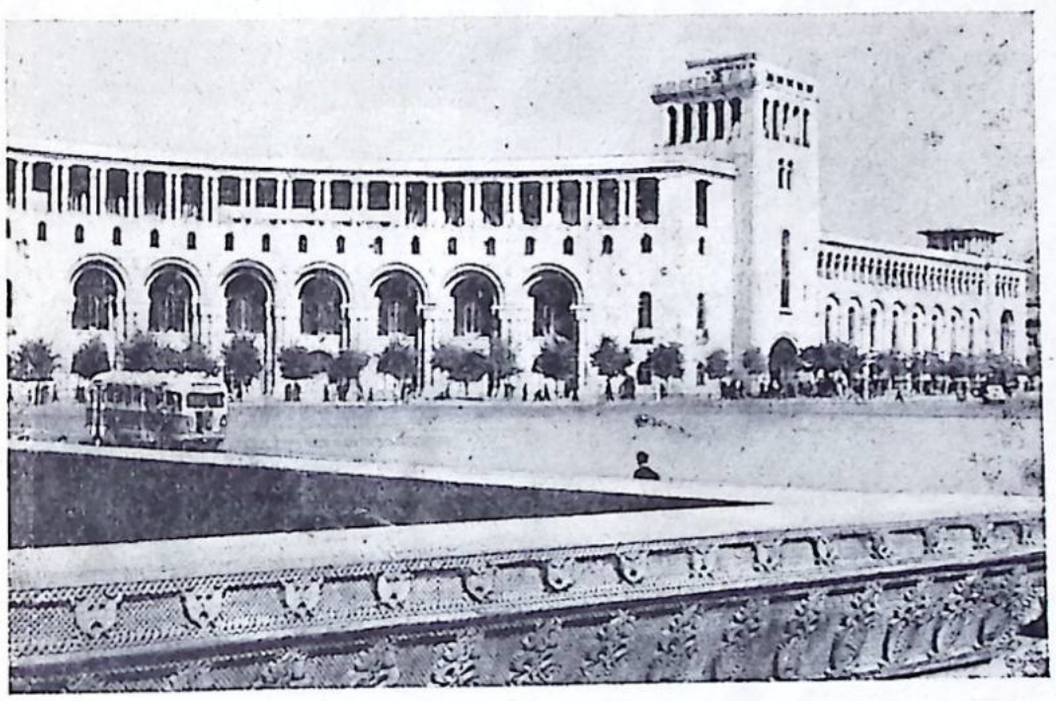
Երբ մէկը Նորքի բլուրն ելլէ, մէկ կողմէն կը տեսնէ Էջմիածինը եւ Արարատը, իսկ միւս կողմէն Արագած լեռը՝ իր չորս գագաթներով, եւ ոտքերուն տակ կարմիր ծիրանի[4] պէս փռուած[5] է Երեւանը:

Ծառուղիներով[6] լայն փողոցները մաքուր եւ կպրանիւթով[7] չինուած, կը ցուցնեն թէ Երեւանը չատ զարգացած քաղաք է: Ամէնէն մեծ պողոտան[8] Աբովեան կը կոչուի, որուն վրայ չինուած է Հայաստանի պետական[9] հռչակաւոր[10] թատրոնը: Հրապարակներու վրայ ամէն կողմ չատրուաններըը[11] կը ցայտեն ուրախ կարկաչով[12]. հասարակաց պարտէզներուն մէջ գեղեցիկ ծառեր եւ գոյնզգոյն ծաղիկներ հաճելի կ'ընեն պտոյտը:

Երեւանի ձայնաոփիւռը ամէն օր մեզի կը բերէ Հայրենիքի ձայնը ազգային դեղեցիկ երգերով, որ ամէնուս սրտին այնքան անոյշ կու գան:

ԲԱՌԵՐ

1· Ստորոտ – *լեռան տակը:*
2· Փրփրադէզ – *բարձրացած փրփուրներով:*
3· Պանդոկ – *օտարականներու բնակելու տեղ:*
4· Ծիրանի – *վարդին պէս կերպաս:*
5· Փռուիլ – *տարածուիլ:*
6· Ծառուղի – *երկու կողմը ծառերով ճամբայ:*
7· կպրանիւթ – *ասֆալթ:*
8· Պողոտայ – *լայն եւ մեծ ճամբայ:*
9· Պետական – *կառավարական:*
10· Հռչակաւոր – *անուն ունեցող, անուանի:*
11· Շատրուան – *վեր ցայտող ու աւազանի մէջ վազող ջուր:*
12· կարկաչ – *ջուրի ձայն:*

Երեւան – Պետական շէնքը եւ Լենինեան հրապարակը

81. ԳՈՀԱՐԻԿԻՆ

Ո՞վ է պզտիկն այն աղջիկ
Սիրուն, աղուոր ու փափկիկ,
Սեւ մազերով, սեւ աչքով,
Ինքը բոլոր խատուտիկ[1].
— Ո՛հ, այն աղջիկ՝
Է Գոհարիկ:

Երբոր լինէ պարտէզիկ
Քաղելու վարդ կամ յասմիկ[2],
Դու չես կրնար որոշել
Ո՞վ է վարդ, ո՞վ Գոհարիկ.
— Ո՛հ, այն աղջիկ՝
Է Գոհարիկ:

Երբոր թռչուն ճըւճըւայ,
Երբոր վառեակ կըակըտայ,
Դու չես դիտեր թռչո՞ւնն է
Թէ Գոհարիկ ձայն կու տայ.
— Ո՛հ, այն աղջիկ՝
Է Գոհարիկ:

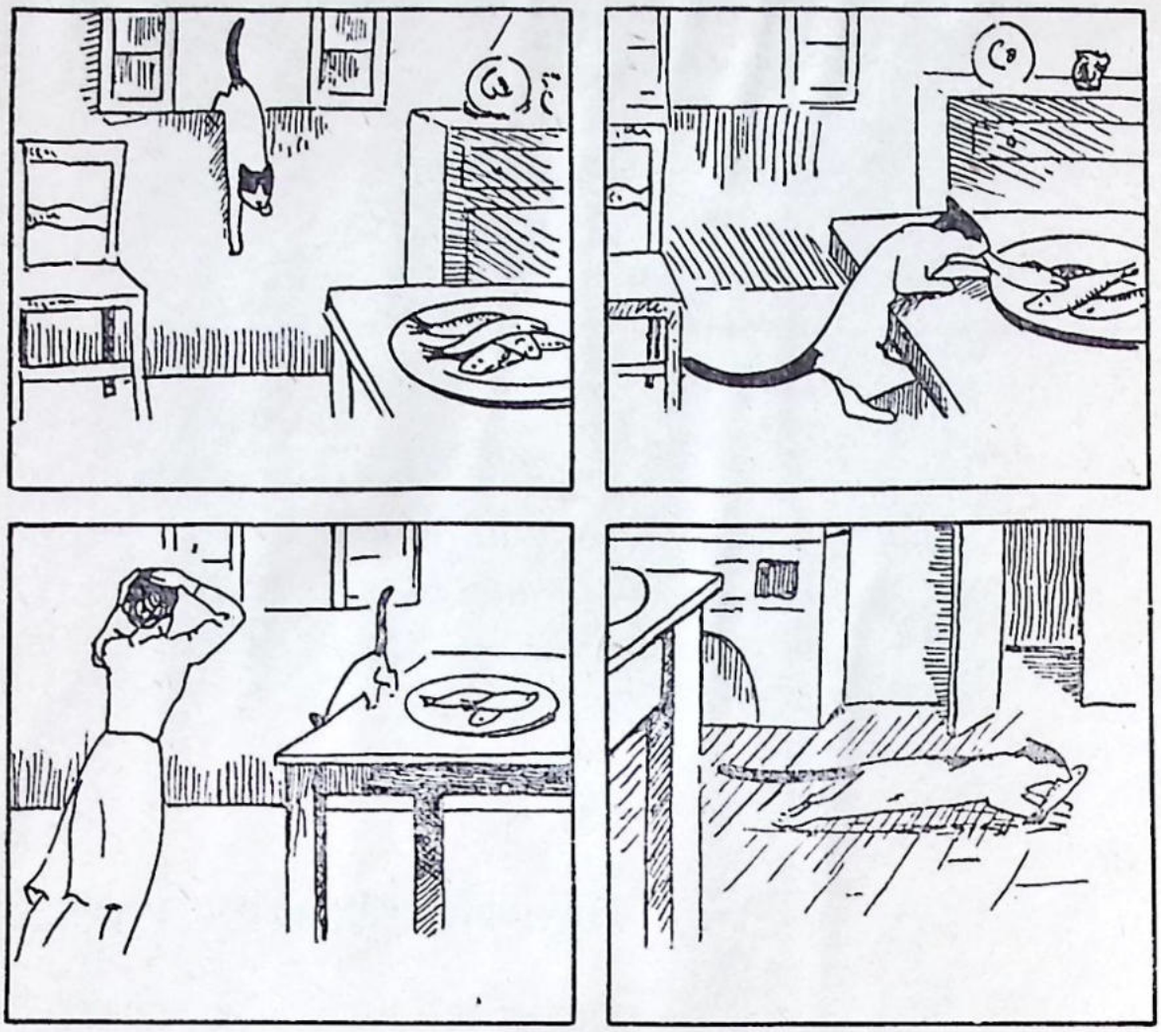
Գոհարիկն է այն ծաղիկ,
Գոհարիկն է այն թռչնիկ,
Որ այս տողիս վոսկաբէն
Ինծի տըւաւ մէկ պաչիկ.
— Ո՛հ, այն աղջիկ՝
Է Գոհարիկ:

Ո՞վ է պզտիկն այն աղջիկ
Անհընազանդ, չարաճճիկ,
Որ չատ անգամ տանը մէջ
Կը հանէ մեծ վոթորիկ[3].
— Զէ, այն աղջիկ
Զէ Գոհարիկ:

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան

ԲԱՌԵՐ

1. Խատուտիկ – *դոյնզդոյն, սեւ ու ճերմակ:*
2. Յասմիկ – *ճերմակ վոքր ծաղիկ մը:*
3. Փոթորիկ – *հովին հանած խառնակութիւնը:*

ԳՐԱԻՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրեցէք ու պատմեցէք ինչ որ վերի չորս փոքր պատկերներուն մէջ կը տեսնէք, տալով դէպքին ամբողջութիւն մը:

82 ՏՆԱՍԷՐ ՈՒ ԵՐԱԽՏԱԳԷՏ ԱՂՋԻԿԸ

Բերկրուհի տասը տարեկան խարտեաշ ու գեղեցիկ աղջիկ մըն էր։

Անոր ծնողքը աղքատ էին, բայց ամէն զոհողութիւն կ'ընէին քիչ մը դրամ չահելու եւ Բերկրուհին դպրոց ղրկելու համար։

Իսկ Բերկրուհի, որ կը տեսնէր ու կը հասկնար իր վրայ թափուած խնամքները, կը ջանար փոխարինել անոնց։ Կը սիրէր ու կը յարգէր իր ծնողքը եւ կը հնազանդէր անոնց բոլոր հրամաններուն։

Յանկարծ պատերազմ պայթեցաւ... զօրաչարժ ըրին, եւ Բերկրուհիին հայրը զինուորութեան ըննաց, իսկ գիւղին վարժարանը փակուեցաւ։

Ի՛նչ տխուր բան... հայրիկէն բաժնուիլ։ Մի՛այն աղնիւ ու բարեկիրթ աղջիկ մը կրնայ ըսել, թէ ի՛նչ ղգաց Բերկրուհին այդ օրը· բոլոր գիշերը լացաւ ... բայց յաջորդ առաւօտ, երբ տեսաւ որ իր մայրիկն ալ կու լայ, ինքզինքը բռնեց, քալ ցուցուց եւ մայրիկին մօտենալով ըսաւ·

— Մայրի՛կ, այո՛, հայրիկնիս գնաց մեր Հայրենիքը պաշտպանելու, բայց մխիթարուէ՛, որովհետեւ ես հիմա տասը տարեկան եմ, այլեւս մեծ աղջիկ եմ, կրնամ օգնել քեզի։

Եւ իրապէս, այդ օրէն վերջ Բերկրուհի մեծ աղջկան մը փութաջանութեամբ կը նստէր մայրիկին քով եւ կար կը կարէր։

Երբ բաւական հիւսել սորվեցաւ, սկսաւ ձեռագործներ ալ բանիլ· օր մը բարակ ժանեակ մը բանեցաւ սպիտակ թաշկինակի մը եզերքին, եւ պահարանի մը մէջ դնելով հայրիկին ղրկեց։

Ճիշտ այդ օրը հայրիկը փամփուշտէ մը վիրաւորուած էր եւ արիւնը կը վազէր... առաւ համբուրեց իր անուշիկ Բերկրուհիին ղրկած թաշկինա-

կը եւ ուրախ սրտով կապեց իր վէրքը. այդ պահուն մոռցաւ իր բոլոր ցաւերը:

Մայրիկը տեսնելով Բերկրուհիին փութաջանութիւնը, ձեռագործի տուփ մը նուէր տուաւ. մէջը շատ աղուոր բաներ կային. մետաքսէ գոյնզգոյն դերձաններ, փայլուն մատնոց, ասեղներ ... ո՛ր-

քան ուրախացաւ Բերկրուհի, եւ անկէ վերջ չատ տեսակ ձեռագործներ բանիլ սորվեցաւ:

Բերկրուհի մխայն կարով չէր զբաղեր. երբ առաւոտն ելլէր, կը յարդարէր մայրիկին եւ իր անկողիններըը, կ'աւլէր ու կը մաքրէր տունը: Երբ մայրիկը կերակուր եփէր, Բերկրուհի անոր կ'օգնէր. կը կեղեւէր դեռնախնձորները, կը ջարդէր լոլիկը, սոխը, սխտորը. կը ցօղուէր չիչերն ու դաւաթները, եւ վերջապէս տնական բոլոր ծառայութիւնները կ'ընէր:

Ո՛րքան ուրախ էր...

Մայրիկը երբ տեսնէր Բերկրուհիին փոքրիկ ճակատը քրտնած, անոյշ ժպիտ մը կ'ունենար դէմքին վրայ, կը գրկէր զինքը ու կը համբուրէր:

Բերկրուհի այն ժամանակ կու լար ուրախութենէն ու կ'ըսէր.

— Մայրի՛կ, դուն տասը տարի զիս ձեռքերուդ մէջ մեծցուցիր, ես ի՛նչպէս քանի մը կաթիլ քրտինք չթափեմ քու սիրոյդ համար:

Մայրիկը աւելի ուժով կը սեղմէր Բերկրուհին իր սրտին վրայ, իսկ Բերկրուհի կը շարունակէր մեղուի պէս աշխատիլ:

Տարի մը վերջ հայրիկը պատերազմէն դարձաւ. ի՛նչ ուրախութիւն տան մէջ...

Մայրիկն ու Բերկրուհի չատ ուրախացան. հայրիկն ալ չատ ուրախացաւ, որովհետեւ տեսաւ թէ ո՛րքան մեծցած էր Բերկրուհի եւ ո՛րքան բաներ սորված:

83. ՉՈՐՍ ԱՆՆՄԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Աստուած աշխարհիս սկիզբէն չորս եղբայրներ ստեղծեց, որոնք մինչեւ հիմա դեռ կ'ապրին:

Առնք չարունակ կը քալեն երկրիս վրայ եւ ճիշտ տարի մը կը դնեն աշխարհիս չորս կողմը դառնալու համար: Միասին չեն երթար, առանձին առանձին կը քալեն միշտ, որովհետեւ ամէն մէկը իր առանձին ընծաներն ունի, որ հետը կը տանի եւ անցած տեղը կը բաժնէ:

Ամէնէն փոքրիկը պատանի մըն է, կայտառ, դեղեցիկ, կանաչներ հագած պատանի մը. ո՛ւր որ երթայ կանաչութիւն եւ ուրախութիւն կը տանի. իր ընկերներն են ծիծեռնակները, թռչունները, թիթեռնիկները, խոտեր ու ծաղիկները, կապոյտ ու դեղեցիկ երկինքը: Մանուկները զինքը շատ կը սիրեն եւ ամէն տարի անհամբեր իրեն կը սպասեն:

Երկրորդ եղբայրը երիտասարդ է, լոյս եւ արեւ հագած է, ո՛ւր որ երթայ ուրախութիւն կը տանի աղքատներուն, ծերերուն ու հիւանդներուն: Ամէն տեղ կեանք եւ չարժուձմ կը դնէ, բոլոր դաշտերը եւ բլուրները գոյնզգոյն ծաղիկներով կը զարդարէ: Ինքը կը բերէ ցորենը, եւ մեզի կը պարգեւէ ամէնօրեայ հացը:

Երրորդ եղբայրը հասուն մարդ մըն է, զարդարուած է դեղին ու կարմիր մազերով, իր առջեւէն զովութիւն կը փչէ, եւ ուսկից որ անցնի, կը լեցնէ ծառերը տեսակ տեսակ պտուղներով, տանձերով, խնձորներով, ընկոյզներով, չագանակներով ... այգիները կը հարստացնէ կարմիր եւ ոսկեգոյն խաղողներով: Ուրախութիւն կը բերէ մշակին, դիւ-

պացիին, եւ առատ հունձքերով կը վարձատրէ ա-նոր աշխատութիւնը:

Զորբորդ եղբայրնին ծերունի մըն է, ճերմակ մա-զերով: Իր առջեւէն կը քալեն անձրեւը, ցուրտն ու ձիւնը. բայց ո՛ւր որ երթայ՝ հանդիստ կու տայ դաշտերուն եւ ծառերուն, կը ծածկէ զանոնք սպի-տակ սաւանով, որ քնանան ու հանգչին, եւ ուժով-ցած նոր եռանդով սկսին իրենց աշխատութիւնը, երբոր փոքրիկ եղբայրը գայ զիրենք արթնցնէ:

Միչտ այս կարգով կը քալեն այս չորս եղբայր-ները. երեք ամիսէն աւելի չեն կենար տեղ մը:

Գիտէ՞ք ատոնց անունները...

84. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իմ հեռաւոր հայրենիք,
Իմ փառաւոր հայրենիք,
Աշխարհներու աննըման[1]
Իմ անուշիկ Հայաստան:

Ո՛ր մէկ աշխարհ քեզ նըման
Կարօտ ունի մայրական[2],
Ովկեաններէն ալ անդին
Քեզ կը փնտռեմ անձկագին[3]:

Ահա Մասիս[4] *ու Սիփան*[5]
Ամպերուն մէջ կ'երեւան.
Մէջքիդ Երասխ[6] *է կամար*[7],
Կուրծքիդ Սեւանն երկնաքար[8]:

Ամէն հովիտ, ամէն սար
Խորան մ'է սուրբ մեզ համար.
Ամէն մէկ քար յուշարձան[9]
Իմ հայրերուս քաջութեան:

Իմ հեռաւոր հայրենիք,
Իմ փառաւոր հայրենիք,
Աշխարհներու աննըման
Իմ անուշիկ Հայաստան:

Հ. Վ. Յովհաննիսեան

ԲԱՌԵՐ

1. Աննման – *որուն պէս գեղեցիկ չկայ:*
2. կարօտ ունի մայրական – *Հայաստան մեր մայրն է, որուն կարօտէն պանդուխտ որդիները կը մաշին:*

3· Անձկագին – *մեծ վախով*:
4· Մասիս – *Արարատը կը կոչուի նաեւ Մասիս*:
5· Սիփան – *ուրիշ մէկ լեռ մը Հայաստանի մէջ*:
6· Երասխ – *մեր ազգին ամէնէն սիրելի գետը, որ Կարինի լեռներէն կը բղխի եւ Կասպից ծովը կը թափի*:
7· Կամար – *գօտի, կամ գրան ու պատուհանի վերեւ վլորմասը*:
8· Երկնաբար – *կապոյտ թանկագին քար մը*:
9· Յուշարձան – *յիշատակի արձան, կոթող*:

ԳՐԱՒՈՐ

Վերի բառերով կազմել նախադասութիւններ:

ՍՈՐՎԵԼԻՔ ԲԱՌԵՐ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1· Սմբակ – *ձիու կամ իշու ոտքի մղունդ։*
2· Խրոխտ – *վսեմ, հպարտ։*
3· Մարմանդ – *վանաձեւած դաշտ։*
4· Գոլորշի – *շոգի։*
5· Շիրիմ *կամ* դամբան – *պեղուման։*
6· Ժխոր – *խառն աղմուկ։*
7· Խաշնարած – *հովիւ, ոչխար արածող։*
8· Կարկաչ – *ջուրի ձայն։*
9· Պայքար – *կռիւ, պատերազմ։*
10· Զրահ – *երկաթէ զգեստ պատերազմի առեն հագուելու։*
11· Բաշ – *ձիու կամ առիւծի վզին մազերը։*
12· Շեփոր – *նուագելու փող։*

ԼՐԱՑՆԵԼ ՀԵՏԵԻԵԱԼ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երբ Ս. Վարդանի ձին .... կը վազէր՝ անոր .... կայծեր կ'ելլէին եւ ձին իր առատ .... ցնցելով կը սուրար։

Գարնան առաւօտները .... վրայ ոչխարի հօտերը կ'արածին .... չորս կողմը, մինչ տաք .... կը բարձրանայ։

Երբ պատերազմի .... հնչէր, զինուորներ .... հագած թշնամիին դէմ կը յարձակէին։

Հաճելի է նստիլ գոմ առուակներու քով եւ լսել անոնց մեղմ ....

Ամէն մարդ մեռնելէն վերջ կը վախճաքի աղուոր .... ունենալ եւ վրան միշտ թարմ ծաղիկներ։

85. ԲԱՐԻ ԵԿԱՔ ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐ

Մայիսի սկիզբն էր: Յանկարծ երկինքը կարծես մթնցաւ, սեւ սեւ կէտեր տեսնուեցան ջինջ կապոյտին մէջ: Բոլոր տղաքը տուներէն դուրս ելան դիտելու համար այս զեղեցիկ տեսարանը: Սեւ կէտերը աւելի մօտեցան, անոնք ուրախ կը թռչէին օդին մէջ:

— Ծիծեռնակնե՛րը, ծիծեռնակնե՛րը, գոչեցին տղաքը, եւ սկսան ձեռքերով, թաշկինակներով բարեւ տալ:

Ամէն մարդ ծիծեռնակներուն գալուն կը սպասէ, անոնք գարուն կը բերեն, տանիքներուն ներքեւ իրենց բոյները դնելով կեանք կու տան մարդերուն, յետ[1] ձմեռուան տխուր օրերուն:

Երկնքի վրայ ծիծեռնակները խումբ խումբ բաժնուեցան քաղաքներու, գիւղերու եւ դաշտերու մէջ. ամէն մէկը իր սիրած եւ ծանօթ տանիքին վրայ իջաւ: Ո՛րքան ուրախ կը թռչին օդին մէջ, տանիքներէն վար կը ցատկեն, յետոյ նորէն վեր կը բարձրանան, կ'երթան հեռուն եւ ետ կը դառնան: Փոքրիկ տղաքներու կը նմանին, որոնք չեն կրնար հանդարտ կենալ:

Սակայն ծիծեռնակները շատ կարեւոր գործ մը ունին կատարելիք. անոնք բոյն չունին. իրենց անցեալ տարուան բոյները աւրուած են, պէտք է նոր շինել, եւ ահա կը սկսին աշխատանքի. յարդ[2] կը հաւաքեն, ծառի փոքրիկ ճիւղեր, ցեխ կը բերեն եւ տանիքներու տակ քովէ քով նոր բոյներ կը շինեն: Վաղը հաւկիթ պիտի ածեն եւ ձագուկներ պիտի հանեն:

Հազիւ քանի օր անցած է իրենց գալէն, արդէն ձագուկները բոյներու մէջ կը ճըւճըւան, իրենց դե-

ղին կառուցները բոյներու եզերքներէն դուրս երկարած կը սպասեն, որ մայրիկ ծիծեռնակը որդեր, ճանճեր ու մժեղներ բերէ իրենց համար:

Պիտի մեծնան, անոնք ալ պիտի սուրան[3] կապոյտ երկնքին մէջ բնութեան գեղեցկութիւնն աւելցնելու:

ԲԱՌԵՐ

1· Յետ – *վերջը, յետոյ:*
2· Յարդ – *չորցած ցորենի կամ խոտի չիւղ:*
3· Սուրալ – *նետի պէս թռչիլ, երթալ:*

86. ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍԸ

Վարժուհին այսօր տխուր է, կարծես յոգնած է տարուան երկար եւ դժուար աշխատանքներէն: Գրելուխը ընթերցման դրքին վրայ կախած կը մտածէ: Յանկարծ հառաչելով[1] ըսաւ.

— Վերջին դասը:

Մենք ալ տխրեցանք իրեն հետ, հակառակ որ վերջին դասն էր ու քիչ առեներէն արձակուրդները պիտի սկսէին:

— Վերջին դասը, կրկնեց դարձեալ տխրութեամբ: Ասա դանդաղ[2], մեղմ[3] ձայնով ըսաւ. — Այս տարին ալ վերջացաւ, տղաք, ու քիչ առեներէն մենք իրարմէ պիտի բաժնուինք: Վստահ եմ թէ բոլորդ ալ քննութիւնները լաւ պիտի անցընէք ու փոխէք ձեր դասարանները. ես դարձեալ այս դասարանին մէջ ծայրէն պիտի սկսիմ հայերէնի դասը ուրիշ տղաքներու հետ. դիտեմ թէ անոնք ալ Հայեր են ու միշտ սիրելի ինծի համար. բայց դուք այս տարի իմ սիրտս շատ գրաւեցիք ձեր բարի վարքով, ջանասիրութեամբ եւ կարգապահութեամբ: Ես պիտի փափաքէի միշտ ձեր մօտն ըլլալ. վստահ եմ

որ դուք ալ այդպէս պիտի ուզէիք, բայց ասիկա է ամէն ուսուցիչի ճակատագիրը[4], մանաւանդ երբ վարի դասարաններուն մէջ դաս կ'աւանդէ: Մխակ խնդրանքս ձեզմէ այն է, որ ինձ չմոռնաք, յիշեցէք ձեր նախակրթարանի վարժուհին, որ ձեզ այնքան սիրեց եւ ձեզի համար տարուան մը թանկագին կեանքը նուիրեց:

Մենք դլուխնիս կախած մտիկ ըրինք վարժուհիին խօսքերը. ոմանք սկսան լալ. իսկ փոքրիկ Գեղամը ըսաւ, թէ ինքը չ'ուզեր դասարանը փոխել, կ'ուզէ հոս մնալ:

Վարժուհին ըսաւ.

— Ո՛չ, տղաս, ծնողքդ քեզմէ լաւ նիշերու կը սպասէ, քու իրաւունքդ է աշխատելէն վերջ դասարան փոխել եւ առաջ երթալ: Հայրենիքն ալ քեզի կը սպասէ, որ մեծնաս եւ ծառայես իրեն:

Ինն ու թիւնները վերջանալուն բոլորս մէկ մէկ փունջ առած բերինք վարժուհիին, որ մեզ համբուրելով առաւ եւ ըսաւ.

— Բարի արձակո՛ւրդ բոլորիդ, պիտ մի՛ մոռնաք:

ԲԱՌԵՐ

1. Հառաչել – *սրտի խորէն լալ:*
2. Դանդաղ – *կամաց կամաց, առանց աճապարելու:*
3. Մեղմ – *ցած ձայնով, անույշ ձայնով:*
4. Ճակատագիր – *բախտ, ճակտին գրուածը:*

ՑԱՆԿ ՆԻՒԹԵՐՈՒ

Աստեղանիշ թիւերը ոտանաւոր են

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

1· *Նախակրթարանի առաջին դասարանը* 7
2· *Առաջին դասը* 8
* 3· *Անձրեւ ու հայ* (Յ Թումանեան) 9
Սորվելիք բառեր – Տունը 10
4· *Պահապան հրեշտակը* 11
5· *Մեր վարժուհին* 12
* 6· *Դէպի յառաջ* (Ա· Խնկոյեան) 13
Սորվելիք բառեր – Խոհանոց 14
7· *Ընկերս* 15
8· *Փոքրիկ ձկնորսները* 16
9· *Շունը եւ օձը* 18
Սորվելիք բառեր – Ճաշարան 19

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

10· *Փոքրիկ մայրիկը* 20
11· *Առիւծ, աղուէս եւ արջ* (Վարդան Այգեկցի) . . 22
*12· *Այգի* (Ա· Խնկոյեան) 23
Սորվելիք բառեր – Պարտէզը 24
13· *Յիսուս եւ մանուկները* 25
14· *Ծիծեռնակները* 26
*15· *Տերեւաթափ* (Յովհաննէս Թումանեան) . . . 28
Սորվելիք բառեր – Ֆաղաքը 29
16· *Հնարագէտ նապաստակը* (Ստ· Լիսիցեան) . . . 30

17· *Մի՛ չարչարէք կենդանիները* 31
*18· *Մայրիկը կը հսկէ* (Հ· Վ· Յ·) 32
Սորվելիք բառեր – Ծով 34
19· *Փոքրիկ խանութպանը* 35
20· *Առիւծը եւ մկնիկը* 37
21· *Հնազանդութիւն* 38
Սորվելիք բառեր – Արհեստներ 40

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

22· *Պարտականութիւնդ ըրէ՛, յետոյ խաղա՛* . . . 41
23· *Բադի հաւկիթը* 43
*24· *Վերադարձող թռչնիկը* 45
Սորվելիք բառեր – Տօներ 46
25· *Ծխաը* 47
26· *Ձմեռուան զարդերը* 50
*27· *Գետակը* 52
Սորվելիք բառեր – Թռչուններ 53
28· *Անմեղ վարպետութիւն* 54
*29· *Կաղանդի ծառը* 55
30· *Թռչուններու քունը* 58
Սորվելիք բառեր – Ձիւն եւ ամպրեւ 59
31· *Սալորի կուտը* (Լեւոն Թոլստոյ) 60
32· *Սարդերու այցելութիւնը* 61
*33· *Նոր տարի* 63
Սորվելիք բառեր – Լեռներ 64

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

34· *Վա՞ղը թէ մէկ օր* 65
35· *Բրդոտ խաղընկերը* 66
*36· *Հայրենի դրօշ* 68
Սորվելիք բառեր – Եկեղեցի 69
37· *Կամուրջ չինողները* 70
*38· *Սիրուն աղջիկ* (Գեղամ Սարեան) 72
*39· *Սիրուն տղայ* (Գեղամ Սարեան) 73
Սորվելիք բառեր – Գիրք 74

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

40· *Ընկոյզի ծառը* 75
41· *Ապառաջար չունեք* (Լ· Թոլսթոյ) 76
*42· *Ձմեռ* 78
Սորվելիք բառեր – Նիջարան 79
43· *Կարմիր Վարդան* 81
44· *Երբ տերեւները կ'ինան* 83
*45· *Մասխալը* 85
Սորվելիք բառեր – Գիւղը 86
46· *Մուկերու ժողովը* 87
47· *Մամիկը* 89
*48· *Մայրիկին գիրկը* 90
Սորվելիք բառեր – Ձգեստեղէն 91
49· *Ձարուհի* 92
50· *Աղուէսը բաժանարար* 93
*51· *Գեղեցկութիւնը* (Հրանդ Նազարեանց) 94
Սորվելիք բառեր – Երկիւղը 95

ՄԱՐՏ

52· *Ծովերու հրաշալիքը* 96
53· *Ինչո՞ւ Արամիկ* 98
*54· *Հին տնակը* (Աւետիք Իսահակեան) 99
Սորվելիք բառեր – Վայրի կենդանիներ 100
55· *Տանձերը* 101
56· *Կռունկը* 103
*57· *Պահապան հրեշտակը* (Հ· Վահան Յովհաննիսեան) 105
Սորվելիք բառեր – Փոխադրութեան միջոցներ . . 107
58· *Կարապները* 108
59· *Աբա գեղեցիկ* 110
*60· *Հայոց աշխարհ* (Սիլվա Կապուտիկեան) . . . 112
Սորվելիք բառեր – Պտղատու ծառեր 113

ԱՊՐԻԼ

61· *Ծառին պատմութիւնը* 114
62· *Անձրեւ, ձիւն, կարկուտ* 116

*63· *Թռչնիկին երգը* (Հ· Վ· Յ·) 118
Սորվելիք բառեր – Ազնիւ յատկութիւններ . . . 119
64· *Երջանիկ Թագուհին* 120
65· *Ձառիկը* 122
*66· *Ձառիկ* 124
Սորվելիք բառեր – Մարդուս մարմինը 125
67· *Առաջին առուտուրը* 126
*68· *Առուտուրը* 130
Սորվելիք բառեր – Աղբիւր–գետ 131

ՄԱՅԻՍ

69· *Հովիւը* 132
70· *Լեռները* 134
71· *Տիրամայրը* 136
*72· *Եկուր, եկուր...* 138
Սորվելիք բառեր – Ածականներ 139
73· *Ձայնասիրուը* 140
74· *Մտացի փիղը* 142
*75· *Արաքսին* 143
Սորվելիք բառեր – Դէշ սովորութիւններ . . . 145
76· *Կայարանը* 146
77· *Ուլիկը* 147
*78· *Ոխակը* (Աղեքսանդր Ծատուրեան) 150
Գրաւոր պարտականութիւն 151
79· *Մայրիկին ծոնն է* 152
80· *Երեւան* 154
*81· *Գոհարիկին* (Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան) 156
Գրաւոր պարտականութիւն 158

ՅՈՒՆԻՍ

82· *Տնասէր ու երախտապէտ ագռաւը* 159
83· *Ձորս աննման եղբայրները* 162
*84· *Հայաստան* (Հ· Վ· Յովհաննիսեան) 164
Սորվելիք բառեր 166
85· *Բարի եկաք ծիծեռնակներ* 167
86· *Վերջին դասը* 168